

<36621810890010

<36621810890010

Bayer. Staatsbibliothek

S

H. lit. part. 122.

JACOBI FACCIOLATI
D E
GYMNASIO PATAVINO
SYNTAGMATA XII.

E X
EJUSDEM GYMNASII
FASTIS EXCERPTA.

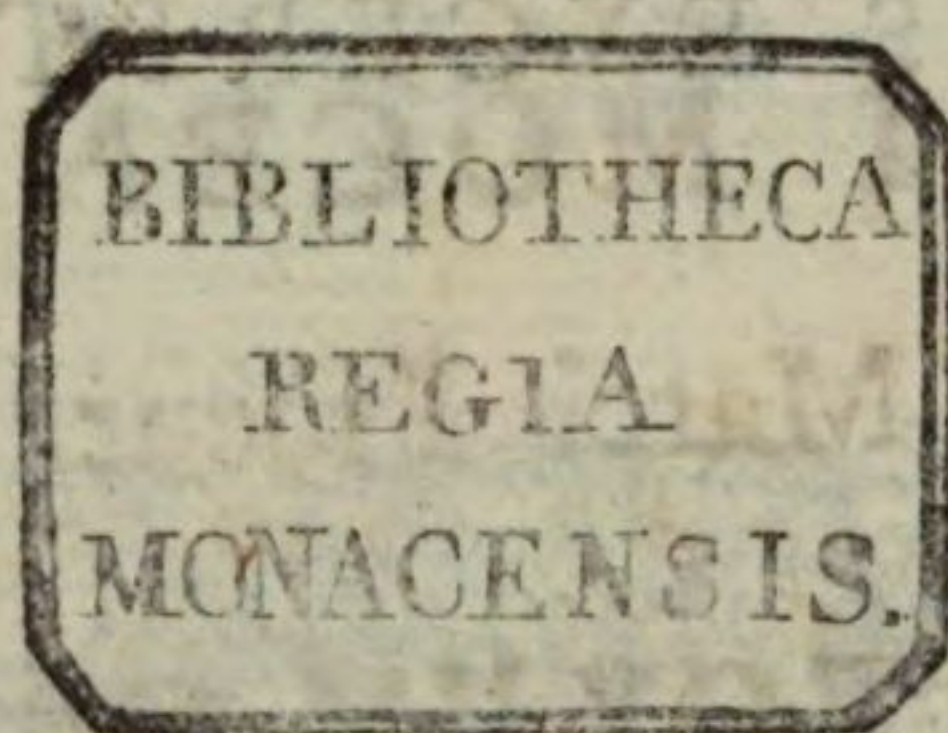

P A T A V I I, M D C C L I I.

Ex Typographia Seminarii.

Apud Joannem Manfrè.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

TRIUMVIRIS
GYMNASII PATAVINI
REFORMATORIBUS

JOANNI EMO

D. Marci Procuratori

BARBONO MAUROCENO

Eq. D. Marci Procuratori

JOANNI MOCENICO

Eq. D. Marci Procuratori

TOTIQUE EORUM ORDINI.

UM Universitatis Parisiensis historicus Cæsar Egassius Bulæus sex maximæ formæ volumina edidisset, Hadrianus Baillettus acerrimi judicii vir pronunciavit, iccirco laboriosum hominem & mul-

tos & ingentes dedisse libros, quod unum aliquem exiguum, qui bonus esset, scribere nesciret. * Id ita me animo & cogitatione commovit, ut quamvis pro nostræ hujus magnitudine Universitatis multa paraverim, vestrisque judiciis subjecerim, tutius existimem, libellum emittere, vel præmittere. Fortasse ne is quidem ex illis erit, qui Bailletto probabantur : sed tamen mala quoque, si parva sint, ferri possunt, & pro humana conditione debent. Non ignoro, quid mei muneris sit, quid rei natura ferat, quid dignitas vestra postulet : sed, ut nunc est, fatius videtur talia quædam dare, ex quibus sine magno temporis dis-

* Baillet Jugem. T. II. P. I. pag. 151. Monsieur du Boulay étoit de ceux, qui font de gros livres, faute d'être capables d'en faire de petits, qui soient bons.

dispendio cognoscere possitis, cujus-
modi Gymnasium sit curæ vestræ
commissum; quale nos a majoribus
acceperimus, quale posteris traditu-
ri simus.

INDEX

SYNTAGMA I.

De Gymnasii Patavini origine.

SYNTAGMA II.

De Scholaribus, & eorum Rectore.

SYNTAGMA III.

De Professorum Electione.

SYNTAGMA IV.

De Tempore docendi.

SYNTAGMA V.

De Modo & ratione docendi.

SYNTAGMA VI.

De Circulis & concertationibus.

SYNTAGMA VII.

De Doctoris Laurea Titulisque scholasticis.

SYN.

SYNTAGMA VIII.

De Gymnasii frequentia, & infrequentia, earumque caussis.

SYNTAGMA IX.

De Caussis & Controversiis, quæ ad Patavinæ Universitatis Collegia afferuntur.

SYNTAGMA X.

De Gymnasii Collegiis ad recipiendos alendosque Scholares institutis.

SYNTAGMA XI.

De Gymnasii Regimine.

SYNTAGMA XII.

Compromissum de Artium Rectore, & vetera quædam Titulorum diplomata.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del *P. Francesco Antonio Mantoa* Inquisitore Generale del S. Ufficio di Padova, nel Libro intitolato : *Syntagmata XII. ex Fastis Gymnasii Patavini excerpta Jacobi Facciolati* non v' esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contra Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza a *Gio: Manfredi Stampatore di Venezia*, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 24. Aprile 1752.

(Barbon Morosini Cav. Proc. Rif.

(Alvise Mocenigo IV. Cav. Proc. Rif.

Reg. in Libro a Carte 22. al Num. 244.

Gio. Girolamo Zuccato Segretario.

adi 27. Aprile 1752.

Reg. nel Mag. Ecc. degli Esecutori contro la Bestemmia.

Alvise Legrenzi Segretario.

SYN.

SYNTAGMA I.

De Gymnasii Patavini Origine.

Uires Gymnasii Patavini curarunt, quamdiu Civitas libera fuit, vel suis Principibus paruit, nihil fere memoriæ publicæ retinendæ causâ litteris mandarunt; vel si qua sunt ab iis scripta, per bella & incendia periere. Itaque initia ipsa rei tantæ in tenebris latent; atque illi ipsi Scriptores, qui propius aberant ab origine, scholastica jura, quod deesset auctor melior, ad inveteratam consuetudinem retulere. Hoc nomine extulit se primum tanti operis fabrica, Episcopo præside, tum pro veteri inter litteras ac religionem societate, tum pro ejus ætatis more, qua Episcopi non in rebus modo sacris, sed plane omnibus civitatis Principes habebantur.

Historici nostri, aliique non pauci, qui certi aliquid statuere conati sunt, fundamenta pri-

ma posita fuisse putant anno post sæculum duodecimum altero & vicesimo, secuti auctores sine nomine editos post Rolandini Chronica, qui scriptum reliquerunt, Fridericum II. Imperatorem, Bononiensibus iratum, eorum scholas per id tempus ad Patavinos transtulisse. At nos ab iis discedere cogimur cum aliis de causis, tum vel maxime, quod ex Sigonio de Regno Italiae, ex Ghirardacio, ex Vizzano, & ex Chronicis Bononiensibus * habemus, nihil movisse Fridericum in re hac ante annum MCCXXV. tunc autem conatum esse, interdictis Bononiae studiorum exercitationibus, Neapolim scholas avertere; urbem videlicet suam, in qua publicam litterarum & artium omnium Academiam anno superiore condiderat. Illud vero propius fidem est, expulsos Bononia juvenes, & Neapolim invitatos, in loca migrasse viciniora, Patavium dico, urbem Friderico non fane devotam, sed in qua tamen bonarum artium studia, quoquo modo poterant, exercebantur. Nam superioribus annis docuisse Patavii Paduanum Arsegninum Grammaticum, & Antonium Lium, seu Leum, qui Jurisprudentum Vertex dictus est, scribit Scardeonius l. II. classe VIII. & X. Per hæc autem ipsa tempora Simonem Legum Doctorem invenimus, qui testis affertur in Actis Cathedralis Ecclesiae anno MCCXXVII. & alios passim eodem titulo ornatos. Juris quoque Canonici Doctores memorantur in vetustis tabulis apud Cœnobitas Dominicanos; ubi refer-

tur

* *Vol. XVIII. Rer. Italic.*

tur fundi emptio, in quo eorum templum & coenobium conditum est. In C. N. A. Anno ejusdem Nativitatis 1226. Ind. 14. die 13. exeuntis Octobris, presentibus Domino Jordano Priore S. Benedicti, Magistro Rufino Decretista, Magistro Jacobo Decretalista. Ex quo loco manifestum est, etiam ante Gregorianam collectionem fuisse apud nos *Decretalistas*, idest Decretalium Epistolarum interpretes, qui priores Collectiones exponerent, unde ducta & prolata longius hæc studia sunt.

Cæterum, ut negare non auserim, quod multi scribunt, anno demum MCCXLI. Imperatorem, rursus Bononiensibus infestum, de scholis illis ad nos transferendis cogitasse, quod jam Patavium ab anno MCCXXXVI. in fidem accepisset, sic valde miror, quomodo & Imperiale diploma, & omnis rei tam gravis memoria ita interciderit, ut in publicis actis, & in vetustis magisterii laureæque tabulis, quæ Privilegia dicuntur, non alia forma honores tituli que scholastici conferantur, quam ex inveterata consuetudine, & Romanorum Pontificum indulgentia. Utcunque sit, ex hoc ipso anno, & ex hac potissimum causa Historici gravissimi Blondus, Sabellicus, Sigonius, Egnatius, Cavatius, & alii Gymnasii Patavini exordium & originem duci volunt. Illud plane certum est, victo expulsoque anno MCCLVI. Imperiali Vicario Acciolino, Gymnasium hoc majorem quandam speciem, & publicæ Universitatis formam sumpsisse. In quo arcana Divinæ Providentiæ consilia

obiter notare lubet. Cum enim sævissima Acciolini dominatione Patavium conflictaretur, duo illi ingentium bonorum fontes aperti sunt, quibus adhuc viget ac sustentatur, D. Antonii sepulcrum, & publicum Gymnasium: quæ bona ajunt Antonium ipsum, morti proximum, lætitia quadam nec opinata divinitus perfusum, per ambages, ut Prophetæ solent, Patavinis prænunciassse. Sed rem paullo altius repetamus.

Expulso ab Herulis Augustulo, una cum Romano Imperio cecidere litteræ ac disciplinæ; nec vero stare poterant inter cædes atque incendia, quæ irruentes undique Barbari Italiæ intulerant. Afflictas & labantes sæculo sexto pauci quidam docti viri sustinuerunt: at vero, ineunte septimo, plane jacuerunt; nisi quatenus religionis ratio poscebat, ut essent in Episcoporum ædibus, Romæ vero præsertim, qui sacram doctrinam & cantum Ecclesiasticum traderent initiandis.

Octavo non defuere Grammatici, qui latinam eruditionem se tenere profiterentur: quo quidem nihil amplius requirebatur, nondum constitutis majoribus disciplinis, unde immensa quædam rerum discendarum moles temporibus nostris incubuit. Hoc vel maxime Carolo Magno sicuti Gallia, ita etiam Italia acceptum referre debet. Princeps hic velut e cælo missus ad reparandam Romani Imperii dignitatem non putavit rem tantam sine litterarum præsidio perfici posse. Itaque, expulsis Longobardis, quantum otii ab armis fuit, tantum litteris tribui jussit.

jussit, prægressus ipse exemplo suo. Nam & Grammaticum Petrum Pisanum, grandi jam ætate cum esset; audire voluit, & Dungalo Monacho, & Paulo Diacono, & Alcuino Anglo, viris ejus ætatis eruditissimis, plurimum usus est. Horum consilio Palatinas scholas instituit; Episcopales, & Cœnobiticas auxit; &, ad Imperialem dignitatem cum pervenisset, Gymnasia Generalia tria in tribus Imperii partibus condenda judicavit, ad quæ, tamquam ad commune artium omnium ac disciplinarum emporium, studiosa juvenus conveniret. Fortuna etiam ipsa ejus famæ atque honori favit. Etenim omnes fere Academiæ, quæ certo auctore carent, ad hæc tempora ortum suum referunt, parentemque Carolum vocant. Et ne quid ejus gloriæ vel ex ambiguo deesset, singulare Caroli Calvi studium erga litteras ac disciplinas, Scriptores non pauci nominis similitudine decepti, ad Magnum transtulerunt.

Sæculo nono humanitatis & doctrinæ studia friguerunt. Attamen Ludovicus Pius patris exemplum secutus curavit, ut nihil Episcopis, aut Monachis deesset, non solum ad religionis munia cum dignitate obeunda, sed etiam ad docendi onera sustinenda. Qua in re Synodi VI. Parisiensis Patres ejus consilium & providentiam laudibus extulerunt, additis precibus, ut paternæ voluntatis memor de tribus ipsis publicis Gymnasiis pro regionum opportunitate constituendis tuendisque serio cogitaret.

Temporibus hisce valde obscuris Fuldense Ger-

maniae Cœnobium Musis perfugium præbuit . Græci quoque vetustæ gloriæ memores publicas artium scholas Constantinopoli instaurarunt, curante Barda Theodoræ Imperatricis fratre, & Michaelis III. Imperatoris avunculo, qui Magistris omnibus totique Academiæ Leonem Philosophum ea ætate celeberrimum præfecit . Lotharius Ludovici filius, Italiæ regnum cum accepisset, statim rei tam necessariæ cogitationem suscepit, & per *Capitulare de doctrina* certis in urbibus magistros esse iussit, ad quos audiendos juvenus omnis, ut quisque esset opportunissimus, se conferret . Quin etiam Eugenius Pontifex hujus nominis secundus, Concilio Romæ habito, iussit Episcopos in ædibus suis magistros alere; nec aliter Sacerdotia per vicos & oppida conferre, quam si Presbyteri promitterent, se litteras popularibus suis tradituros, idque sacramento confirmarent . Attamen, nescio quo fato, vicit inertia, omnemque fere extinxit & bonarum artium & Latinitatis sensum .

Hoc ipso deterius fuit sæculum X. grassante per omne vitiorum genus ignorantia . Vix tantum litteris datum, quantum ad exercendam quoquo modo religionem fatis esse videretur, cujus facies admodum foeda exitio proxima fuit, tantumque non periit, quia perire non poterat .

Sæculo XI. litteræ ac disciplinæ movere quasi lacertos cœpere, auctore ac duce Silvestro II. Pont. Max. non modo Romæ, quam Urbem nunquam prorsus deseruerant, sed in aliis quoque Italiæ partibus, Brevi autem ita crevere,

ut

ut ad exteras quoque regiones erudiendas Itali nostri acciri potuerint. Nam B. Lanfrancus Ticinensis, litterarum & artium sine controversia per id tempus instaurator, primum ad Gallos profectus, in duobus Nortmaniæ monasteriis, Beccensi, & Cadomenfi docuit, in altero Prior, Abbas in altero creatus; deinde vero ad Britannos perrexit, quibus se ita disputando probavit, ut anno MLXX. ad Cantuariensem Archiepiscopatum evectus fuerit. Hunc secutus est iisdem ferme vestigiis D. Anselmus ejus discipulus, Augustæ Prætoriæ natus, eademque prorsus doctrinæ suæ præmia & in Gallia, & in Anglia obtinuit. Uterque autem plurima scripsit, quæ adhuc in pretio sunt. Hoc eodem sæculo sacra Musica, cujus studium apud Clericos, & Monachos nunquam plane obsoleverat, magna incrementa cepit per Guidonem Aretinum Monachum Pomposianum, qui libros duos edidit de re hac, alterum soluta oratione, alterum ligata, & uno nomine *Micrologum* vocavit. Ad nos quod attinet, non minora modo litterarum studia Patavii sunt excitata, sed gravia quoque, legum præsertim, totiusque Civilis Juris, undecunque tandem peteretur. Anno enim MXC. Joannes legum Doctor testis adfuit tabulis scribendis, quibus Milo Episcopus Patavinus prædia quædam donavit Monialibus Sancti Petri, ut est in Ursati historia, & in ipso Monialium tabulario. Satis autem constat, Doctoris nomen ante Lotharii II. imperium neminem tulisse, qui sibi soli saperet.

Sæculum XII. publica Gymnasia nobilitarunt per Italiam constituta: quique in iis studerent, *Scholares* dicti sunt; qui docerent, *Doctores*, *Magistri*, *Professores*, *Antecessores*. Horum Princeps Bononiense, classem ejus ducente Irnerio artium magistro, qui, dimissa Philosophia, cum Jus Romanum ex libris Ravenna delatis interpretari instituisset, eam Bononiæ peperit celebritatem, ut hæc una civitas docere videretur, reliquæ doceri, cufis etiam hoc titulo nummis, *Bononia docet*.

Anno MCXXXVII. detecto Amalphitano Codice, cum Pandectarum libri, in majore quadam luce positi, voce scriptisque ab Irnerio explicarentur, novæ rei admiratio per omnem Italiam propagata, multos undique Juris studiosos Bononiam accivit, novamque quasi faciem Gymnasio tribuit; si modo ante hoc tempus aliquid fuit Bononiæ Gymnasium hoc nomine dignum. Propterea minime mirum est, si mox amplificato per Gratianum Monachum Sacrorum Canonum studio, deinde aliis atque aliis accedentibus disciplinis, demum extitit illa, quæ communi vocabulo dicitur *Universitas*. Quamquam hoc nomen cito bipartitum est in *Juristas*, & *Artistas*, quorum utrique suam sibi constituerunt *Universitatem*; tum minoribus Classibus subinde impositum, ita sermone vulgi diffusum est, ut jam in uno eodemque Gymnasio plures numerentur *Universitates*.

Sed jam inclinante sæculo, juris Civilis & Canonici studia late fusa per multas Italiæ Urbes

bes colebantur : quique Irnerio & Gratiano
succefferant, nulla se conditione adstrictos puta-
bant, ut Bononiæ perpetuo manerent. Itaque
ex illis, five Martinus Goffius, five alius, Pa-
tavium migravit, & in hac Urbe scholam ape-
ruit ; unde exiit præter alios Gerardus Poma-
dellus Marosticensis, qui, *cum regeret in Legibus
in domo Martini de Goffo juxta majorem Eccle-
siam Paduanam*, ut est in actis Arnaldini ta-
bellionis, Ecclesiæ Patavinæ Episcopus datus est
anno MCLXV. * Ejus quoque decessor Joannes
Cacius *Sacrorum Canonum Doctor* in vetusta se-
pulchri inscriptione ad parietes basilicæ Cathe-
dralis vocatur. Ex quo conjici potest, hunc
ipsum ex sede scholastica ad Episcopalem fuisse
evectum. Siquidem *Doctoris* titulus nondum ita
percrebuerat, ut illis etiam tribueretur, qui rei-
psa non docerent. Qui eos audiebant, *Scholares
Majoris Ecclesiæ* vocabantur, ut est in actis Ar-
naldini modo allatis. Nam publicæ scholæ per
id tempus ædibus Episcoporum, basilicis, & cœ-
nobiis adjici consueverant : qui vero alibi doce-
ret, privatam scholam habere dicebatur.

Hinc satis, puto, manifestum est, ante sæ-
culum XIII. Patavii Gymnasium fuisse, si Gy-
mnasii nomen late sumatur. Sed hoc demum
sæculo incrementa cepit non exigua, convenien-
tibus undique in hanc urbem studentibus & ma-
gistris ardore animi tam effuso, ut & Vicetini
an-

* Ex Monastico S. Justinæ archio, & ex Henr.
Calderio de Gestis Patavin. l. 3. c. 8.

anno MCCIX. publicas scholas jam prorsus vacuas Monachis Camaldulensibus concefferint, & Bononiensis Magistratus sacramento adegerit Professores suos, ne vel ipsi abeundo scholas imminuerent, vel quovis modo minuentibus operam navarent. Jamque post sæculi dimidium, sublato rursus Bononiensi Gymnasio Alexandri IV. Pontificis interdicto, nostrum ad justam magnitudinem crevit; datumque est huic ordini caput, qui Rector diceretur, addita potestate scholasticas leges condendi, ut habemus in antiquo Civitatis Statuto ad annum MCCLIX. *Potestate Paduæ Guidone de Monte Regiensi*. Quinam fuerit hoc anno Gymnasii Rector, siquis fuit, ignotum est. Anno sequenti, cum Marcus Quirinus Venetus Præturam gereret, Rector creatus est Anfaldus Hispanus, cujus opera & auctoritate prima Statutorum, quæ ad Gymnasium pertinent, adumbratio prodiit. Itaque hunc primum Gymnasii Rectorem parentemque vocamus, quia nullum antiquiorem invenimus. Ipsi quoque Juris Civilis Professores, qui hoc tempore docuerunt, Bartholomæus Lyus, & Thadæus frater primi dicuntur in veteri lapide, qui publicis scholis appositus fuit anno MCCLXIV. Fuere sane Patavii vetustiores alii, ut initio dixi, & Legum, & Doctorum Doctores; sed negari non potest, primos fuisse fratres Lyos, qui jura Civilia traderent, rite recteque constituto Gymnasio, & publicam formam adepti. Lapis non amplius extat, dirutis anno MCCCCXCIV. antiquis scholis, trans.

translatoque Gymnasio ab regione S. Blasii ad
Hospitium Bovis ; sed eum vidit antiquitatis
studiosissimus Laurentius Pignorius , descripsit ,
posterisque mandavit epistola Ital. XIV. *Bartho-*
lomæus Lyus de Benevento Patavinus primus hic
Jura docuit de mane, fratre Thadæo socio de se-
ro an. MCCLXIII. Vivat. Memoratur Bartholo-
mæus Lyus in vetusta quoque Judicum matricula,
diciturque Legum Doctor, ad annum MCCLX.
Eodem fere tempore de Doctoribus creandis
agitari cœpit, totoque negotio ita composito,
ut Episcopus eorum, qui probari vellent, exa-
mini præesset, probatisque auctoritatem imperti-
ret, Urbanus IV. Pont. Max. anno MCCLXIII.
acta confirmavit, & rata ubique terrarum esse
jussit, perpetuo Cancellarii Apostolici titulo Pa-
tavinis Episcopis concesso. Hinc orta Collegia,
& Collegiorum auctoritas ad eos probandos,
qui honores scholasticos peterent: quæ quidem
Collegia solis magistris initio constabant, ut ex
ipso Urbani diplomate satis intelligitur. Ac-
cessere deinde Clementis VI. & Eugenii IV.
Bullæ, ut eas vocant, quorum alter anno
MCCCXLV. alter vero MCCCCXXXIX. jura
hæc Patavini Gymnasii magis magisque robor-
runt, tribuentes illi quidquid honoris, dignita-
tis, & auctoritatis Academiæ reliquæ in toto
Christiano orbe constitutæ quovis titulo habere
dicerentur. Neque vero miretur aliquis, tantum
Episcopis fuisse tributum. Litterarum enim stu-
dia, sine quibus religio stare non potest, barba-
ris quoque temporibus apud homines Ecclesiæ
ad-

addictos locum aliquem ac tutelam invenere. Et quia hujus ordinis caput Episcopus est, qui docere vellent, in ejus curia examen subibant, & probabantur. Hinc factum est, ut etiam excussa barbarie, cum litteræ ac disciplinæ late dominari cœperunt, & suam quamdam rempublicam habere, vetera Episcoporum arbitria veritæ, eorum nomine atque auspicio uti voluerint. Quidam putant, ne Imperialia quidem scholis nostris præsidia deesse; quod ego do libens atque concedo: sed profecto ab Acciolini expulsiōe per annos sex & quinquaginta, quibus Gymnasium hoc a pueritia, ut ita dicam, ad firmiorem ætatem excrevit, nihil sibi ab Imperatoribus polliceri poterat, quod resp. Patavina suis legibus viveret, & in fide esset Pontificum Romanorum, ut scribit Albertinus Musfatus lib. III. de Gestis Henrici VII. pag. 16. *Aymo Gebennensis Episcopus a Senatu, singulisque Senatoribus, & Tribunis juramenta fidelitatis suscepit; factaque est civitas Paduana Imperio fidelis Henrici VII. præfato regnante, anno a Jesu Christi ortu MCCCXI. XII. Kal. Jul. Hac ipsa die post annos sex & quinquaginta quæ ab Imperio ad Ecclesiam Romanam defecerat, ad Imperium rediit. Illud tamen constat in universum, Fridericum I. anno MCLVIII. leges tulisse, ut consuleretur rationibus eorum, qui publica Gymnasia frequentarent, & Fridericum II. & Imperatores subinde alios in curam hanc incubuisse.*

SYNTAGMA II.

De Scholaribus, & eorum Rectore.

Scholares vulgari tritoque in Universitatibus vocabulo eos appello, qui Gymnasio nomen dedere, ejusque jure gaudent. Studentes, aut discipulos dicerem, ut veteres solent, qui Latine scribunt, si revera omnes studendi ac discendi gratia convenirent: sed multi agunt alia omnia, & in Gymnasia veniunt ita prorsus, ut illi qui theatra frequentant tamquam otii diversoria. Neque vero hoc imputandum sæculo est. Nam illis ipsis temporibus, quibus litteræ ac disciplinæ maxime colebantur, plures sibi nomen hoc adsciscebant, quibus quidvis potius propositum erat. Quid agerent, infra apparebit, ubi de Gymnasii frequentia scribam. Attamen, si nihil quæreres nisi speciem, omnes nomina profitebantur apud Gymnasii Rectorem, & habitu Gymnastico, ut tunc moris erat, utebantur.

Principio ipsa quoque Patavina juvenus inter Scholares censebatur, & scholastica comitia componebat. Exclusa est decreto Senatus VII. Kal. Jul. MCCCCLXXVII. quod nimia auctoritate polleret; multisque adminiculis & suffragationibus innixa, quibus carent nationes aliæ, omnia ad se traheret. Adhuc tamen huic ordini tantum tribuit, ut si quando ad lauream petendam accedere velit, in Scholarium matriculam

addictos locum aliquem ac tutelam invenere. Et quia hujus ordinis caput Episcopus est, qui docere vellent, in ejus curia examen subibant, & probabantur. Hinc factum est, ut etiam excussa barbarie, cum litteræ ac disciplinæ late dominari cœperunt, & suam quamdam rempublicam habere, vetera Episcoporum arbitria veritæ, eorum nomine atque auspicio uti voluerint. Quidam putant, ne Imperialia quidem scholis nostris præsidia deesse; quod ego do libens atque concedo: sed profecto ab Acciolini expulsionem per annos sex & quinquaginta, quibus Gymnasium hoc a pueritia, ut ita dicam, ad firmiorem ætatem excrevit, nihil sibi ab Imperatoribus polliceri poterat, quod resp. Patavina suis legibus viveret, & in fide esset Pontificum Romanorum, ut scribit Albertinus Musfatus lib. III. de Gestis Henrici VII. pag. 16. *Aymo Gebennensis Episcopus a Senatu, singulisque Senatoribus, & Tribunis juramenta fidelitatis suscepit; factaque est civitas Paduana Imperio fidelis Henrici VII. præfato regnante, anno a Jesu Christi ortu MCCCXI. XII. Kal. Jul. Hac ipsa die post annos sex & quinquaginta quæ ab Imperio ad Ecclesiam Romanam defecerat, ad Imperium rediit. Illud tamen constat in universum, Fridericum I. anno MCLVIII. leges tulisse, ut consuleretur rationibus eorum, qui publica Gymnasia frequentarent, & Fridericum II. & Imperatores subinde alios in curam hanc incubuisse.*

SYNTAGMA II.

De Scholaribus, & eorum Rectore.

Scholares vulgari tritoque in Universitatibus vocabulo eos appello, qui Gymnasio nomen dedere, ejusque jure gaudent. Studentes, aut discipulos dicerem, ut veteres solent, qui Latine scribunt, si revera omnes studendi ac discendi gratia convenirent: sed multi agunt alia omnia, & in Gymnasia veniunt ita prorsus, ut illi qui theatra frequentant tamquam otii diversoria. Neque vero hoc imputandum sæculo est. Nam illis ipsis temporibus, quibus litteræ ac disciplinæ maxime colebantur, plures sibi nomen hoc adsciscebant, quibus quidvis potius propositum erat. Quid agerent, infra apparebit, ubi de Gymnasii frequentia scribam. Attamen, si nihil quæreres nisi speciem, omnes nomina profitebantur apud Gymnasii Rectorem, & habitu Gymnastico, ut tunc moris erat, utebantur.

Principio ipsa quoque Patavina juvenus inter Scholares censebatur, & scholastica comitia componebat. Exclusa est decreto Senatus VII. Kal. Jul. MCCCCLXXVII. quod nimia auctoritate polleret; multisque adminiculis & suffragationibus innixa, quibus carent nationes aliæ, omnia ad se traheret. Adhuc tamen huic ordini tantum tribuit, ut si quando ad lauream petendam accedere velit, in Scholarium matriculam

lam nomen suum referat, & a Gymnasii Rectore, vel ab eo, qui Rectoris loco est, veniam accedendi petat.

Ad externos quod attinet, toti Europæ patuit Academia hæc, juvenesque plurimi & nobilissimi superioribus sæculis undique confluxerunt, vel ex ipso Principum & Præfulum ordine, quorum præcipua ratio in vetustis constitutionibus habetur. Hinc tot tantaque commoda in remp. redundabant, ut Civitatis Præsides, veluti parentum loco constituti, incredibili indulgentia Scholares complecterentur; eorumque negotia, pecuniam, libros, familiam, jura denique omnia diligentissime custodirent. Multa illis onera remissa, immunitatesque datæ, impetrato etiam a Martino V. Pont. Max. diplomate, ut quicumque essent alicui Ecclesiæ addicti, modo Patavii inter Scholares degerent, abesse per septennium possent, fructusque omnes ejus Ecclesiæ jure perciperent.

In Gymnasii primordiis una erat Juris legumque Universitas, quæ gentes duas, Cisalpinam & Transalpinam, complectebatur, & pro utriusque discrimine duobus Rectoribus parebat. Post accedere Artium ac Medicinæ studiosi; novaque instituta sui Ordinis Universitate, suum sibi Rectorem elegerunt: unde lites & controversiæ. Has ut componeret Episcopus Pileus de Prata, anno MCCCLX. acta confirmavit, sed quatuor alligavit legibus & conditionibus; quarum prima erat, ut quilibet Artistarum Rector recens electus intra dies tres in Cathedrali basilica Jurista.

ristarum Rectoribus sacramento reciperet, se eorum statuta fideliter servaturum; secunda, ut quicumque probari in Artibus vellet, & Doctoris insignibus ornari, in eadem statuta juraret, numulosque duos Juristarum Universitati solveret; tertia, ut in forensibus diffidiis ad Juristarum Rectores appellaretur, nisi quis forte recta ire ad Episcopum vellet, qui pro illis moribus & rerum statu Gymnasii totius caput habebatur; quarta ut quoties deesset novæ huic Universitati Rector, alterius Universitatis Rectoribus pareret. Verum post annos paullo amplius triginta super his ipsis conditionibus novæ exortæ controversiæ sunt; & quidem ejusmodi, ut ad eas demum sedandas solemni quodam Compromisso, Principis Carrariensis auctoritate munito, opus fuerit, quod dabimus in Syntagmate ultimo. Id factum est anno MCCCIC. quo duæ istæ Universitates omnino inter se altera ab altera segregatæ sunt, suis utrique dispartitis legibus, officiis, & muneribus. Corpora hæc duo genus quoddam reipublicæ tamquam bicipitis constituere videbantur. Utraque suos sibi Rectores præficiebat, quibus Scholares omnes, præter filios fratresque Regum, fidem suam sacramento obstringerent: Rectoribus addebantur Consiliarii, singuli ex nationibus singulis, in prima quidem Universitate tres & viginti, in altera septem: tum Syndici accedebant, qui & Sapientes dicebantur, Vicarii, Massarii, Tabelliones, Bidelli, aliique plures partim ad operam Gymnasio præstandam, partim ad apparatus.

Nihil autem erat, quod magis caperet generosæ indolis adolescentem, quam Rectoris dignitas, quæ supremam quamdam Principis majestatem referebat. Nec vero quivis unus eligi poterat, sed qui nobilitate, divitiis, consilio, moribus in sua Universitate præstaret. Doctrina quoque præditus esse debebat, si fieri posset. Nam, præter honores ejus reliquos, jus etiam habebat publice docendi, eoque nomine assignatum illi stipendium erat, & locus in albo Professorum primus. Quo loco obiter animadverto, mirum non esse, si Rectoris auctoritas nunc demum ad Professores devenit, cum vel florentissimis Gymnasii temporibus Rector inter Professores censeretur.

Dici vix potest, quanta cum pompa honoris hujus insignia caperentur. Id fiebat sextili mense, diebus D. Laurentio, & B. Virginis Assumptioni dicatis. Ac pridie quidem Rector hastas non minus ducentas, & chirothecas Scholaribus mittebat, ad eorum usum, qui equitare vellent, & hastis ludere. Ex his autem duodecim equis insidentes, Bidello generali præeunte, ad Professorum domos se conferebant, & ut adessent, rogabant; cum interim Rector ipse quadrigis vectus Episcopum, & Urbis Præsides invitaret. Res in Cathedrali templo agebatur, quod magnifice ornari solebat. Cum de hora convenisset, præcedebant tibicines quatuor, totidemque tympanistæ, pedissequi, ephebi honorarii, & Scholares duodecim fasces auratos ferentes. Hos excipiebant, qui Universitatis sigillum,

lum, qui statuta, qui Caputium custodiebant; & postremus omnium Bidellus sceptrum argenteum humero gestans. Proxime sequebatur Rector ipse toga rubra auro prætexta ornatus, comitantibus Syndico, Vicario, Consiliariis, Scholaribus reliquis, & Professoribus Gymnastica toga velatis. Cum ventum in templum esset, ubi aderant Episcopus, Urbis Præsides, Quæstores, Decuriones, & Adseffores, sedentibus omnibus, factoque per Prætorem silentio, oratio habebatur in qua cum Gymnasii, & Magistratus laudibus novi quoque Rectoris merita conjungebantur. Absoluta oratione, Professor ex primariis unus Caputium Rectori imponebat, Sigillumque, & Universitatis statuta, honorificis verbis adhibitis, tradebat. Tum Rector, actis de more gratiis, & chirothecis distributis, domum deducebatur per forum & vias Urbis majores apparatu magnifico ornatas. Epulæ succedebant ex consuetudine pæne publicæ, postea ludi, decursionesque, quibus præmia collato a Professoribus ære parabantur, Rectoris judicio distribuenda. Pompæ huic auspicatissimæ cetera respondebant. Numquam enim Rector in publicum prodibat incomitatus; nec ullis functionibus intererat, nisi omnes præcederet præter Episcopum & Urbis Præsides. Ejus auctoritas in Universitatem magna erat. Nam causas omnes ad eam pertinentes, ex tribunali vel ipse per se, vel per suum Vicarium cognoscebat; ærario scholastico præerat; matriculis nomine suo auspicia præbebat; Collegiis, & Conventibus omnibus, in quibus

gradus Scholastici distribuerentur, præsidebat; in publicis disputationibus primus interrogabat, non Scholares modo, sed etiam, si libuisset, Professores, quoties ipsi inter se exercitationibus cyclicis concurrerent; Rotulum condebat, excussis & libratis Professorum meritis; proludendi facultatem dabat, & proludentibus aderat: ne quis officium defereret, exactor diligens curabat; deferentes autem pro suo jure monebat, & interdum etiam mulctabat.

Nec vero commodis honor carebat. Etenim præter jus armorum, Collegii emolumenta, & scholæ regendæ stipendium, exacto anno, lauream more nobilium obtinebat, eamque sine sumptu: & quod plurimi fieri solebat, primis temporibus civis Patavinus, posterioribus Eques D. Marci, si munus cum dignitate sustinuisset, ritu solemni creabatur. Id quale quantumque esset pro moribus illorum temporum, ex diplomate cognosci potest, cujus exemplum damus in Syntagm. XII.

Honorem hunc interdum ipse quoque Syndicus, deficiente Rectore, consequebatur, & quidem in medio ipso sui regiminis cursu, si forte eveniret, ut publica gratulatio Venetiis obeunda esset. Postrema incidit in annum MDCLXXVI. quam paullo accuratius describere placet; ne rei, ut majoribus visa est, pulcherrimæ, sed novis moribus oblitteratæ, memoria interciderat. Cum Venetiarum Dux electus fuisset Nicolaus Sagredus ex Triumvirum ordine, statim concilio utriusque Universitatis advocato, publica il-

li gratulatio decreta est . Igitur V. Kal. Mart. simul in Gymnasium convenere Syndici , Consiliarii , Scholaresque plurimi : inde autem , præuntibus Bidellis , ac servis publicis , ad Prætorem se Civitatis contulerunt Hieronymum Basadonam , ut litteras fiduciarias peterent ; quibus acceptis , eodem ordine in Gymnasium regressi sunt . Sub primam noctis vigiliam in quatuor cymbas Juristæ , in tres Artistæ cum ascenderent , postridie mane Venetias appulere , & in Fuscarorum ædes laute instructas recepti sunt . Statim exposita in januæ majoris fastigio insignia fuere D. Marci , Gymnasii Patavini , Ducis Sagredi , & utriusque Syndici , conversis in rem novam Civitatis oculis animisque . Tum sacrum rite factum in proxima S. Barnabæ æde . Post , mensa extructa convivis supra centum , epulæ ad tibicinem celebratæ sunt . A prandio Syndici bene comitati circa IIIvirum domos , ac principum ceterorum se contulerunt ; idemque fecere postridie , studiosos Gymnasii fautores partim voce , partim scripto invitantes ad gratulationis sollemnia celebritate honestanda . Itaque III. Kal. Mart. ad Salvatoris Basilicam undique ex composito itum est : ex illa autem , præmissis ordine post tibicines servis , Bidellis majoribus ac minoribus cum togis & ornamentis omnibus Gymnasticis , ephebis quatuor , & Cancellariis , Syndici processerunt , a duobus Ducis fratribus deducti , pone quos Consiliarii Senatoribus confociati , Scholares , civesque benevoli plane multi , regia via utrimque apparatissima . Ad Cu-

riam cum pervenissent, Collegium illis datum est, ubi Juristarum Syndicus elegantem orationem habuit de Ducis meritis, gratulatus novam dignitatem, & fausta precatus Gymnasii Patavini nomine. Dux gravibus verbis cum respondisset, in planum Syndici descenderunt; ibique dimisso comitatu, cum Confiliariis, Bidelis, ceterisque fervis publicis primum ad S. Laurentii Moniales multis precibus invitati perrexerunt; tum vero domum regressi ingenti magnificentia epulum dedere. Postero die multa officiose ultro citroque facta sunt, gratesque Senatoribus actæ. Pridie Kal. Mart. Syndici rursus cum toto comitatu introducti in Collegium fuere, Equitesque ex formula a Duce creati; Confiliariis autem omnibus, qui adessent, jus laureæ sine sumptu petendæ, & sine argumentorum experimento, more nobilium concessum est. Principis beneficio incredibili animorum exultatione accepto, Artistarum Syndicus ornata oratione gratias egit: inde autem post multa lætitiæ signa ætati illi non indecora Patavium redierunt. Hic quoque diem festum celebrare placuit. Ac primum quidem ad S. Antonii templum cum venissent, sacris peractis, Deo Opt. Max. laudes gratesque egerunt: deinde vero Civitatis Rectoribus in Gymnasium invitatis, apparatuque omni ad januam receptis, & in scholam maximam deductis, rem totam oratione exposuerunt: postremo reliquum diei noctemque totam epulis & choreis dederunt.

Propterea mirum non est, si suprema Gy-
mna-

mnasii dignitas, etiam cum senescere inciperet, magna quadam ambitione quærebatur; turbæque interdum & contentiones inter petitores ortæ Principis auctoritatem subsidio postularunt.

Scholares non sane multi ad hoc contendere fastigium poterant: attamen alia quædam Universitatis munia erant, multæque speciosi ministerii procurationes, quas quivis eorum obire posset, non sine aliquo & honoris titulo, & emolumento; ut proinde illi ipsi, qui a litteris erant alieni, tamen Patavii esse, & inter Scholares censeretur pulchrum sibi & commodum existimarent. Sed fac, nihil hujusmodi fuisse, cujus spe moverentur: attamen quid poterat adolescenti contingere magis optandum, quam ex domestica disciplina & parentum imperio ad liberum quoddam ætatis degendæ arbitrium transire, procul a patria, procul a suis, ubi se venditare pro ætatis levitate posset; ubi multos inveniret æquales sui, quibuscum societatem iniret; ubi honore & immunitatibus gauderet; ubi ipse sibi Rectorem eligeret, & ex ordine suo; ubi Magistros ipsos judicio suo deligeret, sibi obsequentes haberet; ubi ipse quoque Magister esse posset, & ex loco superiore docere, quod sæpissime eveniebat, si serio & ex animo disciplinas colere vellet? Fatendum tamen est, tanta hæc Scholarium bona illorum multis exitio fuisse, quod uti nescirent; ut tandem necesse fuerit alia detrahendo, alia minuendo, modum quærere, qui & ipsis salutaris esset,

fet, & civitati. Nunc pro ratione temporum, & Italiae statu pauciores sunt, sed plerique omnes modeste vivunt, & id agunt, quod agunt.

Rectorem quoque sui ordinis amisere anno MDCCXXXVIII. Cum enim dignitas hæc, quæ non sine maximis sumptibus sustinebatur, hac ipsa de causa defecisset, ad Prorectorem venit; tum postea traducta ad Syndicum est; inde porro præceps in Prosyndicum decidit, hoc est in Scholarem Germanicæ nationis Consiliarium, qui fortunis plerumque destitutus cum esset, omnia privatis rationibus metiebatur. Hinc novi consilii necessitas. Potestas igitur omnis, aliarum Universitatum exemplo, ad Professores translata est, primique omnium electi sunt Triumvirali-
bus litteris Ludovicus Pighius Institutionum Civilium interpretes, & Jo. Baptista Mazzinus Medicinæ Practicæ Doctor, qui Prorectores ac Syndici dicerentur. Cum res anno toto bene processisset, confirmata in perpetuum est decreto Senatus; sublatisque nationum Consiliariis, quorum jam nullus esset usus, negotium Triumviris datum est, ut sapientia sua providerent, ne quid ex nova regendi forma res litteraria detrimenti caperet. Id plane salutare Gymnasio fuit. Jam enim bona illa, quæ in Scholarium regimine olim quæsitæ fuerant, manentibus malis, interciderant. Laudanda in primis summi viri opera Nicolai Troni Equitis, Urbis Præfecti & Proprætoris, qui nec rumusculis territus male ominantium, neque callidis quorundam consiliis

SYNTAGMA SECUNDUM. 23

filiis deceptus, qui ex juventutis erroribus quaestum faciebant, rem totam suis oculis cognovit, prudentia explicuit, constantia perfecit & absolvit.

SYNTAGMA III.

De Professorum Electione.

EX quo litterarum & artium studia coiere in corpus unum, quæ *Universitas* dicta est, ea prima cura fuit (quid enim potius?) ut Professores idonei, & in suo quisque genere haud dubie præstantes scholis præficerentur: nec solum habita ratio est, ut multa doctrina essent, sed etiam ut recta, moribusque doctrinæ similibus; ne forte aliquis ea doceret, quæ nescire melius esset; vel quæ doceret, exemplo corrumperet. Itaque statim instituta examinum ratio, legesque conditæ, quas qui Professores eligerent, sine ullius injuria aut offensione sequerentur. Sed alibi aliter. Si latius excurrere velimus, inveniemus in plerisque Gymnasiis ordinem ipsum Professorum de Collegis adsciscendis per certa quædam experimenta judicare, eorumque nomina Gymnasiarchis proponere, ut jure eligendi suo absque erroris periculo utantur. Patavini nostri, publicis apertis scholis, aliam quamdam iniere viam, lege lata, ut ex aliis Gymnasiis, præsertim vero ex Parisiensi, & Bononiensi, quæ tunc maxime florebant, viri celeberrimi conditione qualibet invitarentur; rati videlicet, discipulos ipsos magistrorum consilia fortunamque secuturos. Hac de causa, peculiari duce ac Rectore scholaribus concessa, quem sibi ipsi ex ordine suo in annos singulos eligerent,

id

Id vel in primis ad eum pertinere voluerunt, ut cum magistratum iniisset, statim adhibitis in consilium Gymnasii nationibus, de anni consequentis Professoribus per eorum suffragia deliberaret, aliis confirmatis, aliis dimissis, aliis aliunde evocatis, pro varia hominum fama, & Scholarum, quas regerent, frequentia. Quamvis autem arbitria hæc summo civitatis Præsidi, quicumque esset, subjicerentur, qui & mutare quædam, & addere interdum nomina alia, & pro cuiusque merito, atque ærarii viribus parti-ri stipendia solebat; attamen magna semper Gymnasticæ deliberationis habita ratio est, ne juven-ventus, coitione facta, quod non raro minaba-tur, ad alias abiret Academias. Illud enim cer-tum & exploratum est, non tam rectam juven-tutis institutionem primis illis temporibus quæ-ri consuevisse, quam Urbis frequentiam, unde-cumque tandem esset, & quæ frequentiam co-mitabantur, Reipublicæ opes. Huc spectant de-creta legesque omnes, quæ ad Professorum ele-ctionem pertinent; huc docendi arbitria studen-tibus ipsis, ad ingenii existimationem colligen-dam, permissa; huc multiplex illa scholarum copia, in quas discerptæ fuere Jurisprudentia, Medicina, Philosophia, pro vario temporum ac nationum usu, pro aliarum Universitatum con-suetudine, pro juventutis desiderio, cui nihil est satis, ubi sentiat sibi indulgeri. Et sane ita fieri necesse erat ante inventam typographiam, cum homines magis, quam libri quærebantur, & fama regebat omnia; nec ulla erat vel bre-vior,

vior, vel certior viris doctis ad fortunas via, quam si se, publice docendo, populi iudicio committerent; nomenque præstantiæ, ex alto disputantes, sibi compararent. Propterea nihil mirum, si tam multi vel exiguo stipendio, vel etiam nullo, operam suam Universitati præstabant; si annum litterarium tantopere producebant; si scholas aperiebant ante lucem; si acroases trahebant ad horas duas; si e suggesto cum descendissent, inter se aut in scholis ipsis, aut ad columnas, aut in aula Præfectoria, aut in apothecis magna æmulatione certabant; si decretis & pœnis coercendi erant, ne vel ipso vacationum tempore in Gymnasio perstreperent. Principes viri, civitatum nobilissimarum Patrii, summi cœnobitarum Præsides, Episcopi ipsi hunc sibi honorem deposcebant; ut per multarum nationum homines, qui studiorum causa Patavii erant, ad litterarum doctrinæque famam pervenirent. Quamdiu autem civitas libera fuit, vel uni paruit, nihil est in hac parte mutatum; ac proinde non tam discipuli magistros colebant, & verebantur, quam magistri discipulos, ne quid sibi minus honorificum ab eorum suffragiis eveniret. Nam, illi ipsi, qui a Principe dati Doctores essent, non secus atque alii, Universitatis iudicio quotannis subiciebantur. Mos hic, etiam imperantibus Venetis, diu tenuit; sed ita tamen, ut Gymnasticis conciliis, quæ de re hac haberentur, Urbis Rectores interessent, ad coercendos, ubi opus esset, juventutis impetus, eaque Professorum nomina nu-

tu & auctoritate sustinenda, quæ civitati & Reipublicæ bono essent. Et quia, ne ipsa quidem interdum publicæ Majestatis verecundia regendis multitudinis judiciis satis est, præstantissimus quisque maxime curabat, ut huic periculo per litteras Principis eximeretur. Inventi sunt etiam qui non aliter accedere ad Gymnasium vellent, quam immunitate hac in conditionibus posita. Ad extremum, Professores omnes Venetus Senatus exemit, qui docuissent per annos quinque, & florenis mererent sexagenis. De reliquis autem post biennium duntaxat deliberari ab Universitate voluit. Initio enim Professor quilibet eligebatur ad annum; ut si forte expectationi minus responderet, anno elapso, pœnitentiæ locus esset. Eligebant autem Jurisprudentiæ studiosi Jurisperitos, Medicinæ Medicos, Philosophiæ Philosophos, cuncti reliquos. Porro eligi non poterant, ex Universitatis & Principis decreto, nisi qui in Academia aliqua Scholasticos titulos & docendi jus obtinuissent. Atque ex Jurisperitis quidem scholas extraordinarias sæpe tenebat, qui in Jure alterutro probatus esset, modo illud ipsum, in quo esset probatus, profiteretur; ordinarias tenere nemo poterat, nisi esset probatus in utroque. Mirabitur fortasse aliquis, conditionem hanc, non nostris modo, sed gentium omnium legibus moribusque firmatam, nunc denique reliquarum rerum conversionibus obnoxiam deficere cœpisse; ut aliqui jam sine titulo Academico doceant, alii titulis translaticiis utantur ad ea profitenda, in quæ
vel

vel tempore compulsi sunt, vel fortunæ casibus inciderunt. Sed qui Gymnasio præfunt viri sapientes, veritatem in rebus omnibus, non speciem secuti, magis quærunt, quam bene aliquid fiat, quam quo titulo fiat. Qui electi erant, si in electionem consentiebant, datis intra dies tres apud Actuarium Universitatis vadibus, spondebant, *se personaliter lecturos per annum integrum, & horis solitis, juxta statuta, cum scholaribus sex ad minus, sub pœna in statuto contenta.* Nec tamen edebantur eorum nomina, nisi ea prius Princeps probasset, atque edi jussisset. Edita cum essent, atque albo per classes adscripta, qui Rotulus dicebatur, exempla quatuor valvis Gymnasii, Prætorii, basilicæ Cathedralis, & Antonianæ per servos publicos affigebantur. Scholares quoque eligi poterant, si & doctrina præditi essent, & moribus castigati, dummodo intra mensem Doctoris insignia in Patavinis Collegiis titulosque adipiscerentur. Quod si quis eorum experiri dumtaxat ingenium cuperet, scholæ quædam erant scholaribus ipsis libero jure assignatæ, nec sine salario, quamvis exiguo florenorum X. modo disciplinæ, quam tradere aliis volebant, per annos quinque in Patavino Gymnasio operam dedissent; vel saltem per annos quatuor, si nihilo plus quam Tractatum unum se interpretari profiterentur. Illud quoque in conditionibus aliquando fuit, ut qui ex hoc ordine scholam regere vellet, atque inter Professores cenferi, ostenderet se publicam disputationem laudabiliter habuisse, ex Universitatis decreto an-

ni MDXXXIX. XIV. Kal. Decembr. & MDXL. pridie Kal. Jul. Atque ex Artibus quidem Sophistica maxime, & tertius Avicennæ liber materiam animosæ juventuti præbebat, quam publice explanaret. Juris autem scholæ ex hoc ordine quinque erant, prima Universitatis, quam qui teneret, quidquid ex universa Jurisprudentia sibi placeret, explicare poterat, nisi aliter Rectori videretur; secunda Autenticorum; tertia trium librorum Codicis; quarta Feudorum; quinta Artis Notariæ. Sed in utraque classe alio tempore aliæ, modo plures, modo pauciores.

Patavinis quoque adolescentibus, qui inter scholares non censebantur, exercitationis nomine condonatæ scholæ sunt anno MCDLXVII. V. Kal. Febr. qui Loci Tertii dicuntur, ex Jurisprudentia tum Civili tum Canonica, ex Philosophia, ex Logica, ex Medicina. Et ne quid a Gymnastica turba ejusque suffragiis sibi timerent, eligendi jus Prætori concessum est, Præfeto, duobus Quæstoribus, Universitatis Rectori, & seniori ex Decurionibus civitatis. Sed huic quidem anno MDCLIX. propter controversias de suffragii ferendi ordine, proponendi facultas loco suffragii attributa est. Postea hæc ipsa facultas intercidit, quod ex decreto Senatus non. Septembr. MDCLXXIII. quilibet profiteri nomen possit, modo probet, se in urbe hac honesto loco natum. Nemo autem rite electus censetur, nisi ex tribus suffragiorum partibus duas saltem ferat, ut est in decreto IV. non. Maj. MDCLXXXVIII.

MDCLXXXVIII. Certum singulis assignatum stipendium est florenorum XX. numquam augendum. Attamen anno MDCLV. VI. id. Decembr. Senatus facultatem Triumviris concessit, ut pro sua sapientia & temporum conditione stipendium Locis Patavinorum Tertiis augere possint ad florenos usque quinquagenos. Atque æstimationem quidem penes Magistratum esse voluit, sed arbitrium sibi reservavit.

Quid quod etiam peregre venientibus, seque extra ordinem Gymnasio offerentibus aliquando locus fuit? Anno enim MCCCLXXXVII. decretum est, ut quivis unus Lutetiæ, vel Bononiæ probatus, titulisque scholasticis ornatus, Patavii docere publice posset, modo sine salario; quamdiu autem doceret, emolumentis aliis, atque honoribus ejus disciplinæ, quam traderet, frueretur.

Ex iis, quæ hæcenus dixi, satis opinor manifestum est, quam magna olim Professorum turba, quasque alluvies in Gymnasium exundavit; quorum alii vix annum explebant, alii ad docendum prodibant per dies paucos, nonnulli etiam post electionem schola sua, quæsitis causis, abstinebant; &, cum diu nomine tenus locum occupassent, denique abibant. Quod obiter moneo, ne quis minimarum rerum amatorculus magnopere sibi placeat, si forte in vetera quædam incidet Professorum nomina, quæ Historici nostri præterierunt, nosque ipsi posteritatis memoria parum digna judicamus. Corpus enim literarium, non secus ac naturalia, partes habet oppido pulchras & nobiles, quæ sub aspectu po-
ni

ni debent, atque omnibus ostendi ad imitationem; non tamen iis caret, nec vero carere potest, quæ sunt hominum oculis subducendæ.

Ardor iste atque impetus ad docendum diu mansit, aluitque discentium studia & contentiones; sed cum tandem resedisset, brevior alia minusque operosa per typographos aperta ad famam via, ipsum quoque discendi desiderium commodius expleri per libros cœpit, quam per homines; & in patria, quam extra patriam. Jam & pauciores ad Gymnasium studentes convenire, & magis de compendio suo, quam de Professorum fama & præstantia laborare: unde orta electionis avertendæ necessitas. Itaque primum scholas majores (ordinarias vocant) sibi Senatus reservavit, quibus ipse Doctores pro sua auctoritate daret; tum minoribus etiam, quæ extraordinariæ dicuntur, si intra annum vacarent, absque Universitatis judicio consuluit; postremo idibus Octobr. MDLX. omnem prorsus eligendi facultatem scholaribus ademit, quam tempus inutilem Gymnasio fecerat, turbisque excitandis ac diffidiis dumtaxat idoneam. Jus hoc Universitatis longe pulcherrimum, quod sibi scholares superioribus annis necessarium putabant, & aliquando interpellatum incredibili animorum impetu ac prope seditione vindicaverant, anno MDLXI. idib. Septembr. velut onere aliquo sublevati lubentibus ablatum declararunt, decreta etiam in eos poena, qui de illo rursus afferendo ad Universitatis concilium ferrent, aut alibi quippiam moverent. Tanta jam facta erat, mu-
tatis

tatis temporibus voluntatum & consiliorum mutatio. Sunt qui putent, Atheniensium studia intercidisse, cum eorum electio & probatio, qui in Athenæo docebant, ad publicam auctoritatem traducta est. Theophrastus enim, qui discipulos bis mille habuisse fertur, cum id scitum audisset, statim abiit, nec nisi abrogata lege, mulctatoque Sophocle, qui eam tulerat, redire voluit. Sed ibi quoque alia temporibus aliis e republica fuere.

Verum cum homines publicæ scholæ regendæ cupidi assuevissent Universitati supplicare, jam quod ab ea non poterant, per eam obtinere conabantur; & quod valde mirum est, multi simul ad illam confugiebant auxilium petentes, pro sua quisque virili parte sine obtreptione alterius. Id vero est ejusmodi, ut mihi videatur pro ea, quæ nunc est vivendi ratio, Actorum fide indigere.

Anno MDLXI. IV. id. Decembr. Coram magnifico D. Rectore Petro Maccioleno cum præsentia D. Acciolini Lercari Syndici, convocatis Dominis Consiliariis expositum fuit, per mortem excellentissimi D. Antonii Cathari vacare Lecturam Criminalium, & ob id cupientes excellentissimi Doctores D. Ludovicus Leonus, D. Petrus Leonus, D. Olzignanus, D. Diomedes de Barbobus Soncinus, D. Joseph Bellirottus lecturam ipsam consequi, recursum habuerunt ad Universitatem, eam rogantes, ut dignetur eos ad Clarissimos D. Reformatores proponere & commendare. Quapropter honestæ petitioni annuentes, cum omnes digni & honorati Do-
cto-

Stores sint, captum fuit, ut fiant litteræ commen-
datitiæ Clarissimis Reformatoribus, pro dicta Le-
ctura ad favorem istorum Doctorum, deferendæ per
Joannem Antonium Rosatum Bidellum specialem.
Ex Cod. XLIV. p. 24.

Interdum etiam cum proposita nomina quæ-
dam fuissent, paullo post proponebantur alia,
subinde vero alia, atque alia; siquidem agere-
tur de schola ordinaria, quam ægre sæculi mo-
res, aperto Gymnasio, vacuum esse patiebantur.
Itaque anno MDLXIV. V. Kal. Julias, mortuo
Julio Salerno, qui scholam primam Juris Civi-
lis vespertinam tenuerat, statim Universitas pro-
posuit sponte sua Camillum Plautium Placenti-
num, Raynaldum Rocluscum Perusinum, To-
biam Nonium, Franciscum Manticam, & Boni-
facium Rogerium: tum pridie Kal. Aug. excita-
vit Magistratum, proposito Romano Professore
Cyfio Campana, & Bononienfi Antonio Javari-
na: ad extremum nonis Octobr. commendavit
rursus Raynaldum Rocluscum, & Marcum An-
tonium Eugenium; illudque adjecit, scholares
multos jam Urbe excedere, veritos, ne proxi-
mo studiorum curriculo deesset, qui loco Saler-
ni doceret. Revera defuit, quia Rocluscus ab
Universitate Triumvirum permissu invitatus, iis
conditionibus operam suam obtulit, quæ accipi
non poterant. Nec mora, scripsit pro Josepho
Gualdo Vicetino, & Hieronymo Benvoglianti
Senensi, Professoribus diu multumque per Italiæ
Gymnasia exercitatis; tum pro Nicolao Gratia-
no Utinensi, pro Prospero Pasotto, pro Joanne

Roncagallo; tandiuque strepuit, donec primum quidem substituti duo Rogerius, & Mantica iussi sunt scholam aperire, deinde Joannes Cephalus ex Ticinensi Gymnasio in eam deductus est.

Hac ætate, sublatis scholis, quæ minus necessariae videbantur, reliquis Senatus ipse, auctoribus rei Litterariæ Triumviris, Professores tribuit, constituto stipendio in annos sex. Elapso sexennio, eos confirmat, & stipendium plerumque auget, non ea tamen summa, quæ mensuram ejus primam excedat, quod vetatur Senatusconsulto III. id. April. MDCXXII. Olim certa quædam merces, nec sane magna, scholis minoribus constituta erat, quæ nulla conditione augeretur; ne quis per socordiam in illis desideret, sed ad majores strenue contenderet. Nunc omnes pari jure gaudent; nec ratio scholarum habetur, sed temporis, atque hominum. Patavinis autem nec scholæ primæ tribui poterant, nec augeri salarium ultra florenos CCC. Repagula fregere Medici duo meritorum magnitudine, primum Benedictus Silvaticus anno MDCXXXII. alterum Ludovicus Carensius anno MDXXVI. Carenσιο de re hac Medicorum Collegium gratulatum est; concessitque, ut in gentis suæ stemmate, ad memoriam posteritati tradendam, florenos pingeret.

Ne illud quidem omittendum videtur, Theologiæ, & Sacrarum Litterarum Professores primis temporibus ab Episcopo eligi consuevisse; atque adeo ne illis quidem, quæ proxime consecuta sunt, inconsulto Episcopo, admissos fuisse. Ex
mul-

multis autem sæculi sextidecimi monumentis apparet, ad ipsam quoque Metaphysicorum electionem Episcopos operam aliquam contulisse; quod schola hæc ad Theologiam referretur; ejusque gratia esset inducta. Sed paullatim Episcopalia arbitria penitus obsolevere: nisi forte ubi religionis ratio aliter poscere visa est. Etenim sæculo sextodecimo cum exorti per Europam novatores essent, ne quid apud nos turbaretur, compellati Episcopi sunt, ut a Professoribus, & magistris omnibus etiam elementariis religionis morumque rationem poscerent; vetitumque Decemvirum decreto non. April. MDLXVIII. ne quis in toto Veneto dominio sine Episcopali syngrapha scholas haberet, carceris poena atque exilii non parentibus edicta.

Ceterum, ex quo Venetus Senatus urbis hujus potitus est, scitu digna sunt, quæ ad Gymnasii famam per doctores celeberrimos sustinendam decrevit, jussit, impendit. Placet primum ejus afferre decretum, ex quo, quantæ fuerint reliquorum temporum curæ, & quo consilio susceptæ, conjici poterit.

A. MCDVI. XVII. Kal. April.

in Rogatis.

Quia secundum formam promissionum nostrarum factarum communitati nostræ, & civibus Paduæ Nos tenemur tenere Studium Paduanum in culmine, & secundum relationem nobilis viri ser Zachariæ Trivisani militis, Capitanei nostri dictæ ter-

ra, una de rebus principalibus, quas facere possimus pro amplificatione dicti Studii, & terræ populatione, est quod dictum Studium sit in culmine, & quod ibi sint Doctores valentes, & benefamosi, quia habentibus nobis tales Doctores, infiniti scholares ad illos concurrent; vadit pars, quod Collegium Dominorum Consiliariorum, capitulum, & sapientum consilii habeat libertatem providendi per illas vias utiles, & bonos modos, qui suæ sapientiæ videbuntur; ut habeantur tot valentes & sufficientes Doctores in qualibet facultate, quot videbuntur necessarij pro inviamento & amplificatione Studii antedicti: quia, ut est dictum, illa civitas valde multiplicabit, & introitus nostri augebuntur. Itaque, quamdiu leges potentiores fuerunt, quam homines, siquis locus in scholis, quæ ordinariæ dicebantur, vacaret, Italia tota, & extra Italiam diligentissime quærebatur, quomodo impleri pro dignitate posset, evocatis undique, & conditione quavis Doctoribus præstantissimis. Si nemo plane idoneus reperiretur, eligebatur aliquis ad tempus, &, ut est in Ducalibus litteris, per modum provisionis. Si operam suam plures offerrent, concedebatur omnibus, ut per mensem, vel eo amplius virium suarum experimentum docendo facerent; ut is demum in loco maneret, qui communi Universitatis judicio probaretur. Illud autem vel in primis spectabatur ad fovendam æmulationem, ne quis ex ordinariis Professor sine antagonista doceret; eademque de causa ne Patavinus cum Patavino fociaretur, quod pluribus decretis ve-

titum est, atque in Statuta relatum. Ac minoribus quidem scholis consulere facile erat. Non item primis, quæ viros summos pro Gymnasii fama poscebant. Si ex his aliqua esset occupanda, nec ille, qui secundam tenebat, tantum sibi nominis comparasset, ut eo ascendere posse videretur, extra Gymnasium Professor quæretur fama celebris, qui primarius esset; concessa tamen interdum, honoris gratia, secundario *paritate loci*, ut ex formula loquar. Quod si merita essent ambigua, schola secunda geminabatur: idque erat ita frequens, ut locus nullus in Rotulis sæpius vacet, quam primus. Itaque schola Sacrorum Canonum prima ex matutinis post annum MDXLVI. vacavit per annos viginti; cum interim Professores duo Philippus Porcius, & Bernardinus Bonfilius, loco & honore pares, secundam tenerent. Pomeridiana post annum MDCLXXIII. vacavit per annos triginta. Quid si repente accessisset aliquis loco principe dignus, suamque operam Gymnasio obtulisset? Procul dubio conducebatur, neutro ex secundis excluso. Atque hinc factum est, ut tria aliquando in schola una Professorum nomina inveniantur præter Patavinum. Illud frequentius eveniebat, ut ex secundis alterum diuturna exercitatio atque æmulatio perficeret, & ad locum primum sine invidia adipiscendum compararet.

Cæterum interdum, pro summa rei cura, ipsi quoque Rectori ejusque Consiliariis mittebatur, ut undique conquirerent, referrent, propo-

nerent, commendarent: quod præstabant non literis modo, sed missis etiam aliquando per Italiam nunciis, qui summos quosque viros Universitatis nomine invitarent, & ex aliis Gymnasiis adducerent. Quandoquidem autem illud quoque interdum eveniebat, ut Professor aliquis ex nostris, collecta fama, alliceretur alio, aut a Principe ipso gravioribus negotiis admoveretur, tum vero totus commovebatur scholarium cœtus, nec litteras modo & libellos supplices ad Magistratum mittebat, quod est in Actis Gymnasticis frequentissimum; sed ipsi quoque Rectores, si opus esset, Venetias se conferebant iterum ac sæpius, magna comitante juvenum cœterva, ut is omnino retineretur, quem sibi studiisque suis utilissimum judicarent. Ecce tibi in rem hanc litterarum Ducalium particulam, quæ anno MCDVIII. pridie id. Febr. datæ sunt.

Comparuerunt ad præsentiam nostri Domini Episcopus Tragurinus, & multi alii scholares pro parte Studii nostri Paduani exponentes, quod in dicto Studio sunt multi scholares tam Domini, quam Nobiles, & alii studentes in Jure Canonico, qui propter absentiam Domini Francisci de Zabarellis non possunt vacare studiis suis, quod esset cum totali ruina dicti Studii, & supplicantes, ut dignaremur providere, quod idem Dominus Franciscus remaneat. Attamen Zabarella ad breve tempus abesse debebat, dum controversiæ inter Venetos & Genuenses apud Ducem Sabaudum componerentur. Senatus Universitati morem gessit, relictoque Patavii Zabarella, Jacobum de Fabris
Ve.

Veronensem Alberto de Petra Rubea addidit, ut a consilio Venetis Legatis essent.

Contentionem istam temporum mutationes & nova inventa non tam cito retardarunt. Siquidem anno sæculi proximi quadragesimo, itemque biennio post, cum Marianus Socinus, Juris Cæsarei Professor, de schola deferenda cogitare videretur, Universitas Rectorem cum quatuor Consiliariis Venetias misit, ut cum Magistratu de Socino retinendo ageret. Idem factum est anno MDXLIV. XVIII. Kal. Febr. ut Julius Oradinus, qui ad Bononiensem Academiam migraturus erat, saltem usque ad festa Paschalia, interposita Principis auctoritate, retineretur. Contra vero si quem minus probarent, nullo modo patiebantur scholam aliquam ex primariis occupare, nitentes ratione quavis, interdum etiam non satis modesta, ut excluderetur: quod quidem non modo cum eligerent ipsi, licere sibi voluerunt, sed etiam cum eligendi jus amississent, aliquando usurparunt. Hoc amplius, ne vacare quidem scholas illas, quas sibi necessarias putabant, nisi forte diebus paucis, patiebantur; sed missis Venetias nunciis, interdum etiam Rectore ipso, Magistratum urgebant, nomina quædam commendantes, quæ ipsis probarentur, & rejicientes in antecessum candidatos, quos gratia magis, quam doctrina valere suspicabantur.

Hinc orti Substituti, qui a veteribus dicebantur *Profcholi*, *Subdoctores*, *Hypodidascoli*, *Pro-magistri*. Ac primum quidem Professor quilibet,

si forte aut morbi, aut negotii causa, scholam habere non posset, Doctorem alium venia a Rectore petita, substituebat, qui locum ad tempus impleret, & studentibus satisfaceret. Si diutius abesse vellet, a tota Universitate facultatem substituendi petebat: cujus rei exempla in Actis frequentissima sunt. Substituendi licentia, inclinate sæculo quintodecimo, eo jam devenerat, ut omnes fere scholas Substituti tenerent. Quae de re questus est Senatus per litteras Ducales anno MCDLXXIX. IV. Kal. April. datas. Itaque primum vetuit, ne quis in posterum Professor Ordinarius alium sibi substitueret, nisi ad dies tres; deinde vero ne omnino substitueret: nisi forte Medicus, qui Venetias vocaretur; isque ipse, cum opus esset, veniam peteret, nec impetraret ultra mensem. Attamen anno post, idibus Juniis, Paulo de Flumine, Ordinario Medicinæ practicæ Professore, concessa facultas est substituendi alium, qui loco suo doceret, donec Veneti soli experimentum caperet, ubi sedem figere ad medicinam faciendam constituerat. Ceterum substitutiones, quæ consilio & auctoritate publica fierent, Gymnasio plerumque salutares erant. Interdum autem Substitutus Professore dabatur propter merita ejus, interdum propter demerita; & si propter merita daretur, utrique solvebatur ex ærario. Si forte Substitutus parum responderet, vel Ordinarium segnior faceret, stipendio mulctabatur: quod accidit anno MCDXXVIII. III. non. Jan. Doctori cuidam, quem Antonius Cermifonus sibi substituen-

tuendum curaverat. Illud quoque interdum eveniebat, ut Substitutus Ordinario succederet. Nam Magistro Gerardo Veronenſi Subſtitutus datus eſt Matthæus ejus Frater anno MCDXLVI. V. Kal. Jul. attributis Ducatis ſexagenis; idemque, poſt quinquennium VI. idus Majas in Fratris ſcholam & ſtipendium ſucceſſit. Verum longe maximus in ſubſtituendo fructus ſpectabatur, cum mortuo, vel abeunte Profeſſore aliquo, dum de ſucceſſore deliberaretur, hoc interim ſpatio, ne ſtudioſa juventus ſine Magiſtro eſſet, unus plureſve Doctores Subſtitutorum titulo ſcholam occupabant. Itaque anno MCDLXXIV. mortuo Balthaſare de Peruſio, qui loci primi Medicinam practicam profitebatur, juſſit Senatus XV. Kal. Decembr. *Doctorem aliquem ab Univerſitate ſubſtitui, qui haberet diſtinctam lectionem, donec illi proviſum eſſet de uno Lectore famoſo & excellenti.* Poſt annum MDLX. Princeps ipſe Subſtitutos omnes dare voluit, nec tamen propterea Univerſitatis deſideria & commendationes repellebantur; probabantur etiam pro ejus ætatis erga litterarum ſtudia propenſione. Vix enim ſuſpicio aliqua oboriebatur ſcholæ vacaturæ, cum ſtatim convocata Univerſitate, conſultiſque nationum Conſiliariis, de Subſtituto agitabatur, ne cunctatio in quærendo ſucceſſore ſtudiis moram afferret. Hæc autem a moribus noſtris ita ſunt aliena, ut, niſi Actorum fide confirmentur, vix credi poſſint.

Ex Jurist. Cod. XLIV. p. 14.

An-

Anno MDLXI. die Mercurii 29. Octobr. coram Magnifico D. Petro Maccioleno Bergomensis almae Universitatis Juristarum Rectore dignissimo convocatis D. Consiliariis. Cum ex relatione D. Joannis Baptistae Brugora ad aures Magnifici D. Rectoris, & Consiliariorum pervenerit, quod Clarissimi Gymnasii moderatores requisierint, ut statim excellent. D. Marcus Mantua se Venetias conferat, qua de causa optime speratur per Clarissimos D. Reformatores ponendum esse eundem Marcum ad lectionem Juris Canonici Matutini, prout Universitatis nomine supplicatum fuit elapsis diebus; & quia congruit ut lectura Juris Civilis, quam ipse Dominus Marcus interpretabatur, omnino legatur, & jam legendi tempus prope adest, necesseque sit, ut aliquis excellens nunc per modum provisionis substituatur donec aliud per ipsos D. Reformatores provisum fuerit; cupientes propterea Magnificus D. Rector, & Consilarii pro beneficio Scholarium, casu quo praedictus D. Marcus ad lectionem Canonice conducat, habere etiam ad lectionem Civilem Matutinam loco Mantuae alium idoneum Doctorem; tandem habito super hoc mutuo consilio inter ipsos D. Consiliarios, captum fuit, ut Universitatis nomine ad Clarissimos D. Reformatores proponatur Excellentissimus D. Hieronymus Olzignanus ad ipsam lectionem Civilem substituendus, usque quo aliud provisum fuerit &c. & statim electus fuit D. Acciolinus Lercarius Syndicus, qui se Venetias conferret ad Clarissimos Reformatores ob eam causam. Ex eodem decreto & ex litteris ad Triumviros missis apparet, Olzignanum superioribus annis

nis publice docuisse, sed hoc tempore vacasse. Ceterum Universitas etiam Ordinarii, qui rite succederet, ut supra dixi, curam suscipiebat; ne forte aliquis minus idoneus ambitione obreperet. Hac de causa decreto, quod modo attuli, adjicitur alterum ibidem p. 15.

Anno MDLXI. die Ven. 31. Octobr. coram Magnifico Rectore ultrascripto cum presentia D. Thomæ Lomellini Syndici substituti, convocatis Dominis Consiliariis, expositum fuit, bonum esse proponere Clarissimis Dominis Reformatoribus aliquem excellentem Doctorem idoneum ad locum Excellentis Mantuæ in casu, quo non provideatur ad ipsum locum per substitutum, sed ordinarie, & sine præjudicio Excellentis Olzignani jam propositi per viam substitutionis. Quapropter, consideratis scientia, facundia, & modo loquendi Excellentissimi D. Antonii de Catbaro, nunc deputati ad lectionem Criminalem, qui jam annos viginti quatuor & ultra in hoc Gymnasio publice professus est ad locum primum juris Civilis Matutini in schola Textus, Glossæ, & Bartholi, & jam uti veteranus in ea scientia longo tempore exercitatus est, captum fuit, ut ipse ordinarie proponatur, & commendetur Clarissimis Triumviris Studiorum. Mandatumque fuit, ut conficiantur litteræ in forma.

Porro cum litterarum studia pro rerum ac temporum vicissitudine friguissent, omnino Substitutorum cura cessavit; nec ita multo post ipsa quoque oblitterata memoria est, magno sane Gymnasii detrimento. Cum enim antea per
hoc

hoc Doctorum genus ambitiones cupiditatesque hominum docere volentium explerentur, nullusque Ordinarius conduceretur, quem non publica meritorum fama, multis experimentis comprobata, Universitati commendaret; postea servendum temporibus fuit, & in re tam seria sapissime divinandum. Attamen detrimentum hoc non ita grave videbatur, cum scholæ in utraque Universitate plurimæ essent; proindeque vacare aliqua sine querelis posset; atque adeo etiam, si casus ferret, immerenti concedi. Nunc ingenti providentia & consilio opus est, addo etiam felicitate, ut partam a majoribus gloriam, pro præsentis rerum statu & temporum conditione, Patavina Academia retineat.

S Y N T A G M A I V.

De tempore docendi.

CUM de tempore docendi agitur, duo quæ-
ri possunt, primum est, quo anni tem-
pore, & quibus potissimum diebus scholæ ape-
riantur; alterum, quantum temporis Professor
quilibet publice docendo singulis diebus impen-
dat. Ad primum quod attinet, post conditam
civitatis hujus Academiam usque ad avorum no-
strorum ætatem die festo D. Lucæ convocatis
more solemni Professoribus & scholaribus, do-
cendi initium denunciabatur in crastinum, &
quidem utrique Universitati; finis autem non
semper idem utrique. Nam Jurisconsultis qui-
dem initio concedebatur, ut mense Julio define-
rent; cum Medici & Philosophi usque ad B.
Virginis Assumptæ festum pergere deberent: sed
postea illi quoque progredi ulterius jussi sunt,
æquato labore. Theologi, quandoquidem tardius
in Gymnasium venerant, & sua sibi in rebus
fere omnibus agebant, docendi cursum Octobris
initio ineuntes, Apostolorum festo Petri & Paul-
li absolvebant.

Vertentibus annis, seu fato rerum humana-
rum, quæ nequeunt stare loco, seu gliscente
sordidia, eaque ipsa in mores mutata, variare
necesse fuit; & hominibus per studia litterarum,
non jam ire, sed currere volentibus indulgere.
Itaque nunc a Kalendis Novembribus initia du-
cun-

cuntur, nec pergitur ultra Majas; idque commune est scholis omnibus: dies autem reliquos, qui in Rotulo signantur usque ad idus Junias, clauso Gymnasio, solus occupat Botanicus in Horto Simplicium.

Inter docendum quoque sua vacationibus concessa tempora fuerunt, initio quidem brevissima, deinde paullo longiora, postremo longissima. Extat Senatus Consultum X. Kal. Sextil. MDIII. ex quo apparet, ea tempestate vacare scholas per dies admodum quinquaginta ob festa Christi Natalia consuevisse, totidem autem ferme fuisse Bacchanaliorum vacationes. Utræque eo decreto, ipsis petentibus Gymnasii Rectoribus, contractæ sunt, primæ quidem ad dies decem, secundæ ad quindecim. Verumtamen nostris temporibus rursus serviendum Bacchanalibus fuit; clausisque scholis a D. Sebastiani festo ad quadragesimam, solus per eos dies docet Anatomicus, donec Rotulum expleat.

Sed Rotuli quoque condendi tempora sæpe variata sunt. Cura hæc Universitatis potissima cum esset, primis temporibus in Majum conferebatur, quo mense Gymnasium frequentissimum erat; postea traducta est ad Ascensionem, qua occasione per dies octo vacabant auditoria: tum ad Sextilem devenit; collata in eundem mensem novi Rectoris creatione. Id vero in primis spectabant, ut scholares plurimi adessent, magnoque consensu probarent, quod Rector & Consiliarii statuissent. Itaque anno MCDXLVIII. Senatus Rotulum rejecit, quod non satis magnus

gnus scholarium numerus rei tam gravi interfuiſſet.

Illud non eſt omittendum, D. Lucæ feſtum, quod olim anno ſcholæſtico auſpicia præbere conſueverat, uſque ad noſtram ætatem a Medicis & Philoſophis ritu ſolemni cultum fuiſſe, idque in Caſſinenſi S. Juſtinæ Baſilica, ubi ſimul omnes convenientes Latinam orationem de laudibus D. Lucæ haberi curabant, & in ejus honorem ſacra fieri. Celebritas hæc & ſupplicatio nunc intermiſſa eſt levi mehercule de cauſa. Cum enim Patena in ſacris adhibita Doctõribus oſculanda ex omni memoria præberi ſoleret, idque Eccleſiaſticis conſtitutionibus repugnare, anno demum MDCCXXV. Monachi advertiſſent, orta controverſia, nec umquam compoſita, tacitis precibus votisque litatur.

Reſtat, ut de modo temporis dicamus, quod auditioni tribuitur. Priſcis temporibus ante lucem aperiebantur Gymnaſii ſcholæ; unde ortum Biddelli Specialis officium *candelas in mane accendendi*, ut eſt in antiquis utriuſque Univerſitatis Statutis. Has qui regerent, alii poſt alios ad meridiem uſque, Profeſſores Matutini vocabantur: proxime ſequebantur Meridiani, tum Pomeridiani, poſtremo Veſpertini, qui diem claudabant. Avorum noſtrorum memoria Antelucani, & Meridiani conticuerunt: noſtra autem Veſpertini, & illi quoque ex Matutinis, ac Pomeridianis, qui ad nolæ ſonitum docebant: ut jam privatis quoque exercitationibus commode tribui ſua tempora poſſint ſine publicorum ja-

ctura. Ex scholis porro ipsis aliæ ordinariæ dicuntur, idest primigeniæ; aliæ extraordinariæ, quæ deinceps pro rerum incremento additæ ordinariis sunt. Extraordinariæ rursus ita dividuntur, ut aliæ assidue una cum ordinariis, variatis tamen horis, habeantur; aliæ dies tantum festos & vacantes occupent. Initio cum vacare Gymnasium diceretur, revera vacabat: postea dierum vacantium scholæ sunt institutæ, primum quidem ad eorum exercitationem, qui tirocinia ponerent; deinde Rectorum gratia, qui docere vellent, nec satis otii diebus profectis haberent; tum quod Professor aliquis duplex sibi onus sumpsisset; denique etiam inopia temporis & loci ob ingentem docentium, ac discipulorum multitudinem. Numquam tamen id genus scholæ tam multæ fuerunt, quam hoc tempore. Principio ordinarii Professores Matutini per horas duas, Pomeridiani per unam & dimidiam, reliqui saltem per horam integram suggestum tenebant. Post bellum ex fœdere Cameracensi ortum, anno MDXVIII. Rector edixit ex placito Universitatis, uterque suæ, ne ordinarii horam unam excederent: ab Triumviris autem anno MDLIV. rursus Matutini compulsi sunt ad horas duas: sed decennio post tum ordinarios omnes, tum extraordinarios Senatus redegit ad unam, præter illos, qui pensum sibi duplicari voluerant, classesque duas implebant. Isti enim nisi vacantibus quoque diebus docere vellent, scholæ tempus ad horas duas, vel saltem ad unam & dimidiam producere cogebantur.

tur. Itaque Lazarus Bonamicus Humanitatis Latinæ Professor, cum Græcam quoque tradendam recepisset, diebus legebat tum festis, tum profestis; Faseolus autem, qui horis pomeridianis Græca tractabat, cum æmulationis studio sibi quoque geminari provinciam postulasset, Senatus non alia conditione annuit, quam ut se per horam unam & dimidiam quotidie docturum polliceretur. Nunc qualescunque scholæ sint, ex æquo omnes qui eas regunt, tribus ad summum horæ quadrantibus docent, ex Triumvirali rescripto anni MDCLXXXII. Pauci quidam excipiuntur, qui supra omnem evecti classem *Supraordinarii* vocantur. Hoc tempore nulli sunt: fuere tamen tribus superioribus sæculis Antonius Rosellus, *Juris & sapientiæ Monarcha* vocitatus, Marcus Mantua, Hieronymus Fabricius, Benedictus Silvaticus, & alii, qui cum ingentem sibi atque Universitati famam voce scriptisque peperissent, libera scholæ arbitria senes obtinuerunt; ut non solum, quando vellent, publice docerent, sed etiam quamdiu. Quod si quis forte sciscitetur, quid ita decurtatæ scholæ fuerint; caussa in promptu est, in decretis ipsis iterum ac sæpius inculcata, videlicet ut satis temporis ad circulos & concertationes superesset, quas nullo modo majores nostri omitti volebant. Illud etiam in caussa fuit, quod disputationum summa petentibus dictanda erat: unde postea orta sunt breviaria illa, quas *Paginas* vocarunt. Siquidem Professores, ut molestiam hanc dierum singulorum sibi præciderent, in ipso

curriculi trimestris initio earum doctrinarum, quas tradituri essent, epitomas edere cœperunt; iisque in antecessum præbere, qui audire se velle profiterentur; ut earum auxilio sua sibi synagmata domi conficerent. Postmodum ingruente Commentariorum illuvie, disciplinarum studiosi satis sibi provisum existimarunt, *Paginae* quæ ipsæ, amisso usu, obsoleverunt. Nunc (fatendum est enim) cura omnis, vel pene omnis in eo vertitur, ut qui nomen inter scholares professi sunt, certis diebus per quadriennium distributis, publicæ scholæ subsellia honoris gratia occupent; idque per syngraphas ex Professorum fide probare possint. Sunt enimvero qui beata natura præditi ultro contendant; nec desunt viri optimi ex Professorum ordine, qui contentibus operam præstent: sed plerique ex formula student. Etenim ipsorum quoque examinum difficultates, quæ olim multæ erant, & valde graves in titulis Academicis petendis, temporum felicitas, qualiscunque est, ita explanavit, ut non multa sint ad acquirendam in vitæ usu doctrinæ famam, quæ minore impendio constent. Atque hæc ad memoriam & laudem vetustatis, non ad cuiusquam reprehensionem referri volo. Sunt enim sua vitia rebus, locis, ac temporibus, quæ ab homine corrigi nequeunt. Severior quædam superiorum sæculorum in rebus omnibus disciplina firmabat ingenia, & ad studiorum labores reddebat aptiora. Non caret profecto litteris sæculum hoc, abundat etiam, si nihil quærimus, nisi copiam; sed

eo

SYNTAGMA QUARTUM. 51

eo tamen litterarum genere caret, quod in primis solidum est, & ad perfectæ vitæ statum maxime accommodatum. Majores nostri cum Universitates instituerent, nihil aliud spectarunt, nisi ut religionem, & generis humani societatem incolumem servarent; operamque omnem, studium, industriam ad eas artes contulerunt, quibus duo hæc continerentur. Nunc autem ea maxime probantur, & sunt in honore, quæ extrinsecus inducta facie pellucunt, magisque oblectant, quam profunt. Attamen, quod Plinius agebat de eloquentia, unusquisque debet esse contentus litteris sæculi sui, easque colere, ut moris est.

SYNTAGMA V.

De modo & ratione docendi.

Quamdiu Legum ac Medicinæ studia, ipsa per se nuda, in usu atque amore fuerunt, Professores non aliter docebant, quam legendo & commentando. Hinc vulgatæ per publica Gymnasia voces *Lectoris*, *Lectiois*, *Lecturae*; quarum prima magister significabatur, altera opus, tertia officium. Liber enim prælegendus atque explicandus proponebatur tamquam disciplinæ canon, in quo partes ejus omnes ordine expositæ containerentur: quem librum qui totum audisset, atque ita teneret, ut ejus doctrinam ipse quoque publice exponere posset, atque in concione propugnare, is demum satis ex eo genere didicisse putabatur, titulisque aliis post alios, & laurea ornatus, Doctoris nomen obtinebat. Itaque in Juristarum constitutionibus, & passim in Actis utriusque Universitatis Professores abstinere jubentur a quæstionibus, & dissertationibus criticis; ne, mora per hæc interposita, libri expositio absolvi nequeat. Liber porro a Collegiis, penes quæ primis Gymnasii temporibus administratio erat, Doctoribus assignabatur. Et quia Doctoribus ipsis interdum gerendus mos erat, librum aliquem extra ordinem legere cupientibus, interdum vero etiam aliis, qui ingenii sui specimen dare vellent; id ita fiebat, petita a Collegio venia, ne dies occuparent amplius

plius decem, librumque ipsum scholis omnibus notum facerent. Ex Actis Collegii Medici IV. Kal. Maj. MCCCLXVII. *Decernit Collegium, ne quis legere librum possit, nisi antea fuerit a Bidello per scholas publicatus, & in decem lectiones divisus.* In universum ea prima cura erat, ut, libri explicandi materia in certa capita pro scholarum classibus & temporis modo divisa, Professor quilibet sua tractaret sine furo & sine fraude alterius; proxima, ut pensum fideliter expleret. Utra in parte qui fefellisset, pœnas dabat. Non desunt in Actis exempla eorum, qui cum alliendæ juventutis studio ad aliena excurrissent, vel declinandæ gratia difficultatis sua decurtassent, graviter admoniti, interdum etiam pecunia mulctati, ad officium redire coacti sunt.

Juris Civilis Professores prioribus sæculis Codicem, Digestum vetus, Infortiatum, & Digestum novum interpretabantur, rem totam biennio complectentes: ex his autem alii mane, alii a prandio, quidam etiam bis in die, quod de Bartholo, & Francisco Zabarella certo scimus. Qui Jus Pontificium profitebantur, Decretales, & Decretum eadem via & ratione prælegebant, eademque fide biennii spatio munus suum explebant.

Alias Juris legumque partes si quis cognoscere voluisset, privata schola utebatur. Et quia grave id juventuti erat, quæ non sine sumptu magistros inveniebat, scholæ subinde aliæ apertæ sunt, in quibus Jus utrumque, quantumcumque esset, in Gymnasio exponeretur. Neque ve-

ro ex eo, quod sibi Professor quisque penſi loco ſumpſiſſet, particulam ullam omittere licebat, non legem, non capitulum, non paragraphum. Quod ſi quis forte omiſiſſet, appellabatur, ut eſt in antiquis Statutis l. 2. p. 77. nec impune abibat, niſi intra menſem fidem ſolviſſet. Gloſſas quoque legere poſt capitulum oportebat: quas ſi quis præterire vellet, jurejurando profiteri tenebatur, ſibi ita videri ex fide bona, *continuandum eſſe capitulum*. Id autem ut præſtari plene poſſet, vetitum fuit tempus terere, ut eſt ibidem, *in Doctorem opinionibus referendis, aut articulis diſputandis*. Proinde anno MDLXI. idibus Septembr. contendit Univerſitas apud Magiſtratum precibus multis, ut reſtituerentur ſcholæ Textus, Gloſſæ, & Bartholi; modo tamen qui eas regerent, ſimpliciter afferrent Gloſſam, Textum, & Bartholum, *abſque diſputationibus articulorum*. Ex Actis Cod. 44. p. 8. Attamen exeunte ſæculo ſuperiore, totum docendi negotium ad quæſtiones flexit, quæ ingenti argumentorum copia in partem utramque onerabantur. Nunc vero, vulgatis Græcarum Latinarumque eruditionum theſauris, commentariis, lexicis, apparatibus, ad has quoque delicias ventum eſt. Diſſertationes iſtiusmodi, pro hodierna ſtudiorum elegantia, pulcherrimæ ſunt, & publica Gymnaſii luce plerumque dignæ; ſed cum ea fere contineant, quæ pro natura ſua nec ſibi inter ſe certa ratione cohærent, nec alia ex aliis neſtuntur, deſcribendi curam & commentandi juventuti abſtulerunt; omneſque diſ-

disputationes, & quæ inde oriebantur, æmulationes extinxerunt. Quod autem unum incommodi remedium reliquum erat, privata schola, cœpit primariis Professoribus indecora videri; jamque ad Tertianos detrusa est, & ad eorum classem, qui primas Juris Institutiones tradunt. Suos quæque mores sæcula habent; nec satis scio, an illorum consilio & providentia, qui civitatibus præsunt, mutari possint.

Philosophorum ac Medicorum libri ad interpretandum propositi æque certi prioribus sæculis erant, ac Jurisconsultorum. Neque enim ab iis, qui principatum in his facultatibus tenent, Aristotele, Hippocrate, Avicenna, Rhafi, Galeno discedere licebat. Sed in dividendis atque assignandis istorum Scriptorum tractatibus identidem certabatur. Atque anno quidem MDXXXV. tam gravis orta inter Philosophiæ studiosos controversia est, num octo Physici Aristotelis libri legi deberent, an quatuor de Cælo & Mundo, ut res prope ad seditionem venerit. Quamquam minoris subsellii Professores, qui Extraordinarii dicebantur, amplius aliquid sibi concedi volebant, & ex junioribus quoque Scriptoribus modo hunc, modo illum, siquem forte fama commendabat, petita ab Universitate venia, in scholas afferebant. Quapropter Sophisticæ artis interpretes sæculo quintodecimo, ut est in Artium Statutis l. 3. n. 20. Paulli Veneti Logicam explicabant, Strodii Quæstiones, Pergulensis Dubia, Entisberi Sophismata. Gramina istiusmodi bonis frugibus interdum innascebantur; sed cito

tabescebant. Hinc Senatus Consultum III. Kal. Jan. MDLXXXVII. ad scholas quasdam tollendas, quæ *per gratiam Domini concessæ dicuntur ob merita quorundam Doctorum, ultra consuetas & numerarias*. Si quis enim esset per ea tempora paullo gratiofior, qui in Gymnasium obrepere vellet, nec tamen auderet vires suas in rebus solidis experiri, tale aliquid excogitabat, quod, nova aperta extra ordinem schola, diebus vacantibus lectitaret. Sed maiores nostri cum tempori, vel personæ indulgissent, quod interdum necesse erat, postea pro sua sapientia emendationi vacabant. Ex Philosophis unus semper stetit Aristoteles, quamvis interdum iactatus. Attamen ante sæculi quintidecimi finem nemo est inventus, qui ejus scripta cognosceret nisi per interpretem. Anno demum MCDXCVII. Scholarium ordo, litteris ac nunciis Venetias missis, Doctorem postulavit Græcis litteris præditum, qui Peripateticam doctrinam ex suis fontibus hauriret.

Datus est illis Leonicus de Tomæis, qui primus huic Gymnasio veram Aristotelis faciem ostendit, & Græco sermone, ut est in sepulchrititulo, ejus doctrinam explicuit. Nunc, pro rerum ac temporum conversione mutatis ingeniis, nimis audax quasque seditiosus haberetur, qui talia movendo Philosophicis scholis molestiam afferret. Attamen hodie quoque Aristotelis nomen ex veteri formula album Gymnasticum occupat: quamvis, qua lingua Aristoteles scripserit, non magnopere quæratur. Sed hoc ipsum
for-

fortasse bene habet. Illi enim Peripatetici toti erant nihilque amplius quærebant, quam quod Aristoteles scripsisset: nostri majora & sanctiora Philosophiæ jura putant, quam Peripati; ideoque cum disputant, salutato ex formula Peripateticorum principe, sectas philosophantium omnes excutiunt; atque etiam ipsi, siquid possunt, pro viribus & ingenio philosophantur. Accessit etiam Experimentorum schola, comparatis pretio quolibet ad Physicas & Mathematicas exercitationes machinis; accessere theoretica Chemicæ artis studia; accessit Botanicus Hortus ingenti nunc stirpium & herbarum copia delectuque ornatus; accessit fossilium & aliorum simplicium Museum locupletissimum; ut jam nihil sit, cur antiquorum felicitati invidemus.

Non est prætermittenda Astrologia, quæ prioribus Gymnasii sæculis ita hominum studia incenderat, ut nulla sive ars, sive doctrina curiosius coleretur; quod vulgo persuasum esset, ex astrorum observatione futura prænosci, non naturalia modo ac necessaria, sed libera quoque, & in hominum potestate arbitrioque posita. Nulla Principum domus Astrologo carebat; ac ne Medici quidem ipsi ullo in numero habebantur, nisi simul Astrologi essent; inter quos Petrus Aponensis primas tulit. Schola igitur hæc valde floruit; & in libro Statutorum quarto de Astrologo dicitur, *quem tanquam necessarissimum habere omnino volumus*. Quæ via & ratio docendi teneretur, nec proditum litteris est, nec una omnium fortasse fuit. Joannes Mullerus Regiomon-

montanus , qui anno MCCCCLXIII. Patavii docere cœpit, Alphragani opera prælegebat ; ex quibus ipse quoque profecit Aponensis, ut Gasfendo visum est, & sua divinandi artificia sumpsit. Sed tum demum Astronomica studia fallacias exuerunt, & loco digna visa sunt, cum, ineunte sæculo sexto decimo, Mathematicis conjuncta scholam unam constituerunt: ex qua conjunctione extitere Professores celeberrimi; is vero maxime, de quo nulla filebit ætas, Galilæus. Nunc ad Meteorologiæ pensum accedere.

Ipsis quoque Anatomicis exercitationibus olim assignatus fuit Auctor, qui statim post cadaveris sectionem a Medico prælegeretur, Mundinus de Luciis ; cujus Anatomia velut artis canon habebatur, atque in omnium manibus erat. Sed nos sæculo meliore vivimus; tantosque juniorum observationibus hac in parte progressus fecimus, ut Mundinus jam fileat.

Quid de Theologis dicam ? Classis hæc tardius inducta est, totque casibus jactata, antequam pedem in Gymnasio figeret, ut Leonardus Ubriacus Artium Rector anno MCDXCV. in Statutorum præfatione gloriatur, se illam *prorsus intermissam, & funditus eradicatam restituisse*. Initio schola una fuit, in qua Sententiarum libri a Petro Lombardo editi prælegebantur. Sed cum in sectas abiisset, geminari debuit: & altera quidem Dominicanis Cœnobitis assignata est, qui ex D. Thomæ doctrina Lombardum interpretarentur, altera Minoritis, qui ad ejus explicationem Scoti placita afferrent.

Theo-

Theologiæ fatum secuta Metaphysica est, e-
jusque gratia publicis scholis adjecta anno
MCDXLII. propositis ad explicandum decem
Aristotelis libris. Quamdiu autem Theologica
schola una fuit, ipsa quoque Metaphysica uno
modo Aristotelem loquentem induxit: sed cum
illa cœpit esse bilinguis, ipse quoque Aristote-
les in schola Metaphysicæ prima Thomisticus fuit,
in secunda Scotisticus. Nunc, effractis carceri-
bus istis, emerfit decreto Senatus; nec tamen
iccirco plane libera est, sui que juris, sed Logi-
cæ vel pedissequa, vel focia.

Nulla omnium solutior fuit ac liberior, quam
Humanitatis schola, quæ primis temporibus
Grammatica dicebatur. Multi ejus, nascente
Gymnasio, Professores erant, ut colligitur ex
Rolandini Chronico cap. ult. Initio autem sæ-
culi quintidecimi unus cum doceret Gaspari-
nus Barzizius, quasi nimium sibi esset otii, Mo-
ralem Philosophiam cum hoc litterarum genere
conjunxit. Sed cito soluta societate hac, adsci-
tisque Græcis litteris, duplicata schola est. An-
no sæculi sequentis trigesimo rursus rediit ad
Professorem unum Lazarum Bonamicum, qui,
utroque suscepto onere, alterum diebus festis,
alterum profestis sine ulla vacatione sustinuit.
Mortuo Bonamico, duæ rursus Humanitatis in-
stitutæ scholæ sunt, iterumque ac sæpius modo
intermissæ, modo restitutæ, donec sæculo deci-
mo septimo Octavius Ferrarius, par utrique ju-
dicatus, Græcam Latinamque Humanitatem tra-
dere aggressus est schola una diebus ordinariis
ad.

addicta, totoque ejus penso in annos quatuor distributo. Ex eo tempore nihil est immutatum: nisi quod præstanti hujus ætatis Professori Jo. Antonio Vulpio concessum est Triumviralibus litteris anno MDCCXL. ut ex diebus ipsis ordinariis dumtaxat alternis doceat.

Pervulgata controversia est, num priorum temporum magistri in publicis scholis dictando docerent. Negari non potest, aliquando illos dictare consuevisse, non tamen aliter, quam si prius per horam integram memoriter differuissent. Id præsertim fieri consuevit ante inventam typographicam artem, cum juvenus de scripto disceret, nec in ulla probaretur disciplina, quin prius partes ejus omnes enucleate cognovisset. Hinc perpetuæ scholæ, & mirifica illa Professorum assiduitas, ut si quis interdum ipse per se non posset, alium substitueret, qui suas vices gereret, tempusque dictando lucrifaceret. Ac Joannes quidem Andreæ, *Archidoctor* nuncupatus, ne scholæ & auditoribus deesset, ipsam quoque Elisabetham filiam interdum substituebat: ex quo factum est, ut ejus discipulus Joannes a Sancto Georgio Bononiensis illam sibi uxorem desponderit; ejusque opera, cum ipse quoque publice doceret, usus sit. Postea dictandi tempus concertationibus assignatum est: quandoquidem, exhibita in antecessum rerum dicendarum summa, facile erat auditoribus differentem manu sequi, & quæ ab eo proferrentur, scriptis consignare. Itaque Scardeonius lib. II. classe VIII. p. 186. scribit, in Francisci
Fac-

Faccii schola tot fuisse adolescentes, qui quæ ab illo dicebantur, exscriberent, ut non sane recitare, sed dictare videretur. Huic industriæ accedebat privata schola, in qua, siquid esset ex publica non recte exceptum, emendari poterat; & siquid omissum, nova diligentia suppleri.

Extremo sæculo XVI. paullatim res tota ad dictandum verterat; jamque, non scholares, sed scholarium famuli, qui describerent, in scholis sedebant. Morem pessimi exempli cito Senatus sustulit decretis gravissimis, animadversiones etiam comminatus adversus illos, qui dictandi commodo deliniti ad pristinum memoriæ atque ingenii experimentum iniquo animo regrediebantur. Quidam ictum utrumque declinantes recitare de scripto cœperant. Sed hoc ipsum fallaciis gravioribus obnoxium, & a Professoris gravitate alienum Senatus exclusit III. id. Nov. MDXCII. Eadem Camarina & sæculo superiore, & hoc ipso sæpe mota est, urgentibus multis ex ipso Professorum ordine, sed cito compressa. Scilicet hæc una reliqua est probandi & agnoscendi Professores via, sublati jam experimentis aliis, ut sine scripto prodeant. Quod si tota demum industria in chartula legenda verteretur, quivis de populo, modo litterarum elementa teneret, obrepere in Gymnasium posset, & per alienas lucubrationes ingenium operamque venditare.

SYNTAGMA VI.

De Circulis & Concertationibus.

Numquam magis floruit Academia hæc, quam cum æmulandi studium viguit; nihilque ad alendam & acuendam æmulationem validius excogitari potest Concertationibus, quæ pridem in usu erant, & vulgo Circuli vocabantur. Hujusmodi exercitationes majoribus nostris ita curæ fuere, ut nihil sit rerum omnium, quæ ad studia pertinent, quod pluribus decretis, litteris, pœnis mandatum sancitumque fuerit. Qui paullo tardius ad Gymnasium accesserunt Philosophi, & Medici, istiusmodi certamina inducere, laudemque hanc primi occuparunt. Etenim in eorum Statutis post medium sæculum quintumdecimum reſectis decernitur l. 2. c. 23. *ut ex antiqua consuetudine omnibus diebus, quibus ordinarie legitur, hora vigesima tertia, post principium studii usque ad vacationes Paschæ Resurrectionis, Scholares omnes & Doctores tam Medicinæ, quam Philosophiæ, Ordinarii, & Extraordinarii, ad Circulos in apothecis consuetis convenire debeant, ibique stare ad minus per horam teneantur sub pœna perjurii, & solidorum viginti pro qualibet vice.* Pœna hæc post annos fere centum aucta est ad libras quinquaginta, ut est in Actis hujus Universitatis ad annum MDLXXIV. XIII. Kal. Oct.

Cum convenissent, ipsi primum inter se ejusdem

dem classis Professores in certamen ibant, deinde auditorum difficultates solvebant. Medicis Rector ipse testis & exactor intererat; scholares autem duo ab ipso destinati, alter Philosophis, Logicis alter, operam suam navabant, nequis muneri suo deesset, tempusque falleret. Præter quotidianas has commissiones Professor quilibet semel in hebdomada thesim proponere debebat, de qua primum Rectori, vel illi qui Rectoris loco esset, deinde Professoribus aliis responderet, idque *sub pœna librarum decem a Camerario de suo salario exigendarum*, ut est ibidem. Et quia interdum de loco & ordine interrogandi ac respondendi lis oriebatur, placuit Rotuli rationem duci, & ita quemque prodire, ut in eo situs est: qua de re Universitatis decretum editum est, scholisque affixum, quod refert Tomasinus in lib. IV. de Gymn. p. 420.

Juristarum Universitas exemplo excitata, idem a Professoribus suis fieri curavit, factumque est de re hac Senatus Consultum pridie non. Mart. MCDLXXIV. *Decernimus, volumus, jubemus, ut juxta supplicationem Doctores obligentur, expediti a lectionibus se reducere, & convenire in loco statuto & consueto ad conferendum & disputandum, incipiendo a principio Studii usque ad festum Paschatis Resurrectionis sub pœna solidorum viginti*. Locus autem erat ad Gymnasii columnas, aut in apothecis proximis, aut in scholis ipsis, quoties vacarent, aut in aula Præfectoria. De tempore variatum sæpe est; idque certis de causis, ne sibi invicem disputatores im-

impedimento essent. Anno MDXXXIV. decrevit Juristarum Universitas, ut est in Actis Cod. XVII. p. 58. *ut omnes Doctores concurrerent hoc modo, videlicet Canonistæ, & Institutarii de mane, alii vero de sero, duo quolibet die.* Concurrere autem dicebantur, cum inter se disputando certabant, ducto nomine a re bellica. Hinc passim *Concurrentes* dicti primus & secundus cujusque classis Professores, quod isti potissimum inter se certarent. Atque illis quidem temporibus summa Doctoris laus erat, si concertator animosus & acer per Italiæ Gymnasia ferretur. Itaque cum oblata fuisset Christophoro Albericcio Papiensi schola secunda Juris Civilis matutina, illud inter conditiones esse voluit, quemadmodum constat ex decreto MCDXCIII. XV. Kal. Nov. *ut ejus Concurrrens Joannes Campegius singulis diebus post lectionem immediate per horam unam circularetur & disputaret.* Inventi sunt etiam, qui loci dignitatem contemnerent, modo ad classem transferrentur, in qua magni nominis & famæ collegam habituri essent, quicum congregerentur. Quapropter anno MDXCII. Jacobus Menochius ex schola Juris Canonici prima ad Juris Civilis secundam lubens migravit, ut cum Tiberio Deciano, qui primus hujus classis erat, configere posset.

Quemadmodum autem Artium, ita etiam Juris Professores, præter disputationes illas, quas cum suo quisque Antagonista de rebus habebant, quæ in scholas quotidianas inciderent, de tota interdum disciplina publice respondebant, vel
stre-

strenuum aliquem ex suis discipulis producebant, qui, ipsis suffragantibus, responderet. Veruntamen solemniore istæ disputationes haberi non poterant, nisi diebus vacantibus; & quoties haberentur, ad horas tres produci debebant. Commemoratione digna est Caroli Ruini disputatio, quæ incidit in annum MDI. quo primum anno Patavii docuit, & quidem extra ordinem. Thesis enim de more proscriptis, difficultates omnes sibi propositas tanto ingenii acumine, tantaque doctrinæ copia explicuit ac dissolvit, adversante callidissimo ejus ætatis disputatore Jassone Maino, ut absoluto certamine, domum a tota Universitate, præeunte Rectore cum servis publicis, & insignibus Gymnasticis, honoris gratia deductus sit.

Exercitationes hujusmodi multo frequentius studentes habebant; nullusque fere ad Gradus Scholasticos petendos accedebat, nisi prius vel facultatem totam, vel partem ejus aliquam publice propugnasset. Ideoque multa sunt in Actis decreta, nonnulla etiam in Statutis, de tempore, loco, atque ordine disputandi, de fallaciis tum interrogantium, tum respondentium, de collusionibus, de prævaricatione, de strepitu & pulsationibus. Cura autem potissima eo pertinebat, ut nemo in arenam veniret, sive ad oppugnandum, sive ad defendendum, quin jurejurando affirmasset, nihil ex compacto fieri ad fidem publicam fallendam. Neque vero Gymnasii Rectores onus refugiebant. Inventi sunt etiam, qui cupidissime illud subirent, sibi que supra modum

E dum

dum augerent. Anno enim MDLVIII. Augustinus Mutius Bergomas, Artium Doctor, cum Juristarum præfesset Universitati, theses nongentas proscripsit, quibus universam Jurisprudentiam, nec exiguam aliarum disciplinarum partem complexus est; easque in Cathedrali æde publice propugnavit per dies admodum sex. Librum edidit sub auspiciis Laurentii Prioli Venetiarum Ducis, a quo titulo Equestri statim ornatus est, ac torque donatus. Ex Venetis Patriciis qui se in hoc ingenii discrimen rite dederit, postremum invenio Albertum Baduarium anno sæculi superioris vicesimo. Cum enim aggregari Philosophis vellet, nomenque Doctoris & insignia peteret, postridie id. Jun. in Basilica Antoniana publicam disputationem habuit coram Patavino Episcopo Marco Cornelio, Andrea Bragadeno Præatore, Sylvestro Valerio Præfecto. Theses ab illo publice expositas oppugnarunt Antonius Barbadicus, Julius Sala, & Tiberius Zuccatus. Certamini regendo adfuit Georgius Ragusæus Philosophiæ ordinariæ Professor. Ornarunt celebritatem jure acciti, Collegii Præses, Universitatis Syndicus cum duobus Consiliariis & servis Gymnasii publicis, omnesque artium Professores; præterea officio & benevolentia multi, ut mos erat. Gravis fuit concertatio; nec Albertus modo, qui concionis judicium respondendo subierat, sed ipsi quoque adversarii magnum laudis fructum interrogandi sagacitate retulerunt.

Vix intelligitur, quo fato, quave ratione tantus hic æmulationis impetus non dicam retar-

tardari, aut infirmari potuerit, quod commune est rebus omnibus fastigium adeptis, sed penitus tolli, & ex hominum memoria pæne deleri. Ac primum quidem senior ex Professoribus aliquis ætatis vacationem postulavit; deinde etiam qui esset ætate firma, per magna patrocinia idem obtinuit; postea exemplo multi; denique fastidio omnes. Quæsitæ etiam siue inertię, siue quieti causæ, & color quidam vulgo probabilis, quod istiusmodi contentiones, a Sophistis inventæ, non acuunt ingenia, sed extenuent; victoriæque inde ortæ animos hominum potius inflent, quam attollant. Vetus hæc accusatio est, quæ Leonardum Aretinum movit, ut libellum scriberet de disputandi usu & necessitate. Studentium disputationes aliquanto tardius, quam Professorum, sunt intermissæ; sed tandem harum quoque satietas secuta est. Nunc illi dumtaxat veteris consuetudinis nomen usurpant, & imaginem quamdam publicæ disputationis adumbrant, qui præter Academicos titulos & Lauream, jura Collegii sedemque in eo poscunt; ut ipsi quoque aliquando de aliorum meritis & doctrina judicent. Nihil autem fieri potest ad pompam & celebritatem illustrius. Itur in Gymnasium, magna comitante scholarium caterva, consanguineorum, amicorum, civium generis omnis. Sequuntur Professores partim officio, partim benevolentia. Accedunt Urbis Præsides, Prætor, & Præfectus cum omnibus tantæ dignitatis insignibus, quibus ad januam obviam fit Universitatis Rector, vel Prorector toga indutus, præeunte

generali Bidello cum sceptro argenteo, ceterisque apparitoribus. Tum distributis per subsellia ordinibus, indictoque silentio, ascendit disputator in suggestum, præmissaque oratiuncula, ingentem trium quæstionum papyrum explicat; totidemque difficultates à suis condiscipulis attente excipit, fideliter repetit, & ex composito solvit. Ad extremum gratias agit, domumque deducitur magnis gratulationibus. In tanto rerum atque hominum molimine revera nullum fit, nisi exiguum quoddam memoriæ experimentum: verum enimvero serviendum temporibus est, quibus tota vitæ ratio ad nova exempla componitur. Siquis majorum leges atque instituta revocare vellet, qui omnia ferme ad veritatem & rationem referebant, is neque se, neque alios, neque rerum humanarum vicissitudines nosse videretur. Illi ibant, quo eundum; nobis eundum est, quo itur. Verumtamen nemo ex nostris ita levis est, ut se hoc experimento satis probatum & idoneum putet. Patavina ingenia, quibus Collegia constant, insita quadam gravitate prædita, quæ contemptum pati non potest, aliunde studiis suis suæque gloriæ consulunt; nec sibi locum esse volunt, ubi nequeant sine verecundia sedere.

Jam ipsæ quoque privatae scholæ nova sæculi indulgentia uti cœperunt; suasque disputationes, quæ ad ingenii experimentum haberi consueverant, nunc, sublata concertatione, ad frigidam quamdam memoriæ jactationem traduxerunt. Sed medebitur dies. Scilicet bonis ipsis, si diuturna sint, pro naturæ inconstantia fatigamur; tantoque

SYNTAGMA SEXTUM. 69

variandi studio tenemur, ut nos ea quoque interdum, quæ prava sunt, novitate capiant ac delectent. Hæc tamen qualia sint, ejusdem providentia naturæ cito manifestat; idemque nos variandi amor ratione ductus & incensus ad sanitatem revocat.

SYNTAGMA VII.

De Doctoris Laurea, Titulisque Scholasticis.

Primus Augustus statuit, nequis nisi ex Imperiali facultate sibi concessa de Jure responderet; cum antea quivis id facere posset, qui peritus haberetur, & peritiæ ipse suæ fiduciam haberet vel domi in folio sedens, vel transverso ambulans foro. Ex eo tempore respondendi auctoritas Principis beneficium esse cœpit; quique responderent, Prudentes dicebantur. Id porro faciebant vel voce, vel scripto, vel per epistolam; unde extitit Juris Civilis disciplina. Longo post tempore qui secuti sunt Imperatores, maluerunt habere circa se Jurisperitos, ex quorum consilio jus dicerent; idemque eos facere voluerunt, qui vel Romæ, vel in provinciis ipsorum nomine judicia exercerent: unde est Adsefforum nomen & officium. Regnantibus in Italia Longobardis, diuque post ipsos, qui juris legumque scientia præstarent, Judices dicti sunt, certoque ordini adscripti, quæ vulgo Fratalea vocabatur. Nam Doctor ut vox ipsa sonat, is tantum dicebatur, qui re ipsa doceret. Nomen honorarium cœpit esse, ut quam longissime repetamus; circa annum MCXXXVII. quo Irnerius Legum Romanarum in Bononiensi Gymnasio Interpres, ut Pandectis tum primum repertis famam conciliaret, hominesque alliceret, insignia quædam excogitavit, quibus orna-

re-

retur, qui in hoc studii genere præcelleret; nec doctus modo appellaretur, sed etiam Doctor. Res initio parva postea gentium consensu & Principum auctoritate crevit; tandemque eo pro-
vecta est, ut nemo Jus dicere, aut interpretari posset, nisi Doctor esset; nec ullus, quamvis doceret, Doctor haberetur, nisi esset ex formula nuncupatus. Ex nostris primum invenio, qui honorem hunc obtinuit, & recenti Gymnasio auspicia præbuit, Ubertinum de Lazzara, civem Patavinum summo loco natum.

Et ne Legum periti viderentur hac de causa supra reliquas disciplinas earumque Professores imperium adepti, non multo post exemplum æmulati Decretorum Interpretes, Theologi, Philosophi, Medici, qui Magistri titulo gaudebant, Doctores dici maluerunt, suaque ipsi quoque Laurea coronari. Impetus hic adeo ambitione progressus est, ut ad Grammaticos usque pervenerit. Etenim Joannes de Camerino, nostræ hujus Universitatis alumnus anno MCCCXCII. IV. Kal. Jul. in Grammaticis studiis probari voluit, Doctorisque nomine atque insignibus decorari. Sed Grammaticis quidem, cum minus graves disputationes habere viderentur, via hæc ad honores Academicos cito præclusa est.

Contendere alii paullo felicius favore & pecunia: atque hinc Doctores orti sunt *Bullati*, & *Codicillares*, qui primum a summis Pontificibus, & Imperatoribus, postea vero etiam a Comitibus Palatinis, absque idoneo ingenii experimento, per bullas, & codicillos creabantur. Facultatem

hanc Academiarum propriam ad privatas personas detrudi vetuit Pius V. Pontifex Maximus, juraque omnia generis hujus Comitibus Palatinis concessa revocavit & extinxit; quod ludibria istiusmodi Doctoris titulum dignitatemque in contemptum adduxissent. Sed multo ante Patavina Collegia magistros monuerant, ne studiosos adolescentes Comitibus Palatinis, aut aliis, qui se *Privilegiatos* ferebant, quovis titulo sisterent, fidemque suam adjungerent. Attamen claritas generis divitiis fulta satis commode sibi consuluit, primum quidem laxatis paullatim examini- bus, deinde vero omnino sublatis; quique hac via Doctores creantur, creari dicuntur more nobilium. Credibile est, graves fuisse causas, quibus permoti Universitatum Moderatores honorem hunc sine examine Magnatibus patere voluerunt, qui jure potius & auctoritate, quam scientia Doctores essent. At nihil est causæ, cur Promotores, qui illos ornant, nudam istam simplicemque paucorum verborum recitationem, quæ sitis præter modum fidemque laudibus, ad cælum efferant. Hic enim mihi res ipsa in mentem revocat Josephum Mariam Bolzonum, clari nominis in Parmensi Academia Professore, qui cum Lauream conferret viro nobili Pompejo Sacco anno MDCCXLV. sermonem de ejus laudibus institutum his verbis clausit: *Id cum in Cæsareo, tum in Pontificio jure nobilium more confirmasti, ut non aliter Papinianus, aut Labeo exposuissent, vel Simonides, aut Hortensius recitassent. Ceterum ex hac arena, qui pugil ingressus*
es,

es, egrederis *Triumphator*. Sic olim *Scipio Carthaginem Cornelius adiit, & rediit Africanus*. Apud nos certa quædam formula est, eaque omnibus communis, ac perpetua; cui ne quid adderetur, Senatus decreto cavit idibus Mart. MDCLXXIV.

Ac primum quidem institutio hæc intra fines disciplinarum stetit, quæ ad vitæ ornatum & splendorem referuntur; nec ulli in mentem venit, ut Medicus more nobilium salutaretur: postea id quoque usuvenit, & quidem ubique fere, imminuta jam fide, quæ medicinam facientibus haberi consueverat. Quamquam sua sunt & ab Juris Doctore pericula, a quo potissima reip. pars judicia reguntur. Sed quid tandem? Si mea mihi judex auferat, non deest appellationi locus: si Medicus vitam auferat, nulla est appellatio. Nihil horum Gymnasia nesciunt: ac proinde cautiones quædam alicubi adhibentur, ne, qui sine experimento ad honorem probatus est, omnia statim sibi licere existimet, atque hominum vitam temere in discrimen adducat.

Olim qui rite recteque peteret, confecto in scholis publicis privatisque suæ disciplinæ curriculum, ter in publicum prodibat, ut de illa interrogantibus responderet: tum principem aliquem auctorem ex cathedra prælegebat; ut, cum re vera docuisset, Doctor declarari jure posset: quod si de Medica ageretur Laurea, illud insuper opus erat, ut Clinicis per annum integrum affectando operam dedisset. Hæc sine fallaciis cum præstitisset, primum apud Collegii patres subibat
exa-

examen, quod *tentativum* dicebatur. Id si profpere evenisset, sequebatur alterum, quod *rigorosum* vocabant; ac subinde tertium minime periculofum, quod Laureæ solemnia comitabatur. Jamdiu tertium hoc, & publicæ Laureæ pompam nimis gravis expensarum summa plane sustulit: primi autem locum *Recitatio* tenet, quæ apud Promotores habetur. Secundum manet adhuc; thesesque exponendæ sorte ducuntur; nec nisi dies unus petitori conceditur ad se comparandum. Binos Theologi dies suo quodam more sibi sumunt; & siquidem Cœnobitæ sint, quamlibet multos; quandoquidem titulis præditi omnes accedunt, quos non deceat in fortis discrimen dare. Qui Juris, aut Artium Collegiis aggregari velit, alia quædam examina subit tum in Xenodochio, quæ Tentamina dicuntur, tum in Gymnasio, quæ Conclusiones. Levius examinantur, qui in ea dumtaxat Medicinæ parte probari volunt, quæ manu administratur, & Chirurgia dicitur. Ab his ne Latinus quidem exigitur sermo; quæ conditio in aliis omnibus prima est. Quamquam, ne ullius licentiæ deesset exemplum, anno MCCCXCVII. V. Kal. Mart. Abraham Hebræus vulgari sermone probatus est in arte tota, *petente magnifico civitatis Domino*, ut est in Actis. Verumtamen ex arte ipsa primis temporibus nihil cuiquam remittebatur.

In omnibus autem examinibus magnum est ab eo subsidium, qui examinandum producit, & Promotor appellatur. Is initio unus erat plerumque ex eorum ordine, qui publice do-

docent, sed interdum etiam ex aliis Collegii Doctoribus. Postea concessum Candidato est, ut Promotorem alterum sibi adscisceret, & medius inter utrumque majore cum dignitate ac securitate disputaret. Subinde porro ita crevit numerus, ut cum æmulationes ac lites identidem orientur, quibus Collegiorum auctoritas impar videbatur, Senatus decreverit anno MDCXIV. ne Promotores plures essent, quam quatuor, & quidem ex publicis Professoribus. Numerus hic iccirco placuit, quod quatuor ea sint, quæ ad rei naturam pertinent, Laurea, Cathedra, Liber, & Anulus: quæ singula singuli aliquando tradebant, sed postea ad unum devenere, qui se profitebatur consensu agere *Compromotorum*, ut est in veteri formula. Attamen anno MDCXXX. ad majorem quamdam rei pompam, ita postulante universo studentium ordine, auctus est Promotorum numerus ad senos; ut Osculi quoque, ac Benedictionis habita ratio videretur. Quinam autem esse deberent, aliis atque aliis decretis Magistratus declaravit. Ceterum decreta hæc non pertinent nisi ad Collegia duo, Juris, & Artium. In Theologorum Collegio omnia libera fuere usque ad annum MDCXXXII. quo jussit Senatus, ut perpetuum promovendi jus esset penes utrumque Theologum, utrumque Metaphysicum, & S. Scripturæ Interpretem; qui omnes proinde hac de causa in Collegium reciperentur, quandoquidem usuvenerat, ut Scholæ istæ non committerentur nisi Theologis, & quidem ex iis ordinibus, in quibus jus esset magisterii.

Nunc

Nunc Metaphysici, educta jam ex claustris Thomisticis & Scotisticis schola, Logicæque adjecta, si inter Promotores censeretur velint, Laurea Theologica, & Principis rescripto indigent. Ex iis autem Professoribus modo unum Candidatus sumebat, qui sibi Promotoris loco esset, modo plures, modo omnes, modo etiam sextum addebat ex toto Collegii corpore. Anno primum MDCLXVII. deinde etiam quinquennio post omnem præbendæ Laureæ facultatem duobus Theologis Senatus concessit, exclusis Promotoribus aliis, nisi forte uterque Theologus abesset. Id mutari placuit, ut est rerum humanarum natura, anno MDCCXXXIX. quo æquatum jus est inter omnes. Illud quoque additum per occasionem decreto est, ne quis in posterum ad lauream Theologicam petendam accedat, quin prius, disputatione in Gymnasio habita, per trium saltem Promotorum suffragia idoneus judicetur. Ab hujus tamen disputationis onere immunes habentur, qui Lauream petunt more nobilium; ne ullum viri nobile ingenii periculum in Theologia faciant.

Orta aliquando controversia est, cujus auctoritate honores Academici distribuerentur: cumque alii pro Pontificia starent, alii pro Imperiali, demum inter omnes convenit, ut honores istiusmodi, omnisque inde orta potestas, ab eo vim capiant, cujus auspicio Universitates sunt institutæ, & in cujus ditione sunt. Itaque sæculi superioris initio vetustis Jurisprudentiæ atque Artium Collegiis, quæ sacra & Pontificia
di-

dicuntur , duo præterea Senatus addidit , quæ
folis constarent Professoribus , eorumque Præses
Veneta auctoritate Lauream conferret . Theologi-
ci Gradus in Pontificis jure & auctoritate relict
sunt . Sed de his paullo plura dicenda sunt , ea-
que altius ab ipso exordio Theologici studii re-
petenda ; quod ambigua multa , nonnulla etiam
prorsus falsa , sed vulgo recepta ferantur .

Sacram Theologiam , ipsamque Theologicam
Lauream ad Gymnasii primordia Historici nostri
conjiciendo referunt , rati videlicet , ubi Univer-
sitas est rite recteque instituta , ibi disciplinam
hanc deesse non posse . Sed , si verum quærimus ,
neque Patavii , neque Bononiæ primis temporibus
alia fuere Theologica studia , quam quæ ad re-
ligionis & Ecclesiæ statum constituendum , Con-
ciliorum decretis , & summorum Pontificum con-
stitutionibus continentur : quique ista tenerent ,
aliisque explicarent , sacrorum Canonum Professores
dicebantur , vulgo *Decretistæ* , ac *Decretalistæ* .
Extat Clementis VI. diploma anni MCCCXLV.
in quo Gymnasii Patavini jura confirmantur ;
omnesque artes ac disciplinæ vigere apud nos
dicuntur , præter Theologiam . Ex Universitati-
bus omnibus prima , quæ studium hoc tamquam
suum coluit , titulisque exornavit , & legibus
constituit , Parisiensis fuit . Nec vero ordo ejus
Theologicus ita est antiquus , ut vulgo ferunt ,
quamvis schola ipsa sit antiquissima . Siquidem
usque ad initia sæculi XIII. ut scribit Joannes
Filescus de origine Statutor. Facult. Theol.
Parisien. *Philippe Augusto Rege , qui obiit anno*
MCCXXIII.

MCCXXIII. nullæ fuere, aut paucæ leges, uti nec solemnes ritus, & formulæ ad curriculum Theologicum emetiendum. Postea ad arcendos sciolos, qui sibi docendi licentiam temere sumebant, ut idem refert, sacra Theologica facultas in quatuor veluti ordines distributa est, Magistrorum, Licentiatorum, Baccalariorum Formatorum, & Baccalariorum Cursorum. Inde publicæ exercitationes indictæ, Expectativa, Tentativa, Sorbonica, Ordinaria, Quodlibeta, Collationes, Disputationes in resumptis, & similia. Non est dissimulandum, scriptores alios majorem quandam vetustatem comminisci, quam huic Ordini impertiantur; sed sunt etiam, qui minorem. In Italicis scholis cum florere cœpit disciplina hæc, ii maxime Theologi habiti sunt, qui rerum divinarum cognitionem quæstionibus complectentes, ad eas illustrandas inter se disputarent. Ex disputationibus istiusmodi, quibus ingenia cientur & acuuntur, sectæ manarunt, quarum principes duæ, ex Cœnobitarum Mendicantium familiis ortæ, Thomistica, & Scotistica. Utraque se intra cœnobiorum claustra diu tenuit: sed paullatim inclinatis ubique ad disputandum studiis, in Gymnasium recepta est, ipsa petente juventute, quæ nova omnia libentissime amplectitur. Ut cumque sit de Theologicis sectis, ipsa per se Theologia non scientia solum, sed plane princeps dici debet, magnaque providentia factum est, ne Patavinæ deesset Academia. Id primus jussit Franciscus Carrariensis civitatis Dominus, & anno MCCCLXIII. ratum fieri curavit Urbani

banī V. diplomate, quod refertur a Tomafino in libro Gymnafii Patavini IV. p. 372. Magiftri autem per ea tempora eligebantur ab Epifcopo ex Cœnobitis, qui vel apud ipfum, vel in fuis quifque claustris, ut adhuc Parifiis ufuevit, publice profiterentur. Et quia in eodem diplomate conceffa Epifcopo facultas eft titulos Academicos, & magifterii infignia conferendi, ex Parifiensis Univerfitatis more, quoties aliquis primis illis temporibus probari vellet, & magifter declarari, Epifcopus Theologos, qui in urbe effent, advocabat, quorum unus ejufdem plerumque Ordinis, & quidem *Regens*, ut ex Parifiensi formula loquebantur, & magifter ejus, cuncta agebat, quæ nunc per eos aguntur, quos Promotores vocamus.

Hinc prima apparet Collegii Theologici adumbratio; quod quidem initio ex Medicorum Collegio aliqua ratione pendebat, ejufque Bidello utebatur, ritufque fervabat. Sed non multo poft fuos fibi Bidellos elegit, regulasque condidit, quibus per fe quoquo modo ftaret. Quia porro, quæ magna funt, celeriter perfici nequeunt, anno dumtaxat MCCCCXXIV. cura Petri Marcelli Epifcopi Patavini, emendatis primis illis legibus, corpus hoc absolutum eft, peculiari jure munitum, & Apostolica Martini V. auctoritate magis magisque firmatum. Quemadmodum autem cum Medici, & Philofophi ab Jureconfultis recesserunt, Gymnafium in duas Univerfitates fciffum eft, quarum una Juris, altera Artium dicta, ita ex hoc tempore Theologica fchola cœpit fe
Uni-

Universitatis nomine vocitare, suasque sibi res agere, veluti Gymnasii pars a duabus reliquis divulsa. Atque hinc multa decerni, juberi, vetari per Theologorum Collegium; nihil tamen umquam nisi ex Episcopi judicio & voluntate, qui in hujusmodi actis dicitur Gymnasii Cancellarius, & Universitatis Theologicæ caput. Anno MDCIX. Artium Universitas, lite apud Triumviros intentata, summopere contendit, ut Theologos sibi adscisceret, suisque oneribus subjiceret. Sed post diuturna decem annorum certamina censuit Magistratus, nihil esse innovandum; nihilque revera innovatum est usque ad annum MDCCXV. quo vetitum est Theologiæ studiosis Doctoris insignia capere, quin prius apud Artium Rectorem nomina ediderint.

Sumptus in Lauream titulosque impendendus sæpe variatus est, semper tamen in Collegii & Episcopi auctoritate taxatio fuit; essetque adhuc, nisi coactus fuisset Senatus anno MDCCXXXIV. nimix quorundam cupiditati obviam ire, finesque certos, qui nulla interpretatione violarentur, præscribere. Ceterum operæ pretium est cognoscere, quanto Laurea Theologica apud majores nostros impendio constaret. Ex veterum Statutorum P. II. C. X. *Aulæ die Candidatus a cunctis magistris ceterisque Incorporatis associatus ducitur ad Episcopum, ubi, cum accepit insignia, orationem habet de laudibus Theologiæ & hujus Universitatis. Tum dat pulchrum birretum, & par chirothecarum Episcopo, Sacristæ itidem, & Vicecancellario; cuilibet Magistro birretum magistrale, & par*

¶ *par chirothecarum de hædo ; cuilibet Doctori aliarum facultatum , quibuslibet Baccalariis sententiariis , & Biblicis , & studentibus ceteris chirothecas ; familiaribus Episcopi duodecim paria chirothecarum , vel quinquaginta solidos ; Regenti ducatos aureos viginti , & ipsum induere teneatur , pro quibus indumentis ducatos viginti deponat ; cuilibet magistro in aula disputanti & varianti ducatum unum ; Bidellis ducatos duos ; præterea solemne prandium omnibus magistris , & studentibus , & Bidellis nostris , exclusis ceteris , qui non sunt de corpore Studii . Hæc clariora fient , cum futuri experimenta Doctoris ordine dabo , titulosque minores peragam , qui huic longe maximo præmittebantur .*

Cum quis igitur Theologicum cursum absolvisset , inter *Archischolares* referebatur , quos *Baccalarios* , nomine a Gallicæ militiæ ordinibus mutuato (*bas cavaliers*) vocabant . Fuit enim in Universitate hac prioribus sæculis usque ad decimum septimum , more a Parisiensibus Theologis recepto , ordo quidam *Baccalariorum* ; cujus ordinis qui non esset , vel in eum irrepsisset non solutis expensis , nullo umquam tempore ad magisterium aspirare , nullaque conditione poterat . Id vero adeo firmum , ratum , fixumque erat , ut si quis ex magistris de abrogando , vel derogando ad Collegium tulisset , statim Collegii jus & emolumenta per quinquennium amitteret ; & si quis alius pro eo supplicasset , in eandem noxam pœnamque incideret . Ad hunc igitur numerum adscribebatur , qui in publica disputatio-

ne ab aliquo magistro tentatus esset, quomodo loquebantur; deinde ad Collegium adductus, ejusque suffragiis probatus *Baccalarii* nomen, annuente Episcopo, obtinuisset. Tentari autem a quolibet magistro poterat Decani auctoritate assignato; sed adduci ad Collegium per magistrum *Regentem* debebat. Receptus a Collegio cum esset, dicebatur *Baccalarius Incorporatus*. In aliis disciplinis *Baccalarii* titulus quamdiu valuit, minore negotio acquirebatur, & unius rationis erat; cum in Theologica schola gradibus & formis distingueretur. Nam ex Theologiæ *Baccalariis* alii *Cursores* erant, qui nondum ad studiorum metam pervenerant; alii *Formati*, seu *Dispositi*, qui, cum jam pervenissent, dividebantur in *Biblicos*, & *Sententiarios*. *Biblici* sacras *Litteras*, *Sententiarii* quatuor Magistri *Sententiarum* libros in suis quisque cœnobiis, vel in Episcoporum ædibus exponebant. Harum autem expositionum rationem illi reddere debebant, qui Collegio præesset. Propterea si quis eorum alibi, quam Patavii, defungi vellet, a toto Collegio veniam petebat; quæ interdum concedebatur, modo in hac urbe suis proluderet disputationibus. Qui geminum hunc cursum, *Biblicum*, & *Sententiarium*, peregisset, disputationesque ordinarias *de quolibet*, ut formula erat, coram *Regente* suo habuisset, *Lecturae* satisfecisse dicebatur: proindeque Episcopo fisci solebat, qui omnia cognosceret, probaret, atque in Collegii acta referri præciperet. Tum vero, si libuisset, altius assurgebat. *Quæstiones* enim disceptandas poscebat, quas a seniore

ma-

magistro cum accepisset, coram Episcopo ipso Patribusque omnibus rite convocatis, gravi illo experimento probabatur, quod *rigorosum* dicebant, ut per suffragia & iusiurandum inter *Licentiatos* referretur. Tituli hujus, qui Juris utriusque, Philosophiæ, ac Medicinæ studiosis usque ad annum MCDXLIV. communis habebatur, ea vis erat, ut qui illo præditus esset, ad Lauream petendam accedere statim posset. Quidam tamen eo contenti oblatam docendi occasionem tum in hac, tum in aliis Universitatibus capiebant: quod Fr. Ambrosium Barbavarium, Theologum ex Prædicatoribus apud nos primarium, fecisse constat anno MDLXII.

Qui Laurea quoque, titulorum & honorum summa, ornari cuperet, paucis ante diebus, quam accederet, ad summum octo, *Vesperias* habebat. Ita appellabant publicam concertationem, quæ Laureæ solennia proxime anteibat, ad quam convenire oportebat *Baccalarios*, magistrosque omnes. Ac primum quidem disputans cum *Baccalario* certabat, deinde cum duobus senioribus magistris: quod illi si recte cessisset, *Vesperiat* dicebatur. Postrema actio *Conventus* erat, cum *Licentiat* in Cathedrali basilica, ut tunc loquebantur, *Publicam accipiebat*, idest publice coronabatur, & Doctor fiebat. In hac tamen ipsa actione disputabatur, non ab illo dumtaxat, sed ab aliis quoque Doctoribus ad rem celebrandam. Disputatio hæc ultima, quæ in actis *Variatio* dicitur, aliquid habet peculiare, quod ex ipsis Statutorum verbis cognosci malo, quam ex meis. Ita enim

est in Parte I. C. X. In aulæ die Regens primo Doctorandum magistrali infula cum aliis signis coronet. Secundo Doctoratus ipse ad laudem Sacrae Scripturae oret, & cum uno Baccalariorum breviter unam quaestionem disputet; contra quem etiam Baccalarium magister Regens aulati arguat. Tertio & ultimo duo antiquiores magistri cum duobus magistris junioribus duas variatas quaestiones super eadem materia ad laudem novi Doctorati proponat; quæ quaestiones brevissime a junioribus per conclusiones decidantur, atque varientur, ita quod secundus Magister junior contradicat conclusionibus primi Magistri in materia disputabili ad utramque partem.

Tam multa hæc, tamque gravia experimenta non diu tenuere. Ac primum quidem, quod in aliis Collegiis fiebat, publicus Conventus remitti per Episcopum, Patresque cœpit, collatis Insignibus intra privatos aulæ Episcopalis parietes; unde actus ultimus *Aula* dictus est, & qui eum peregisset, *Aulatus*: deinde ipsa quoque *Lectura* ratio aliis imminuta est, aliis protinus remissa: tum disputationes reliquæ in unam redactæ, & apertum omnibus Collegium est pretio non sane immodico. Vetitum tamen est ex communi Patrum consensu, ne illi, qui præter Lauream in Collegii jura & subsellia recipi vellent, aliter reciperentur, quam si per quadriennium Theologiæ operam dedissent, eamque in publico certamine laudabiliter defendissent.

Quemadmodum autem Cœnobitis accedere ad Collegium non licebat sine illorum permisso, qui-

quibus pro suscepto instituto parerent, ita reliqui Candidati Episcoporum suorum venia & commendatione indigebant; quod aliter promoveri non possent, quam si essent Ecclesiæ sacris initiati, ideoque Episcopo quisque suo hac de causa obstricti. Quia tamen nihil magis Collegio cordi erat, quam ut plurimos alliceret, excusationem quamlibet, modo honeste posset, admittebat. Quod si quis sacros ipsos Ordines sibi condonari vellet, auctoritate indigebat Pontificis summi, cujus rei exemplum est in actis Collegii ad VI. id. Maj. MCCCCXCIV. Clericus esse utique debebat, qui Theologi nomen & insignia quæreret. Cum enim corpus hoc Ecclesiasticum sit, & ad Sacras Litteras interpretandas institutum, ex ipsa rei natura necessario sequitur, neminem admitti in illud posse, qui non sit Ecclesiæ addictus. Verum, quia nihil est tam absurdum, quod non sæcula ferant, præsertim in coetibus illis, quibus fors & urna præsides tribuit, Antonius Milana Vicetinus V. id. April. MDCLXXX. probatus est, atque aggregatus Theologorum Ordini, quamvis Clericali initiatione careret; ea tamen conditione, ne Collegii jure uteretur, antequam Sacerdos esset.

Primis temporibus quicumque Doctoris Insignia Patavii obtinuisset, jus quoque Collegii statim obtinebat, ut examinare posset alios, qui Gradus scholasticos peterent, totiusque honoris hujus atque emolumentum particeps esset; modo in urbe maneret, nec aliis implicatus muneribus averteretur. Sed cum allici homines nulla ratione

possent, ut Collegii solitudo frequentaretur, pauci illi, qui speciem ejus nomenque tuebantur, decrevere III. Kal. Maj. MDXXXVII. decretumque sua quisque manu firmarunt, *ut quilibet in sua Religione habitus magister posset Collegio adscribi, sive esset creatus ab aliqua Universitate, sive ab aliqua persona privata, quacumque in civitate, quocumque in loco, non obstante alio Statuto in contrarium facto.* Eadem porro facilitate excludebantur, si qui aut loco indigni reperti essent, aut turpe aliquid agerent. Eximiæ hujus in custodienda Collegii fama cautionis & providentiæ exemplum extat in actis ad Kal. Febr. MDXXX. Sed & in alia duo, Juris, & Artium, quicumquæ reciperetur, vitæ suæ testes laudatoresque habere debebat.

In hoc quoque Theologorum Collegio Lauream conferri placuit more nobilium. Id primum Gymnasii Professoribus indultum est, quod supra ingenii aleam positi nullo modo provocandi viderentur ad respondendum. Postea, in eunte sæculo decimo septimo, quo Theologica studia non ad veritatem solum, sed interdum etiam ad speciem fieri cœperunt, beneficium hoc propagatum est; ita tamen, ut nemo illo uti posset, nisi Episcopus, consulto Collegio, argumenta peculiari decreto condonasset. Sæculo autem inclinante, ne res amplius in ancipiti versaretur, constitutum est, ut nulla petita venia, allatisque domo thesibus, quæ antea forte duci consueverant, omnes accedere more nobilium possent, qui Veneti Patricii essent,
vel

vel dignitate aliqua Ecclesiastica potirentur, Patriarchæ, Episcopi, Archiepiscopi, Protonotarii Participantes, Abbates, Ecclesiarum Cathedralium Canonici, modo re, non nomine, tales essent, exclusis etiam Adjutoribus, Præsides Cœnobiorum Generales, & Provinciales quoque, si actu provincias regerent, denique Præsules omnes, qui pari, vel majore aliqua dignitate præditi dici possent. Caput hoc postremum & late patens, & ambiguum, iccirco additum videtur, ut, quoties libuerit, locus sit interpretationibus. Ceterum si quis more nobilium non coronari modo, sed adscribi etiam Collegio velit, theses illi biduo ante forte ductæ præberi debent ad recitandum, qualicumque titulo, vel dignitate præditus accedat: quod Collegii Patres decrevere IX. Kal. Octobr. MDCLXVII. & Triumvirali auctoritate confirmatum est. Sed hoc ipsum quia nimis grave videbatur, nunc promiscue omnes de suo recitant, quidquid lubet. Invitus fane de nostræ ætatis moribus quæ sequiora sunt, in medium afferro. Sed nisi nota fiant, nullus erit umquam remedio locus. Corpora istiusmodi, sicut ædificia, vetustatis detrimenta sentiunt, atque identidem vitium faciunt; quod nisi cernatur, & in sermonem veniat, reparatione caret.

Initio soli fere Cœnobitæ provinciam hanc tenebant, lateque dominabantur: sed nunc sæculares Presbyteri Theologica subsellia longe plures occupant. Non desunt fane Cœnobiis hoc tempore Theologi; nec leges desunt, quæ eos Patavinam Lauream sumere jubeant, siquidem velint

in suo quisque Ordine eminere, & magisterii commodis uti: sed publici experimenti tædio nescio quo legum laxamenta quærunt. Attamen & sumptus facile remittitur, & tota examinum ratio ad summam facilitatem redacta est. Cum enim olim Promotores subsellia tenere non possent examinandis proxima, neu verba in responsionibus præire; quod Senatus vetuit XV. Kal. Sept. MDCLV. nunc indulgentia temporum proxime adsident, verba recitantibus de scripto suggerunt, & sicubi hæreant, responsa dictant. Hinc frequentia, si non Cœnobitarum, at aliorum. Sæculis enim quinto & sexto supra decimum paucissimi reperiiebantur, interdum vix quinque, qui Collegii nomen sustinerent: nunc autem cœtus hic ita crevit ut copia ipsa nonnihil querelæ habeat.

Quamvis autem & in hoc Collegio, & in aliis pristina mitigata severitas sit, moribusque mollita, nondum tamen eo devenimus, ut absentes quoque, subiectis personis aliis, Doctoris nomine atque Insignibus ornemus. Id sibi licere voluit, nostræ hujus & Italicarum omnium quasi parens, Universitas Bononiensis, cum Eustachium Manfredum, virum ceteroqui meritißimum, Philosophica Laurea absentem coronavit anno sæculi hujus trigesimo octavo XVI. Kal. Sextil. In eo vero antiquorum gravitatem superamus, quod suffragiorum religionem fidelius custodimus. Olim enim qui esset per Collegii suffragia reprobatus, interdum *ex gratia speciali*, præsertim petente Episcopo, Doctor renunciari sole-

solebat. Vetuit Jurisconsultorum Collegium pridie Kal. Sept. MDXXV. jussitque, eum qui esset reprobatus, inhonoratum abire, nec ad novum examen accedere nisi post annum. Exemplum autem reliqua duo secuta sunt. Quod si quis, non suffragia omnia, sed plura modo ferat, *Doctor pro majori* declaratur; ejusque diploma, non pergamena picturis ornata, sed simplici charta describitur: ut, si qua oriatur de honore meritisque contentio, illis cedat, qui se, nemine dissentiente, probatos fuisse, ornatiore diplomate ostendere possint.

Studiorum quoque cursus, examinibus præmittendus, patrum nostrorum consilio contractus est, multis hoc tempore ad disciplinas celeriter addiscendas paratis auxiliis; nec ulla jam repellitur ætas. Graves illi Universitatum auctores ac principes annis minorem esse viginti quinque noluerunt, qui se tanto oneri parem existimaret: deinde ad viginti deducta res est; tum ad decem & octo; postremo ex his ipsis annum detrahi posse censuerunt. Nunc eo negotium devenit, ut quivis admittatur, cui non vana sit suarum virium fiducia.

Ex tanta hac erga juvenes laudis studiosos Academicarum bonitate atque indulgentia, non copia solum, sed prope turba Doctorum orta est; & quod consequitur, veteri existimatione extincta, jura illorum pulcherrima & immunitates usum amittere. Ubi enim nunc illa, quæ olim Doctori concedebantur, ut vestes ferat auro pellibusque lautissimis ornatas? ut inter Principis familiares habeatur, ejusque consiliis intersit? ut ad civiles

Ma-

Magistratus & Sacerdotia plus juris, quam reliqui cives habeat? ut ad pendenda tributa populo communia non compellatur; ideoque sua omnia, nullo soluto vectigali, importet, atque exportet? ut ad munia personalia cogi nequeat? ut ejus in judicio testimonium ceteris præferatur? ut injuria illi facta conseatur gravior? ut, si criminis postuletur quantumlibet gravis, causam dicere ex vinculis non teneatur? ut nullis torqueri indiciis possit? ut noxæ damnatus pœna minore plectatur? ut & ipse nobilis sit, & ejus uxor, marito præmortuo, viro nobili nubere possit? Tot hæc tantaque Doctoris bona exoleta jam sunt; nomenque ipsum, proh Superi, qui quæsilvere, nunc respuunt, & inter convicia reputant. Sed quemadmodum litteræ, ita tituli quoque litterarii suis fatibus aguntur; & quidquid ex hoc genere intercidit, pro temporum conversione, & rerum humanarum vicissitudine, aliquando renascetur. Id non temere dico. Sæculo enim quartodecimo Doctorum fama ita defluerat, ut vir gravissimus Franciscus Petrarcha scribere non dubitaverit in Dialogo primo de Vera Sap. *Venit juvenis stultus ad templum Doctoris insignia recepturus; præceptores illum sui celebrant seu amore, seu errore; tumet ille; vulgus stupet; applaudunt affines & amici; ipse jussus cathedram scandit, cuncta jam ex alto despiciens, & nescio quid confusum murmurans. Tunc majores certatim ceu divina locutum laudibus ad cælum tollunt: tinniunt interim campanæ, strepunt tubæ, volant anuli, figuntur oscula, vertici rotundum ac magistra-*

strale biretum apponitur . His peractis , descendit sapiens , qui stultus ascenderat . Mira prorsus transformatio , nec Ovidio cognita . Sic fiunt sapientes .

Attamen postea disciplinarum studiis renovatis , hujus nominis dignitas & existimatio non solum restituta est , sed ita convaluit , ut cum Equestri sit comparata . Nunc rursus vel extabuit , vel consenuit : sed tum mea quidem sententia revirescet , cum ad pristina experimenta , & publicæ pompæ splendorem revocabitur . Quid est enim causæ cur saltem illi qui se more nobilium probari & ornari volunt , publicam recipiendæ Laureæ formam , a majoribus usurpatam , tantopere effugiant ? Scilicet impensæ graves sunt . Et esse mehercule debent , ne quilibet unus , quæsitis inter domesticas fordes obsoletæ , vel fucatæ nobilitatis titulis , in magnatum honores obrepat . Postremum nobis publicæ Laureæ exemplum Veneta matrona præbuit . Anno enim MDCLXXVIII. Helena Lucretia Cornelia Jo. Baptistæ Marciani Procuratoris filia , cum in Philosophorum Collegio , quæ moris sunt , animose strenueque peregisset , in Cathedrali Basilica magisterii nomen & Insignia publice accepit . Paucis ante diebus adversus Græcum hominem , qui Philosophicas theses proscripserat defendendas , primum Latine , deinde Græce disputavit , adstantibus nostræ Venetæque civitatis primoribus . Antequam autem Patavio discederet , scholasticis titulis habituque ornata adolescentes duos Lauream petentes in Collegii aula rite interrogavit . Omnia porro hæc cum ad veritatem , non ad speciem

ciem & fucum, præstitisset, Academici Patavini, qui Recuperati dicuntur, publicam de ejus laudibus exercitationem habere voluerunt. Lubens adfuit. Cumque gratias toti ordini Latino sermone egisset, urbis Rectores, qui concioni præerant, Græcis carminibus laudavit. Vetera sunt hæc Cornelii nominis decora; Romanique ipsi Cornelias suas ob elegantiam sermonis & ingenii ornamenta celebrarunt.

Ad rem nostram quod attinet, scire licet, publicæ Laureæ impensas anno MDXC. sic fuisse imminutas, ut qui publice coronaretur, non plus solveret, quam triplum ejus, qui privatim, ne illi saltem, qui more nobilium in posterum accederent, sumptu deterriti, splendidissima hac honoris significatione carere vellent. Id vero Collegia, penes quæ hujusmodi arbitria erant, vel ea de causa necessarium judicarunt, ne spectaculum Gymnasio perhonorificum, totique civitati gratum desuetudine amitteretur. Sed spes fefellit bonos viros; vel rerum morumque magistra experientia ipsis quoque aliter suavit.

Attamen, ne res tanta omni prorsus celebritate careret, Franciscus Denasutus Tridentinus cum per ea tempora Juris Lauream obtinuisset, nummulos aliquot reliquis expensis addidit, ut Bidello præeunte cum scepro argenteo, tubisque ac tympanis concinentibus, domum deduceretur. Prodito exemplo, eundem sibi honorem alii poposcerunt: eoque ad extremum ventum est, ut illi ipsi, qui talia respuerent, tamen certam pecuniæ summam hoc nomine solvere cogerentur.

Nunc

SYNTAGMA SEPTIMUM. 93

Nunc tota rei pompa & publicus honor in hac affectatione consistit, quam fautores atque amici honestare solent, interdum vero etiam empta plebecula clamoribus celebrare.

SYN.

SYNTAGMA VIII.

*De Gymnasii frequentia & infrequentia,
earumque causis.*

QUæ de Professorum electione scripsimus, si recte considerentur, eorum sistere querelas possunt, qui Gymnasii Patavini infrequentiam sæculi moribus objiciunt; viasque & rationes inquirunt ejus rei reparandæ, quæ natura sua reparari non potest. *Typographica* ars sæculo quintodecimo circa medium inventa, incredibiles attulit litteris ac disciplinis omnibus utilitates: eadem tamen plurima, quæ in Italia erant, Gymnasia perdidit; & in paucis illis, quæ ad rei speciem & dignitatem, Principum liberalitate sustententur, solitudinem fecit. Cum enim studia scripto constarent, ubicumque viri docti essent, eo se studiosi adolescentes conferre cogeantur, ut eorum dictata exciperent, domumque referrent. Et quia adolescentes homines ea fere faciunt, quæ fieri vident, illi ipsi, qui minime studiosi erant, studiosos sequebantur; & ut fama ferebat, modo huc, modo illuc quasi ad quærendam sapientiam volitabant. Hinc *famosi* Professoris titulus, & pro tituli hujus ratione Gymnasiorum vicissitudines. Ex uno Senatus decreto, atque adeo ex particula ejus res tota cognosci potest.

Anno MCDXIII. XX. Jul. in Rogatis.

Cum

Cum comparuerint ad praesentiam nostri Domini aliqui studentes in Studio Paduae ex parte totius Universitatis Studii Paduani, exponentes & supplicantes, quod nostrum Dominium dignetur providere Studio praedicto, quod ibi sint famosi Doctores; quia scholares sequuntur famosos Doctores: & nisi ad hoc provideatur, dictum nostrum Studium destruetur. Et istud idem & Rectores nostri Paduae scripserunt, dicentes, quod egregius & spectabilis Doctor D. Raphael Fulgosius multum sollicitatus est per multos, ut vadat ad legendum Parmae cum salario ducatorum mille in anno, qui si recessisset, ex toto dictum nostrum Studium Paduanum fuisset destructum; & ob hoc ipsum D. Raphaelem reducerunt ad remanendum cum salario ducatorum octingentorum & quinquaginta in anno. Dicunt etiam studentes praedicti ex parte Universitatis Studii, quod pro bono omnino oportet habere unum famosum Doctorem in Jure Canonico. Nam pro Lectura egregii Doctoris D. Thadaei de Vicomercato legentis in Jure Canonico scholares non venirent ad dictum Studium, quod ejus fama sit parva per orbem; qui D. Thadaeus habet ducatos quingentos in anno, & etiam sollicitat velle recedere, licet videatur fore refirmatus: & quod putant habere egregium & famosum Doctorem D. Petrum de Ancharano cum salario ducatorum sexcentorum; qui si conduceretur ad legendum Paduae, dici posset, & ita esset in effectu, quod Studium praedictum multum augeret ac multiplicaret, quia omnes studentes ad illud venirent pro audiendo tam sub D. Raphaele Fulgoso, quam sub dicto

dicto Petro de Ancharano; quia isti duo sunt famosiores Doctores Italiae in utroque Jure.

Sed quia vident, quod hoc fieri non posset sine expensa, & cognoscunt quod nostrum Dominium expensis valde gravatum est, supplicabant ut dignaremur eis concedere, quod Datium meretricum publicarum Paduae afficeretur, & ordinare Rectoribus nostris Paduae, quod dictum Datium ponere debeant in augmentationem Studii, & in conducendo dictum D. Petrum de Ancharano, &c.

Cum Senatus annuisset, Prætor Patavinus edixit, ut meretrices, quoties domo exirent, fasciam oblongam ferrent collo pendentem, leones autem cucullum rubeum sine fastigio. Sed cum edictum ceteroqui minime novum crebro inculcaretur, publica hæc flagitii professio probro haberi cœpit, aliisque nominibus regi: proindeque meretricium vectigal, cujus æstimatio fuerat argenteorum DCCC. paucis post annis decidit ad CCLXXX. Eo ventum cum esset, res indigna visa est, quæ in fisci bonis numeraretur; Gymnasio autem aliunde consultum est.

Ceterum decreti modo allati causas illud factis confirmat, quod narratur in Prolegomenis ad MS. Sansoni Diarium, Joannem de Imola Juris Civilis interpretem anno MCCCCII. cum ad Ferrariense Gymnasium transiisset, Scholares trecentos ex hac urbe secum traxisse. Itaque cum in Italia Gymnasia multa essent, viros præstantes certatim quærebant, evocabant, alliciebant, submissis etiam interdum, qui furtim cum illis agerent, & ingentibus promissis abducerent. Id quo-

quoque publico testimonio confirmare placet.

Anno MCDXLVIII. pridie id. Novembr. in Rogatis. Cum hisce exactis diebus pervenisset ad notitiam nostri Domini, quod D. Jason de Maino, qui legebat Ordinariam Juris Civilis in Gymnasio nostro Patavino, practicabat discedere, & hoc tempore, quo jam erat dandum initium legendi, relinquere lectionem præter omnem expectationem nostram, & omnium studentium; per Rectores nostros Paduæ cum efficacissimis litteris Domini nostri illi factæ fuerunt quæcumque exhortationes & persuasiones, quæ possibiles fuerunt: & non operantibus hujusmodi persuasionibus, eidem Doctori vocato ad præsentiam nostri Domini per Sereniss. Principem nostrum cum omni gravi, accommodata, & dulci forma verborum facta fuit omnis possibilis, & conveniens instantia, ut vellet remanere, & servire ad minus pro præsentis anno, cum habeat salarium ducatorum octingentorum auri, quod est honorabile, & dignum; præsertim cum jam factus fuerit Rotulus, & adventaverit tempus legendi, quo tempore non est conveniens, quod Doctores legentes discedant. Ipse tamen parum æstimans persuasiones suprascriptas, & promissionem factam per Sereniss. Principem de gratia nostra, obstinate perseverat velle discedere, dicens velle ducatos mille in anno, prout ei promittuntur per Florentinos, & aliter nolle remanere. Quæ omnia, ut clare comprehendi possunt, fiunt tantummodo pro malignando, & destruendo Gymnasio nostro &c.

Cum igitur Jason abiisset, statim accitus est conditionibus amplissimis Joannes Campegius Bo-

nonienſis, qui alias Patavii docuerat. Ad eum autem ex patrio Gymnaſio deducendum Uni- verſitatis Rector cum Scholaribus quinquagin- ta Bononiam profectus eſt: qui honor hac ætate, hiſque moribus, ne ipſi quidem, ſi reviviſceret, Triboniano haberetur. Quid quod ipſe quoque Jaſon paucis poſt annis revocatus eſt, & quidem aureis millenis, ut Jus Civile horis pomeridia- nis interpretaretur? Attamen rursus diſceſſit, evocante Ludovico Sfortia, Mediolani Duce, ut Ticini doceret. Ad eam urbem auditorum ferme tria millia doctrinæ ſuæ fama traxiſſe di- citur; inter quos ipſe quoque Galliarum Rex Ludovicus XII. cum Cardinalibus quinque, & proceribus centum, ſcholæ ſubſellia ornare ali- quando voluit.

Et quia Typographica ars multorum dumta- xat annorum ſpatio eo pervenit, ut principes artium ſcriptores, interpretes, enarratores, ad regionis cujuſlibet atque hominum uſum vul- garet, ingens hoc erga Doctores *famofos* juven- tutis ſtudium ſæculo quoque ab inventione al- tero duravit. Itaque anno MDXLV. poſtridie Kal. Octobr. Juristarum Rector Ferdinandus de Abdua Uni- verſitatis nomine ad Triumviros Lite- rarios has litteras dedit, ut eſt in Actis Cod. XXVII. *Uſque adhuc ſpes conducendorum Doctorum ad hoc Gymnaſium pro Scholarium com- modo nobis fuit; attamen hæc longa expectatio in- duxit maximam dubitationem & incertitudinem, cum prope ſit tempus legendi, & nullus adhuc famoſus Doctor ſe nobis exhibuerit: & ob eam cauſ-*

causam in dies & fere quotidie Scholares hinc ad alia Gymnasia recedunt. Qua de re supplices rogamus exoramusque Magnificentias vestras, ut huic necessitati provideant, & totis viribus conentur aliquos famosos Doctores conducere, ne Gymnasium vestrum destitutum remaneat.

Rursus idem Rector IV. Idus Octobr. ita scripsit: Gymnasium vestrum, clarissimi Domini, Scholaribus nudum pene remansit. Nam recedunt ad alia Gymnasia. Qua de re ob maximam hujus rei molem ausi sumus iterum Magnificentis vestris scribere, & supplices rogare atque exorare, ut solita sua prudentia dignentur ad Jus Civile interpretandum in sero conducere excellent. D. Hieronymum Purpuratum Juniores, aut excellent. Caium, seu quemcumque alium famosum pro conservatione hujus Gymnasii &c. Vix credibile videtur, quam multa moverent Gymnasii Rectores ut Doctores famosos undique accirent mercede quavis, ne se repente desertos viderent. Illud quoque illis in mentem aliquando venit, cum vias omnes parandæ pecuniæ in hunc usum conquisissent, ut a Romano Pontifice subsidia peterent. Itaque anno MDLX. postridie non. April. Universitas Juristarum decretum fecit in hæc verba:

Magnificus D. Rector cum octo Consiliariis, quatuor Ultramontanis, & quatuor Citramontanis, & duobus Bidellis petat Venetias ad Clarissimos DD. Reformatores, nec non ad Serenissimum Principem Venetiarum, petiturus, ut ejus Serenitas dignetur committere Oratoribus suis ad Sanctissimum

Pontificem (ituri enim erant ad gratulandum Pio V.) *ut Senatus nomine pariter & Gymnasii Patavini ejus Sanctitas velit auxilium & subsidium præstare de aliqua pecuniarum summa pro salariis Doctorum legentium in Gymnasio hoc , ut conducantur & retineantur famosi Doctores pro honore & conservatione hujus florentissimi nobilissimi-que Gymnasii .* Verum Professores ipsi , ut mos erat , per varias Academias vagari malebant , tum demum æquo animo morituri , si sepulchro inscribi posset , eos Italiam omnem docendo obivisse . Hinc omnes fere ad breve tempus condutiones . Tenuere aliquos uno in loco stipendia in immensum aucta : sed inventi sunt etiam , qui variandi studio abrepti , stipendia quælibet contemnerent . Quippe ingentis gloriæ loco ponebant , nulla stipendii conditione æquandæ , studentium multitudinem secum trahere , iisque Gymnasiis frequentiam afferre , quæ ipsi præsentia sua doctrinaque decorarent . Itaque Universitas hæc nostra , pro Doctorum fama , modo Scholaribus referta fuit , modo inops , modo plane nuda ; & cum plerumque caleret , interdum tamen frigebat . Quod autem de nostra dico , id omnibus commune erat . Etenim ipsa quoque Parisiensis , totius Europæ celeberrima & frequentissima , ita aliquando imminuta est , ut sub finem sæculi XV. quemadmodum scribit ejus historicus Bulæus T. V. pag. 852. *multis Scholarium millibus vix tot centuriæ responderent .* Constantissimi omnium apud nos Germani erant , quod præsertim Venetiarum emporio tribuendum videtur .

tur. Quandiu enim merces Orientis omnes ad eam urbem importari, & ex illa exportari trans alpes consueverunt, ingens mercatorum ex ea gente multitudo, quæ Venetiis erat, simul illud efficiebat, ut Transalpina Juventus in proximum Gymnasium concederet; nec dilaberetur alio, ubi sibi vitæ præsidia non ita facile suppeditari possent. Et quia sic est hominum natura, ut rerum tractatione atque usu eas sibi conciliet, nec jucundas modo, sed prope necessarias faciat, jam in Transalpinis regionibus percrebuerat, vix ullum ad humanitatem recte institui, nisi Patavii instituere-
tur. Quare cum ageretur in Polonorum Comitibus anno MDLXXV. de Rege creando, multique essent candidati, iidemque Reges, vel Regiæ stirpis Principes, Maximilianus Imperator obtulit Ernestum filium; nihilque excogitare gravius potuit ad favorem & suffragia eblandienda, quam si polliceretur, se Polonos adolescentes admodum centum ex ordine nobilium ad Patavinam Academiam suis impensis missurum. Neque vero turba hæc Transalpina scholis frequentiam afferebat, quamvis Gymnasio nomina daret; sed plerique ad nos ventitabant, ut ea sibi ad vitæ cultum ornamenta pararent, quæ nos hoc tempore ab iis petimus. Vix fidem inveniam, nisi ipsa Petri Buccii verba in medium afferam, qui anno scripsit MDLXXVI. de Henrici III. Galliæ Regis per has regiones itinere, pag. 137.

Non tutti, che anno nome di Scolari, e che vanno a Padoa, vi vanno, per istudiar lettere, mas-

simamente la maggior parte de' Francesi studiosi d' imparare a cavalcare, a ballare, e ad esercitarsi nel maneggio di qualunque sorta d' arme, e nella Musica, e per saper finalmente i costumi e le creanze Italiane, delle quali sono invaghiti, e più per simili altre virtù, che per cagion di lettere. Onde perciò si eleggono lo studio di Padoa, come copioso d' eccellentissimi Professori in cadauna sorta di virtù magnifica ed illustre.

Itali, ut antea dixi, Doctorum famam sequebantur, ac propterea Gymnasii fortuna semper in incerto erat. Ineunte sæculo quartodecimo, cum Petrus Aponensis doceret, Scholarium copia maxima fuit; procedente, varia; exeunte, pæne nulla. Sæculi XV. anno decimo & undecimo Universitas redundavit, ut est in Senatus consulto MCCCCXI. idib. Octobr. *Potestas noster Paduæ significat, quod multi sunt audientes Scholares, Prælati, & alii nobiles cum multis familiis; quod redundat ad utile & commodum nostræ terræ. At anno sequenti paullatim refedit, & magna repente in scholis facta solitudo est; ut scribit Gasparinus Barzizius ad Franciscum Zabarellam, & in suis Orationibus p. 20. & 64. Hac de re nuncii Patavini Venetias missi apud Senatum questi sunt, & quidem usque adeo, ut anno demum MCCCCXX. Urbis Rectoribus potestas data sit legendi quotannis ex Patavina Civitate nobiles viros quatuor, quorum opera & consilio ad Gymnasii instaurationem uterentur. Paulo post vires Gymnasium recepit: sed anno MCCCCXLIV. rursus ita defecit ac desertum est,*

est, ut ne suos quidem, nisi decretis & pœnis retinere Patavii Senatus posset. Circa sæculum medium aucti Scholares sunt ad octingentos, sed post sexennium decrevere ad trecentos, diuque intra modum hunc constiterunt. Id causæ fuit, quamobrem ipsi quoque civitatis Decuriones anno MCCCCLXIII. bona Principis venia per omnem Italiam Oratores mitterent ad viros celeberrimos conquirendos, qui doctrinæ suæ fama Gymnasii frequentiam & rem Patavinam augerent. Mirum! Quadriennio post tanta repente fuit in Gymnasio frequentia, tantus discendi ac docendi ardor, ut Jacobus Leoneffa Juris Canonici Professor una cum Bartholomæo Cepolla Universitatis nomine ac sumptu se se Venetias contulerint, ad Bacchanaliorum vacationes, quæ, ut nunc fit, longius trahebantur, intra dies decem coercendas.

Quid sæculo proximo? Hoc vero litterarum & artium sæculum fuit. Attamen anno MDXXV. Petrus Bembus scripsit ad Baptistam Rhamnusium, Universitatem Patavinam in deterius ruere; quod mirandum non est, infinita quadam malorum aluvie, bello, fame, popularibus morbis demersa Italia. Idem scripsit anno MDXLIII. Jacobus Bonfadius ad Fortunatum Martinengum epist. XIX. & XXI. Attamen paullo post crevit usque adeo, ut in Logica Tomitani schola auditores quadringeni quotidie sederent, multique præterea starent; Anatomicis autem exercitationibus amplius quingenti operam darent, ut est in Artium Actis, & apud Buccium p. 134. Ex quo

de Juris studiosis, quæ potissima Gymnasii pars habebatur, facile est suspicari. Eo jam res devenerat, ut scholæ ipsæ nimis angustæ viderentur; & fuit etiam, ut studentium turba confertissima Matthæum Gribaldum Juris Cæsarei Professore ex sede sua humeris sublatum auferret, atque in capaciorem aliam, ubi eum posset audire commodius, exportaret. Ex Actis ad an. MDXLVIII. VIII. Kal. Majas.

At enim ea tempestate non deerat Typographica ars. Dicam rursus, non potuisse typographos brevi tempore artium studiis & studentium commodo satis copiose consulere. Præterquam quod suus est etiam temporibus genius, quasque fatum; & plus interdum mos valet, quam ratio. Sæculo sextodecimo usuvenerat, ut litteræ ac disciplinæ in pretio essent; quod tale aliquid ipsi quoque Principes colerent, illosque amplecterentur, quos sibi adjumento fore ad hoc laudis genus existimarent. Nulla erat Italiæ urbs, nullum oppidulum paullo cultius, quod non sibi hac in parte placeret, suosque præstare doctrina vellet. Venetiis quidem tantus erat discendi amor, ut anno MDXX. juvenes ex ordine Patrio plus centum Collegium repente ingressi, petierint a Duce Leonardo Lauretano, ut sibi magister daretur Egnatius. Datus est, auditoresque habuit, ut est in ejusdem Egnatii vita ex Petri Brichii testimonio; *quotidie ad quingentos, fortassis etiam amplius, & hi quidem etiam magna ex parte grandiores, & ex ordine Senatorio.* Ad Muretum autem, cum in ædibus doceret
Fra-

Fratrum Minoritarum, tam multi ex urbe tota conveniebant, si fides Riccobono lib. 4. de Gymnasio, ut multitudinem vix caperet locus amplissimus. Sed, quia quæ more fiunt, mutari necesse est, tantus hic juventutis ardor paulatim deferbuit, donec prorsus extinctus est. Nihil igitur mirum si moribus illis Patavii quoque studentium frequentia tanta fuit, quantam modo, Tomitano & Gribaldo docentibus, memoravi. Verumtamen identidem dilabebatur. Anno MDLXIV. Juris studiosi in Gymnasio plurimi erant, & quidem mense Augusto, idest vacationum tempore, ex natione Germana ducenti, ex Polona sexaginta, ex Burgunda triginta sex, ex Anglica decem, ex Provinciali duodecim, ex Transmarina viginti, ex Mediolanensi sexaginta, ex Genuensi viginti, ex Etrusca quinquaginta, ex Illyrica sex, ex Bohema tres, qui postmodum crevere ad XII. ex Romana quinquaginta, qui postmodum crevere ad LXXXV. ex Sicilia quadraginta, qui postmodum crevere ad L. ex Anconitana triginta, qui postmodum crevere ad LXXX. ex Longobarda centum, qui postmodum crevere ad CLI. ex Vicetina, ex Veneta, ex Tarvisina, quæ in vicinia sunt, ideoque frequentiores, pro modo singularum. Ex Cod. Actor. XLVI. p. 2. Sed cum, mortuo Salerno Professore celeberrimo, difficultatibus extracta Successoris conductio esset, sub novi curriculi initium repente ad paucos redacti sunt. Id colligitur ex Universitatis litteris VI. Kal. Novembr. ad Magistratum missis, quibus rogat, ut Bonifacius

Ro.

Rogerus ad tempus substituatur, donec conducatur Raynaldus (Perusii docebat) vel alius excellens Doctor, ut lectura maxime necessaria non remaneat sine concurrente: quod affert maximum incommodum & damnum huic Gymnasio; quoniam ob eam causam multi Scholares ex hac Urbe discedunt, multi venire recusant, & pauci, qui hic degunt, contristantur. Graviores sunt litteræ Petri Pinti Rectoris, anno sequenti V. Kal. Junias ad Triumviros scriptæ, quibus declarat, Gymnasium ad nihilum redigi. Postea nihil valuit ad priorem frequentiam restituendam; quamvis primum quidem per Substitutos Rogerium, & Manticam, deinde vero per Joannem Cephalum Professore Ordinarium scholæ consultum esset. Etenim anno MDLXXV. III. id. Novembr. concessa licentia est Bernardino Bidello Generali, non obstante Statuto, ut possit laborare, & ligare libros: & hoc stante ejus inopia, & parvo numero Scholarium. Non deerant profecto ea tempestate viri præstantissimi, qui docerent; imo, si quando umquam, certe per ea tempora in Italiæ Gymnasiis redundarunt. Sed, jam propagatis per typographos in quolibet litterarum genere operibus luculentissimis, & pretio in dies minore prostantibus, cum domi quivis haberet unde disceret, minime necessarium videbatur huc & illuc peregrinari, ut hominum vox exciperetur. Ne Isocrates quidem Demonicum suum longa itinera suscipere jussisset, ut Philosophos audiret, si divinum hoc typographicæ artis inventum in ea tempora incidisset. Id cum reputo, valde

de miror, ne nunc quidem deesse homines antiqua bonitate, qui disciplinarum Professores docere dictando cupiant. Quasi vero in tanta librorum copia, qui communi judicio probati sunt, & exigua parari pecunia possunt, dictata hominis nescio cujus excipere præstet, tempusque auditioni destinatum scribendo fallere. Omnis jam, reperta typographia, docendi discendique ratio commutata est, non secus ac belligerandi, reposito pulvere igneo.

Ceterum, inclinante sæculo, augeri ac celebrari Gymnasium cœpit; jamque sub ejus finem scholarium tria millia Patavii erant, ut refert oculatus testis Ingulfus de Comitibus. Sed hic quidem tumor fuit potius, quam bona & firma habitudo: siquidem paullo post defluxit, ut est in Diario Nicolai de Rubeis ad annum MDCII.

Quod si quis a nobis quærat, quæ sit in præsens Gymnasii frequentia, quidve sperari in posterum possit, ajo, affirmo, & confirmo, eam esse tantam, quantam Venetarum regionum conditio requirit; nec majorem pro temporum natura esse posse, nec umquam fore minorem. Ex quo enim Senatus decrevit, nulli hominum in Veneto Dominio Doctoris titulum bono esse, nisi in Patavinis Collegiis sit acquisitus, nec sine Gymnasii frequentatione acquiri posse, omnino necesse est, talem esse in hac urbe studentium frequentiam, eamque perpetuam, qualem & medendi ratio & juridicendi in tota Veneta ditione poscit. Fieri potest, ut annus
ac

aliquis non ita plenus sit, sed proximi dubio
procul erunt uberiores; atque ita alternis pro
rerum ac temporum discrimine.

SYNTAGMA IX.

De Caussis & Controversiis, quæ ad Patavinæ Universitatis Collegia afferuntur.

Universitatis Patavinæ famam nihil est quod magis amplificarit, quam causæ & controversiæ, quarum disceptatio & cognitio ad illam ex tota Europa olim deferrebat. Fere autem ad jus publicum Principum & populorum pertinebant; vel ita graves erant, ut licet in privatis versarentur negotiis, hoc tamen quasi Themidis responso dignæ viderentur. Propositæ cum essent, statim Jurisconsultorum, qui Collegium componebant, concilio convocato, quatuor eligebantur præstantes viri, qui eas examinarent; & sive convenirent, sive dissiderent, ad ordinem totum referebant, ejusque tabellis judicium permittebatur. Placet ex multis, quæ descriptæ in Actis servantur, ad rei specimen, unam memorare, quam anno sæculi præteriti primo Maximilianus Rhæni Palatinus, & Baviaræ Dux, ad Patavinam Universitatem transtulit. In Magica vertitur superstitione, hoc est in crimine utique atroci, execrando, detestabili, sed tamen interdum, pro arcanis quibus obscuratur, ita ambiguo, ut alii veneficium judicent vanitatibus obtectum, alii fallaciam putent ingenii versuti ad quæstum & errorem, nonnulli etiam captæ mentis

tis vitium existimari velint: nequid de illis dicam, qui inter ludiorum præstigias magicum omne artificium referunt. Quomodo puniri debeat, legibus constitutum est; quomodo autem cognosci, & manibus teneri, non ita plane & aperte constat. Hoc enim ipsum, nisi fallor, ad ejus malitiam & calliditatem pertinet, qui *tamquam leo rugiens circuit quærens quem devoret*, dare operam, ne insidiæ, quas hominibus tendit, in aperto sint.

Paullus Papponerius cum uxore Mævia & tribus filiis, Gumperto annorum XXII. Jacobo annorum XX. & Cypriano annorum XI. ex pago quodam Noricorum in vincula ducti, multorumque criminum comperti, præsertim vero magicæ superstitionis, exusti sunt; Cypriano tamen prius in carcere baptizato, quem mater cum utero ferret, Dæmoni sacraverat.

Quosdam maleficii socios morituri indicarunt, inter quos Joannem Clasium textorem, & Annam cum filia Ursula, qui rite damnati eandem pœnam subierunt.

Infimulatæ sunt etiam fœminæ tres, Barbara, Sempronia, Maria, & in carcerem conjectæ. Totâ controversia de his est. Barbaram enim indicavit primum Jacobus Papponerius Paulli filius qui dixit, se bis eam vidisse in nocturno fagarum conventu; deinde Clasius textor; tum Ursula Annæ filia, & Anna ipsa, quæ illud insuper addidit, Barbaram filios duos cum peperisset, puerum anno MDLXXVII. & puellam biennio post, utrumque veneficiis ac devotionibus in-

interemisse ; & quidem intra annum ætatis primum, ut est in more sagarum.

Semproniam idem Jacobus indicavit, & Gumpertus frater: asserentes se eam vidisse in nocturnis sagarum conventibus. Confirmavit eorum mater Mævia; addiditque, septem ante annos ejus incantationibus magicis excitatam tempestatem fuisse, quæ segetes exussit; itemque mulierem gravidam ad abortionem ejus maleficiis compulsam periisse.

Mariam denique Jacobus Papponerius, Anna, & Ursula ejus filia se vidisse affirmarunt inter sagarum cœtus nocturna solemnia celebrantem.

Atque hæc indicia primum inter quæstionis tormenta facta sunt, postea vero ad judicium subfellia confirmata.

Missi sunt igitur Patavium qui quærerent primum, utrum indicia hæc satis gravia fuerint, ut sceminæ in vinculis haberentur; & utrum detineri tamdiu debuerint, dum se de criminibus purgarent. Tum de eo quoque consultum Collegium est, utrum pro ratione criminis, quod a Theologis & Jurisconsultis inter crimina excepta numeratur, ex plurium judicio, qui tamen nec loci, nec temporis meminerunt, sceminæ nulla suspitione diffamatae torqueri possent. Et quia sceminæ istæ multis exceptionibus accusationes repellebant, & advocatos postulabant, hinc ortæ quæstiones aliæ admodum triginta duæ, quibus singulis responsum a Collegio est.

I. Utrum plurium indicia sine causis aliis satis valeant ad eos torquendos, qui sunt indicati.

II.

II. Utrum indicantis inimicitia, quæ infirmat indicium, probari debeat per duos testes, an satis sit ad infirmandum, si præsumatur, vel probetur per testem unum.

III. Utrum capite damnati, cum alios indicant, pœnitentiæ signa dedisse debeant, ne odio aut animi levitate indicare censeantur; quamvis sagarum pœnitentia rarissima sit.

IV. Utrum illa omnia, quæ requiruntur in Constitutione Carolina XXXI. ad habendam quæstionem de magiæ suspectis ex indicio unius, requirantur etiam ubi plures indicant.

V. Utrum in criminibus exceptis, cujuscumque est sagarum maleficium, infami credendum sit personam indicanti famæ integræ. Quid si infames, qui indicant, plures sint?

VI. Utrum in criminibus exceptis, qui a pluribus probrosis & infamibus indicatur, trahi possit ad quæstionem, quamvis ipse sit fama integra.

VII. Utrum quis interrogari per quæstionem & tormenta possit, si plures asserant, eum in sagarum conventibus fuisse, quamvis nemini nocuerit.

VIII. Utrum de illo, qui accusatus a pluribus est, quod sagarum conventus frequentarit, sine ulla loci vel temporis significatione, haberi quæstio possit.

IX. Utrum in crimine hoc & similibus exceptis admittantur testes singulares de circumstantiis, qui tamen omnes de rei substantia & effectu inter se conveniant: tum etiam utrum
istiuf,

istiusmodi testimonia, si plura sint, satis ponderis habeant ad reum torquendum.

X. Utrum, cum plures sunt indicantes, requiratur ad fidem, ut quilibet eorum inter quaestionem confirmet, an quaestio necessaria sit dumtaxat in unius indicio.

XI. Utrum in criminalibus causis unius testimonium mulieris sit admittendum: utrum ex duarum mulierum testimonio torqueri aliquis possit: utrum condemnari.

XII. Utrum mulierum delationes & indicia ex eo maiorem fidem faciant, quod nihil sit in virorum dictis, unde infirmentur.

XIII. Utrum plurium minorum delatio satis habeat ponderis & fidei ad quaestionis tormenta exercenda.

XIV. Utrum verisimilitudo criminis, quod ab unius delatione pendet, satis valeat ad torquendum reum.

XV. Utrum qui focium indicant magicæ superstitionis, si ipsi aliis criminibus sint implicati, satis idoneum ad quaestionem & tormenta indicium faciant, præsertim cum plures sunt.

XVI. Utrum indicantis poenitentia & revocatio extra iudicium facta ita infirmet delationem judicalem, ut non amplius torqueri reus possit.

XVII. Si nulla instrumenta magica inveniantur apud reum, utrum delatorum fides ita infirma sit habenda, ut tormentis locus non relinquatur.

XVIII. Utrum leviora indicia in criminibus

exceptis sufficiant ad quæstionem habendam: tum quæ indicia revera sufficiant.

XIX. Utrum iudex in criminibus atrocioribus & occultis promptior esse debeat ad torquendum.

XX. Utrum in crimine, de quo agitur, personæ dignitas eximat a tormentis.

XXI. Utrum in criminibus atrocioribus gravior de reis habenda sit quæstio, quam in aliis: & cum sagæ plerumque pervicaces sint, & maleficio ad silendum obduratæ, quodnam sit hoc in crimine tormenti genus opportunissimum.

XXII. Quoties possit in quolibet iudicio torqueri reus, & quamdiu in tormentis detineri.

XXIII. Ad summam quinam sit quæstionis modus pro varietate criminum adhibendus.

XXIV. Num iudex possit quæstionem inceptam intermittere, & post dies aliquot repetere.

XXV. Quid sentiendum sit de infusione aquæ frigidæ in tergum rei, qui fune torquetur.

XXVI. Cum sagæ pervicaces & obstinatæ esse soleant, utrum, & quando repeti tormenta possint; non quidem ex novis indiciis, quod extra controversiam est, sed ex iis, quæ jam per quæstionem primam purgata videntur.

XXVII. Utrum jure ac legibus nitatur quod vulgo ferunt, neminem ultra tres vices interrogari per tormenta posse; & num die uno trina hæc quæstio haberi debeat, an pluribus. Quid si quis tot criminum postuletur, quorum examen die uno absolvi nequeat?

XXVIII. Utrum locorum consuetudines in torquendi modo sequendæ sint.

XXIX.

XXIX. Num torquendi modum & rationem
judex superior inferiori præscribere possit.

XXX. Utrum in criminibus atrocioribus &
exceptis dandum sit reo actorum exemplum, an
satis sit indicia illi coram judice aperire.

XXXI. In criminibus atrocioribus concedendi
ne sint reo advocati, quorum fiducia audacior
fiat ad negandum.

XXXII. Utrum collatio sagarum, & interro-
gatio unius coram altera, utilis sit ad earum
maleficia detegenda, & purganda indicia.

Quivis, opinor, intelligit, quanti negotii sit,
tot quæstionibus, nec fane de medio sumptis,
facere satis. Attamen, quod usuvenerat, Colle-
gii Patres pro sua gravitate & sapientia singil-
latim responderunt. Et ne longum faciam sum-
ma responsi fuit, in nullo crimine, quantumvis
gravi & occulto, communem judiciorum ordinem
prætereundum esse: quoties de fortunis & capi-
te agitur, non esse levibus aut obscuris probatio-
nibus locum: in criminibus exceptis augeri pro
illorum modo pœnas posse, non tamen legibus,
aut naturæ injuriam facere licere, vel misso, vel
imminuto probationum examine: ceterum ubi
de scelere agitur vel in Deum, vel in Princi-
pem, solemnia quædam, quæ ex forensibus for-
mulis & sola consuetudine pendent, præteriri
debere.

Nunc causæ potissimum Catharense ad Pa-
tavinum Jurisconsultorum Collegium afferri so-
lent, ubi ex deditionis pacto cum Venetis ini-
to, & peculiari ejus civitatis jure, supremo

judicio definiuntur. Undecunque veniant, videntum est, utrum de Jurisdictione agatur. Nam causæ istiusmodi recipi nequeunt, nisi petita a Principe venia, ex Triumvirali decreto anni MDCXI. VII. id. Januar.

Reliqua Collegia duo curæ hujus fere expertia sunt. Quamvis enim Medici nostri multo consulantur frequentius, quam Jurisconsulti, attamen singulis potius creditur, quam universis. Theologorum autem Collegium & tardius institutum est, & vel florentissimis Gymnasii temporibus ita fuit angustum, ut anno MDXXXVII. III. Kal. Maj. tres tantum magistri inventi Patavii sint, qui pro Collegio agerent. Nunc ordo hic floridissimus est, Patresque continet amplius centum: ex quo fit, ut ipse quoque consuli incipiat. Anno enim MDCCXXII. cum in Romana curia quæreretur de virtutibus Fr. Sebastiani ab Apparitio ex Minoritis, cognomento Pyrausta, ut in Cælitum album referretur; & pro negotii gravitate aliquid incidisset non satis planum atque explicatum; adhibita est in consilium, præter Sorbonicam, & Salmaticensem, Universitas Patavina.

Vixerat Pyrausta usque ad annum sexagesimum summa vitæ integritate atque innocentia. Id ætatis cum esset, puellam uxorem duxit; sed ita tamen, ut servato, si fieri posset, virginalis continentiae proposito, custos potius & pater, quam maritus, vitæ sociam atque adjutricem haberet: eaque intra annum defuncta, alteram statim eadem conditione sibi adjunxit. Cum utraque continentissime egit: & cum secundam quoque cito amiss-

amififfet, religioni fe addixit; obiitque fanctitatis fama & miraculis clarus. In dubium vocabatur, num duo hæc connubia ex Christianæ prudentiæ legibus inita dici poffent ad virtutem heroicam exercendam. Et cum ſententiæ variaſſent, alii quoque Theologi extra Urbem conſulti ſunt. Scripfere ex noſtris de re hac, jubente Collegio, Fr. Hiacyntus Serry Theologus Thomiſta, Fr. Nicolaus Buico Theologus Scotiſta, & Presbyter Michael Verrius Logicæ Profeſſor. Ac primus quidem nihil in iis matrimoniis prudenter actum cenſuit; alter virtutem agnovit, non tamen heroicam; tertius matrimonium utrumque ſummis laudibus extulit, & Eccleſiæ honoribus dignum affirmavit. Collegii Patres ſpecioſa ſecuti ſecundum Verrium pronuntiarunt.

Locus monet, ne rem diſſimulem, ex qua intelligitur, tantam eſſe hominum fraudem, tamque ingenioſam, ut in ſanctiora quælibet per latebras irrumpat, fidemque ipſam publicam in diſcrimen adducat. Cum Angliæ Rex, inter Henricos Octavus, divortium cum Catharina uxore facere vellet, fruſtraque Pontificis animum & conſtantiam pertentaſſet, multas de re hac Univerſitates conſuluit, artibus omnibus adhibitis, quæ tanto Regi deeſſe non poterant. Ejus nationis hiftoricus Burnetus Patavinam quoque in ſcenam vocat; noſtrumque hoc Theologorum Collegium, cujus caput Epifcopus eſt, Regi obſecutum affirmat, actis etiam nescio quibus & monumētis prolatis. Negari non poteſt, Crookium quen-

dam , ut Regi gratificaretur , Italiæ civitates
 obiisse , in quibus Gymnasia essent ; multosque
 coemisse cœnobitas , ut in suis litteris ad Regem
 datis fatetur , Bononienses , Ferrarienses , Patavi-
 nos , qui matrimonium , Apostolica Julii II. fa-
 cultate viginti ante annis celebratum , *exsecran-*
dum ac detestabile vocitarent ; tabulasque signa-
 rent anno MDXXX. si revera signarunt , suis
 Universitatibus , & Romano Pontifici illarum
 auctori ac patrono indecoras & contumeliosas .
 Ad nostros quod attinet , illud certum est , nec
 in publicis actis , quæ adhuc manent , extare
 vestigium ullum , & vetitum fuisse Veneto de-
 creto , quod Burnetus ipse memorat , nequis al-
 terutram in partem de re hac sententiam dice-
 ret . Attamen istarum tabularum fides & Colle-
 gii Theologici sigillo , & publici tabellionis A-
 lexandri Savioli manu , & Patavini Prætoris te-
 stificatione , & Veneti Ducis nomine atque au-
 thoritate in Diplomatica Thomæ Rymeri Colle-
 ctione firmatur . Μέννησο ἀπισεῖν .

SYNTAGMA X.

*De Gymnafii Patavini Collegiis ad recipiendos
alendosque Scholares institutis.*

QUanta effet fuperioribus fæculis juventutis recte instituendæ cura, illud vel in primis oftendit, quod egenis multarum civitatum adolefcentibus extructa Patavii Collegia funt, bonisque ditata: ne quid in eos, qui proficere in litterarum ftudio vellent, fortunæ liceret. In quo majores noftri Alexandri Severi exemplum fecuti funt, Principis *optimi*, ut ait Lampridius in ejus vita, & *cunctis hominibus amabilis*, qui Doctõribus falaria, difcipulis autem egentibus annonam dari juffit. Pars hæc ftudentium non fane exigua, nifi dilapfa jam effet, plurimum conferret ad fcholarum frequentiam & celebritatem. Neque vero Curotrophiiis iftis defuere cuftodes, patroni, præfides, adminiftri: fed pleraque per hos ipfos perdita funt; nullumque confilium temporum injuriæ, atque hominum cupiditati, imperiofæ dominæ, refiftere potuit. Idem fuit olim Univerfitatis Parifienfis infortunium, eademque infortunii cauffæ, ut in ejus Hiftoria narrat Bulaeus T. V. p. 350. Jam ex noftris alia reditus amiferunt, alia domum quoque: pauca autem quæ fuperfunt, fi unum & alterum excipias, vix leve quoddam fuæ magnitudinis veterumque commodorum veftigium fervant. Piget, qualia fuerint, referre; nec ut certa omnia referam,

idoneos auctores habeo. Attamen ne rei tantæ memoria pereat, neu sit fabulis locus, quarum multæ data opera circunferuntur, singula attingam; & quidquid comperti erit, fideliter peragam. Ita enim fore spero, ut qui plura tenet, ubicunque terrarum sit, aut proferat, aut indicet. Ceterum nemini ego dicam scribo. Fateor, ipsa necessitate naturæ mutari omnia. Alii rerum domini, alia monetæ ratio, alius victus & cultus, alii mores, etiam sine hominum fraude, novam rebus faciem inducere potuerunt. Quæ Collegia hoc tempore moderantur, eorumque bona administrant, certe agunt fide bona; nec eorum culpam præstare debent, qui vel incuria, vel etiam fortasse malitia aliquando nocuerunt. In hac rerum humanarum vicissitudine tum bona, tum mala ex intervallo recurrunt. In posterum Dii meliora.

Collegium Tornacense.

Antiquissimum est ex collegiis Tornacense, Principum Carrariensium auspiciis ortum. Anno MCCCLXIII. Petrus de Boateriis Bononiensis, Muriani incola, XI. Kal. April. facultatem petiit & obtinuit a Francisco seniore Patavii Domino, emendi bona in ditione ejus ad summam trium aureorum millium; ut domus & Collegium adolescentibus egenis pararetur, qui litteris ac disciplinis in hoc Gymnasio operam darent. Triennio post apparet Collegium institutum & ordinatum fuisse in vico Vinealium, apud Put-

teum

teum *Campionis*, sub nomine ac præsidio *S. Mariæ de Tornaco*, curante *Albicio de Brancasiccis Lucensi*, *Canonico Tornacensi* prius, dein *Tarvisiano*, *Conradi filio*, ad quem *Boaterius* rei arbitrium transtulit. Extant etiam nunc tabulæ anni *MCCCLXVI. IV. id. Febr.* quibus prædia emptæ sunt argenteis *Venetis* bis mille sexaginta, apud *Bonincontrum* *Abbatem S. Cypriani de Muriano* eo nomine depositis. His prædiis atque aliis tum ab *Albicio* relictis, tum *Collegii* pecunia subinde acquisitis *Franciscus junior Carrariensis* anno *MCCCXCV. IX. Kal. Octobr.* immunitatem tribuit, quam *Venetus* senatus sæculo proximo rerum potitus confirmavit. Ex eodem *Carrariensis* indulgentiæ monumento colligitur, centum aureos, præter summam modo memoratam, ad *Collegium* legati nomine pervenisse, bonis immobilibus emendis destinatos. Pridie id. *Octobr.* anni *MCCCLXVI.* leges primæ ad institutoris placita conditæ sunt ab eodem *Abbate S. Cypriani*, & *Pileo de Prata* *Episcopo Patavino*, *Curatoribus* perpetuis; quibus legibus tota *Collegii* administratio continetur. Ex his constat, *Alumnos VI.* recipi atque ali debere, *Patavinos* duos, *Tarvisianos* item duos, totidemque *Ferrarienses*, qui per annos singuli septenos *Juri Canonico* studeant, & ex *Curatorum* interpretatione etiam *Civili*. Excluduntur naturales, matrimonio juncti, & quibus majus patrimonium est *florenis annuis vicens*. Sed postrema hæc conditio anno *MDXXXVII.* laxata est *Curatorum* providentia ad *tricenos*. Jus eligendi

gendi voluit Institutor penes S. Cypriani Abbatem esse, cujus nomen & jura ad Venetiarum Patriarcham postea devenere; approbandi autem & recipiendi penes Episcopum Patavinum. Facultatem porro illis concessit addendi, pro modo reddituum ex pecunia occupanda, quæ supererat, Alumnos binos ex Tornacensi Diœcesi, vel ex alia quavis, si nullus adsit Tornacensis idoneus. Hæc quoque conditio, auctis Collegii bonis, paullatim ita producta a Curatoribus est, ut jam, exeunte sæculo sexto decimo, Alumni XII. essent. Prudentissimum ex his præfici ab Episcopo reliquis jussit; ejusque curæ ac fidei internam Collegii administrationem committi, sacramento interposito. Is in actis Collegii Rector & Præpositus vocatur: modo autem gratis operam suam navare dicitur, modo mercedula annua nummum argenteorum V. quos ducatos Venetos vocant. Adjecit famulum, ministrum, & negotiorum gestorem, qui in Actis modo Prior, modo Procurator, modo Agens, modo Factor, modo Gubernator appellatur. Mandavit, ut suum cuique cubiculum, lectulusque esset; cetera omnes simul viverent, distributis per totum diem horis, quas communi mensæ, studio, ac divinis precibus darent. Ingressus nomine nihil exigi voluit: attamen anno MCDXLVIII. IV. id. Octobr. Curatores decreverunt, ut Alumnus quilibet, cum primum ingrederetur, solveret argenteos octo; quæ pecunia fartis rectis præstandis impenderetur, nec ad alios usus averti posset. Non est omittendum anno MCDLXXXVI. XVII.

XVII. Kal. Jan. Nicolaum Francum Episcopum Tarvisianum, cum Legatus Apostolicus esset potestate Cardinalis a latere, execrationis pœnam indixisse admittentibus, & admissis in Collegium hoc, atque adeo etiam in Pratenſe, de quo mox dicam, non habita ratione nationum; quæ pœna non aliter remitti, quam Pontificis auctoritate posset. Iisdem diris devovit Alumnos illos, qui locum sibi largitionibus quæſſent, aut supra numerum essent, & ex bonis Collegii viverent. Credibile est, id factum ab illo non sine causa.

Omnes porro clericalem habitum ferre debent ex Curatorum constitutionibus, & more vivere clericorum.

Hoc tempore non levis, pro rerum humanarum conditione, facta mutatio est. Etenim Alumni X. sunt sine patriæ discrimine promiscue recepti; & ex postremo Patriarchæ Corrarii decreto Gradus scholasticos & Lauream adipisci debent, suffectis etiam in Jurisprudentiæ locum Theologicis studiis, si cui magis placeant. Tertia anni parte Collegii beneficio carent; quibus autem mensibus in eo degunt, nudum cubiculum habent. Ceterum communi mensa utuntur, collata ab unoquoque symbola, præbitisque a Collegio lignis, sale, & aceto. Hoc nomine contribuuntur singulis frumenti ad mensuram Patavinam sextarii octoni, totidemque vini cadi, & nummum libellæ Venetæ CXX. in menses octo æquis portionibus distributæ, præter aureum Venetum, quo æstivis nundinis donantur. Nemo

autem in loci possessionem venit, quin statim solvat argenteos quindecim; quorum decem utensilibus tuendis destinati dicuntur, quinque autem Alumnis ipsis, quorum societatem init, strenæ titulo dividuntur. Ex eorum numero pro Abbatis arbitrio Præfectus eligitur, qui sodales, ubi opus sit, officii ac disciplinæ moneat. Sed præest omnibus gravis quidam sacerdos, qui Gubernator dicitur; eique annum constitutum honorarium est argenteorum LXX. Quod si suis impensis extra Collegium degat, habet præterea frumenti modios quotannis binos ad rationem mensuræ Patavinæ, vini cados XXIV. & munuscula de more. Eadem hæc famulo præbentur, qui supellectilem custodit, totiusque rei cibariæ curam habet; salarium autem paullo majus, argentei videlicet centeni, præter horti usum, partemque ædium, quæ ipsi, uxoriq; ejus, quandoquidem id quoque indulgetur, liberisque sufficiat. Vulgo creditur, nec desunt auctores sæculi ab institutione proximi, Albicium ære suo Collegium condidisse; cum ex iis, quæ diximus, satis manifestum sit, principem Collegii auctorem Boaterium fuisse, qui tamen Albicii fidei rem totam commisit.

Collegium Jacobi de Arquado.

MCCCXC. Exemplum sequutus Magister Jacobus de Arquado, Artium ac Medicinæ Doctor, cum instituere Collegium decrevisset ex bonis suis, sub nomine & auspiciis SS. Jacobi
&

& Joannis, ad alendos adolescentes egenos, qui Philosophiæ ac Medicinæ operam darent, hoc anno VII. id. Novembr. obtinuit a Francisco Carrariensi civitatis Domino, ut domus & prædia Collegii omnia, tum acquisita, tum acquirenda immunitate gauderent: quæ immunitas confirmata est Veneti Senatus decreto anno MDXXIII. VII. Kal. Septembr. Extructæ ædes sunt in vico S. Catharinæ quadriennio post: quo anno Jacobus decessit, jussitque Collegii sui, quamdiu staret, Alumnos esse X. iisque omnia ad victum præberi, singulis per annos septenos. Scribit Ingulfus de Comitibus, Patavinos beneficii hujus expertes esse, idemque confirmat Antonius Rosatus, Bidellus Artium Generalis, qui de urbe hac & Gymnasio scripsit sub initium sæculi decimi septimi. Cura commissa est Petro Bragadeno, & Francisco de Medio, Patriciis Venetis, hæredibus & curatoribus; a quibus postea transiit ad Contarenos, porro autem ad Molinos. Atque isti quidem hoc tempore quinos tantum Alumnos admittunt, quibus præbent argenteos Venetos senos, & frumenti sextarios Patavinos XVIII. in annos singulos per quinquennium. Cæterum nemo quærit, cujus nationis, aut ætatis sint; ubi habitent; num colant, aut quas colant disciplinas. Collegii Custos habet frumenti modios binos ad mensuræ Patavinæ rationem, & fruitur plerumque domo tota. Cum Rosatus scriberet, adhuc alumni decem erant, qui in Artibus exercebantur; singulique præter ea, quæ diximus, vini cados senos habebant.

bebant, usum ædium, servos, & sal per annos VII.

Scholares Cyprii ex Garphani institutione.

MCCCXCIII. Petrus de Garphano Nicosien-
sis, nobili loco natus, in patria paucis ante die-
bus quam vita excederet, testamentum fecit,
iussitque, ut ex quinis ducatorum aureorum mil-
libus, quam pecuniam Venetiis collocaverat per
Marcum Faletrum rei hujus procuratorem, qua-
tuor adolescentes Cyprii in scholis Patavinis perpe-
tuo instruerentur, assignatis in capita, quamdiu
Patavii essent studiorum causa, aureis quinquage-
nis. Primum ex his sacræ Theologiæ magistrum
& Doctorem fieri voluit, alterum Juris Civilis,
duos reliquos Artium ac Medicinæ. Probatum
a Principe legatum est, & in acta *Procuratie*
de supra relatum anno MCDVII. Electio pri-
mis temporibus, quemadmodum testator manda-
verat, penes tres fuit ejus consanguineos, &
Præsidem Cyprium S. Mariæ de monte Carme-
lo. Nunc, occupata a Turcis insula, ad Divi
Marci Procuratores pertinet, qui in sumptum
quotannis erogant. Ceterum pro hodierno insulæ
statu Cyprius, qui Patavii studeat, nullus est.

Collegium Pratense.

MCCCXCIV. Francisco Foscaro, qui postea
Dux Venetiarum fuit, Gymnasii Rectore, Pi-
leus Comes de Prata, primum Episcopus Patavi-
nus,

nus, postea Ravennas, postremo Tusculanus, & Cardinalis, Collegium instituit sub auspicio & præsidio SS. Hieronymi & Prosdocimi, domumque ejus gratia in vico S. Margaritæ impetavit a Francisco Carrariensi Civitatis Domino. Facto autem post annos quinque testamento, duas suorum bonorum partes eodem pertinere jussit, ut ex eorum fructu annua prælerentur adolescentibus XX. ex nationibus quatuor, Veneta, Patavina, Tarvisiana, Forojulienſi, qui sacris studiis operam darent per annos singuli septenos. Sed illi, quibus negotium supremis tabulis mandatum est, maluerunt ædes extruere e regione Basilicæ Antonianæ, in quibus Alumni Collegii hujus, quod anno demum MCCCCXX. apertum est, commodius habitarent. Leges quoque condiderunt, quæ postea typis editæ sunt.

Hoc tempore partim absumptis, partim attritis hæreditatis bonis, Alumni non recipiuntur plus XVI. siquidem sint ex quatuor nationibus, qui beneficio uti velint, quod contractum est ad quinquennium. Unus ex his præfici aliis ad nostram usque ætatem consuevit, attributis sive præmii, sive mercedis nomine, argenteis annuis V. Olim ad victum nihil deerat: nunc autem tectum habent, culinæ usum, & nummulos paucos, qui bis in anno præsentibus distribuuntur. Additum est etiam a Curatoribus onus Laureæ adipiscendæ, & in Statutorum codice perscriptum: sed non exigitur. Cura & arbitrium omne penes Episcopum est, Collegii Jurisconsultorum Præsidem, & Patricios Patavinos duos,

duos, suarum familiarum seniores, Leonium, & Zabarellam. Ceterum nec famulus deest, nec Scriba, nec Dispensator, nec Medicus, nec Caussidicus, nec Ædituus, qui rem sacram diebus festis in Collegii ædícula faciat. Huic honorarium argenteorum vicensimum constitutum est a primis usque Collegii temporibus: sed anno MDCCXXIX. IV. Kal. Septembr. Curatorum decreto auctum est ad quadragenos, addito onere præfecturæ sustinendæ, quæ uni ex Alumnis, ut ante dixi, mandari consueverat.

Scholares Auximani.

MCCCXCVII. Joanne Nasone Canonico Pragensi, & Matthæo de Raguma Ragusino, Gymnasii Rectoribus, Magister Andreas, Andræ Recinetensis filius, cum Auximanæ Civitatis subsidio studiorum cursum Patavii peregisset, probatus in Artibus, Laureamque adeptus Venetiis medicinam exercuit, multasque opes sibi comparavit. Harum omnium hæredem Venetam ipsam Rempublicam instituit, addito onere solvendi quotannis aureos quinos & vicensimos adolescentibus quatuor Auximanis, qui in Patavino Gymnasio singuli per annos denos Philosophiæ ac Medicinæ operam darent. Deficientibus Auximanis, beneficium ad alios transferri voluit iisdem facultatibus addictos. Nunc duo Scholares sunt, Auximi cives, quibus annui præbentur argentei centeni viceni ex ærario *Procuratiæ de citra*; ucc

nec illis noxæ est, si forte malint inter Juris studiosos censerî.

Collegium Ridium.

MCCCXCVIII. Francisco a Menla Valentino ex provincia Aragonensi, & Joanne Fufuda Rhegiensi ex Calabria, Gymnasii Rectoribus, Nicolaus Ridius Patavinus, Artium ac Medicinæ Doctor, Collegium instituit, quod septem post annos Daniel Ridius Jurisconsultus testamento confirmavit, ad Vaccæ puteum, in quo adolescentes Patavini VI. Artium ac Medicinæ studiosi alerentur per annos septenos. Præter tectum, panem, & vinum singulis tribuit Venetos argenteos duodenos; quæ summa illis temporibus ad obsonium totius anni satis erat: eligi autem voluit a quinque Artium illiberalium Gubernatoribus, sed probari & recipi a seniore ex hæredibus suis. Rem frater uterque duobus ex Collegii medici senioribus commendavit; quibus Collegium ipsum anno MCDLI. IV. non. Jan. decreto suo tertium addidit. Nunc alumni quini sunt, nec nisi quinquennii beneficio utuntur: & victum quidem integrum a Collegio habent, non tamen ultra semestre curriculum. Rectori, qui sacerdos est, annui præbentur argentei XII. frumenti modius Patavinus duplex, musti cadi X. & lignorum quod satis sit in menses VI.

Collegium Ludovici Curtosii.

MCDXII. Bartholomæo de Torculis, & Antonio Rhodiensi, Juristarum Rectoribus, Ludovicus de Curtosiis, Joannis filius, civis Patavinus, Juris Civilis Professor, testamento Kalendis Februariis scripto, domum sua pecunia emptam in vico S. Bartholomæi ad Collegii usum converti jussit, ut in eo adolescentes VIII. Juris studiosi, qui pauperes essent, perpetuo alerentur. Hanc in rem prædia legavit, quorum redditus expensis omnibus satis foret. Sed nihil est actum. Sexennium enim huic institutioni supervixit; jamque in ipso testamento caverat, ut, si sibi mares nascerentur, Collegium nullum esset. Hic ille est Curtosius, seu Cortusius, qui, dum viveret, eam sibi famæ celebritatem peperit, ut *Juris Conditorium* cognomento perhiberetur: mortuus autem fermunculis occasionem dedit, quod funus ingenti pompa ad omnem lætitiæ speciem instructa sibi celebrari voluerit. Modum tamen lætitiæ hujus alii aliter narrant, quamvis illi ipsi, qui narrant, vel æquales ejus fuerint, vel ex testamenti verbis se scribere profiteantur. Ceteris ineptiis illud quoque adjiciunt, a funeris comitatu exclusos fuisse Eremitanos Cœnobitas, *ne*, inquit Riccobonus, *nimio illo cucullorum nigrore exsequiarum hilaritatem funestarent*. Ego quoque testamentum vidi, &, nisi fallor, autographum ipsum: sed in re tantula quid veri sit, parum refert.

Collegium Belfortis Spinelli.

MCDXXXIX. Matthæo de Corbinellis Juristarum Rectore, Belfortis Spinellus Episcopus Casfanensis, Juvenatii nobili loco natus, filius Nicolai, qui, inclinante sæculo quartodecimo, in scholis Patavinis Jurisprudentiam professus est, hoc anno pridie id. August. testamentum fecit. Cum autem Patavii in vico Pontis Curvi ad Puteum Campionis, duas haberet domos, ex iis ædificari Collegium jussit, suaque omnia in hunc usum converti; ut, si forte filius aliquis Antonii Galeacii, nepotis sui ex Luca fratre, ad jicere animum ad litteras vellet, hoc beneficio una cum suis tota vita uteretur. *Volo, inquit, ex illis domibus ædificari unum Collegium & dicto Collegio volo applicari omnia mea bona, mobilia, stabilia, & se moventia: & instituo dictum Collegium hæredem meum cum istis conditionibus & modis, quod si esset aliquis de filiis Antonii Galeacii Spinelli, filii quondam magnifici viri Lucae Spinelli fratris mei, qui vellet studere & scientiam sequi, volo quod, vita sua durante, percipere possit emolumenta dicti Collegii, & teneatur secum ducere de servitoribus suis, & vassallis, & subditis patris sui, vel de aliis, ut sibi, & patri placeret, qui simul cum eo studere debeant. Inde hoc ipsum ad filios filiorum propagari in perpetuum voluit, tum ad cognatos, consanguineos, & affines, hisque deficientibus, ad clientes & amicos, aliove quovis titulo Spinellorum no-*

mini hærentes, pro arbitrio senioris ex agnatis, quem Collegii dominum & patronum constituit. Eodem pertinere voluit novem argenteorum milia, nongentos nonaginta novem, quos Venetiis collocaverat apud *Sexterios* (ita vocant sex civitatis partes) D. Marci, & D. Paulli; ut ex annuo hujus pecuniæ fructu Collegium sustentaretur. Et quia reddituum summa excedere videbatur, addi placuit presbyteros duos, qui Juri Canonico, & laicos item duos, qui Civili studerent, ab illo ipso eligendos, secumque ducendos, qui se ex Spinellorum gente Patavium conferret. His non alimenta, sed certam pecuniam præberi jussit. Testamentum longissimum est, in quo ostendit, nihil ad se ex patris bonis pervenisse, sed sua omnia suo sibi acquisita labore esse; nequid forte veteri familiæ jure a nepotibus interciperetur. Biennio post idibus septembr. Venetiis mortuus est. Sed paucis ante diebus codicillum testamento addidit, in quo, argenteis Venetis LX. Marco Catanio clerico legatis, nihil, quod ad Collegium pertineret, immutavit.

Sæculo superiore Collegii species aliqua adhuc extabat: alumni autem IV. erant, quibus per quinquennium argentei quini viceni ab Arcario Procuratiæ viritim præbebantur. Dilapsa postea Venetorum *Sexteriorum* pecunia, ceteri quoque reditus, quicunque erant, amissi sunt; Collegiumque intabuit.

Episcopi optime meriti simulacrum, & monumentum, quod ad B. V. Misericordis ædem ob-

scu-

scuro in angulo semesum situque obsitum latebat, luci restituit Petrus Gradonicus Jacobi filius Patr. Ven. antiquitatum omnium, quæ ad patriam illustrandam pertinent, conquisitor & custos studiosissimus.

Collegium Francisci Engleschi.

MCDXLVI. Augustino Calabro Artistarum Rectore, Franciscus de Engleschis filius Leonardi de Cavalcantibus, Florentinus, Artium ac Medicinæ Doctor, hoc anno VII. id. Sextil. testamento jussit, post mortem Catharinæ uxoris Collegium ex domo & bonis suis fieri ad custodiendos & alendos juvenes egenos IV. qui Artibus & Medicinæ operam darent, singuli per annos quinos, Lauream consecuturi. Horum duos Patavinos esse voluit, tertium Tarvisianum, quartum Muglensem. His uxor ejus, quadrienio post fatum mariti secuta, quintum addidit ex bonis propriis. Curatores totius negotii esse voluerunt Præsidem Collegii Medici, Stephanum, & Benedictum fratres de Doctoribus, eorumque hæredem seniore. Id usque adeo nobili huic familiæ placuit, ut Stephanus anno MCDLVI. VIII. Kal. Jul. supremis tabulis mandaverit, in domo sua, & ex patrimonio suo Collegium institui generis ejusdem, si quando mares hæredes deficerent. Nunc Collegii Engleschi alumni quatuor sunt, Tarvisianus, qui a Decurionibus ejus Civitatis eligitur, & Patavini tres, cum Muglensis qui petat, nullus appareat. Præbentur sin-

gulis annui argentei XLV. & cubiculum ornatum; Custodi autem argentei XV.

*Scholares Tarvisiani ex institutione
Thadæi Adelmarii.*

MCDLIV. Bartholomæo Vafario de Montebodio Artistarum Rectore, Thadæus Adelmarius Tarvisianus, Artium ac Medicinæ Doctor, & Comes Palatinus, cum Romæ esset Magister Regesti Litterarum Apostolicarum, nonis septembr. testamentum fecit, domumque Hospitalem patriæ suæ quæ *S. Mariæ de Battutis* dicitur, hæredem ex asse scripsit, onere imposito, & quidem perpetuo, ut ex bonorum suorum redditu pauperes adolescentes VIII. Patavii alerentur, ubi operam omnem in Theologicis studiis ponerent, titulosque Academicos obtinerent. Sed cum, labentibus annis, in beneficium hoc partim Cœnobitæ irrepsissent, partim alii, qui se vel Medicinæ, vel Jurisprudentiæ dabant, Curatores anno MDCCXXVII. rem totam in integrum restituerunt, decernentes, ut annui hæreditatis fructus, qui ad sextarios frumenti LXXII. Tarvisianos, & vini congios LXX. redacti erant, in posterum viritim dividerentur Clericis Tarvisianis IV. eligendis & probandis ipsorum Curatorum judicio. Præstitutum singulis quinquennium est, intra quod Theologicum cursum expleant, & sacra piacularia quotannis quadragena fieri curent; non sine prece aliqua quotidiana ad Deum pro æterna testatoris salute propitiandum. Testator quidem non plura

po-

postulaverat sacra, quam tricena: sed cum visum sit Curatoribus pro temporum natura studen-
tium numerum minuere, sacrorum auxerunt.

Collegium Brixianum.

MDIX. Andrea de Bettellis Veronensi Arti-
starum Rectore, Hieronymus de Lambertis Bri-
xianus, nobili loco natus, cum medicinam Pa-
tavii faceret Civitate donatus, hoc anno bona
sua patrio Consilio supremis tabulis reliquit,
ejusque fidei commisit, ut ex eorum fructu Bri-
xiani juvenes XI. Patavii alerentur, qui ad ar-
tes ac disciplinas acquirendas hoc subsidio indi-
gerent, assignata domo ipsa, quam incolebat in
vico S. Luciae, ut in Collegii usum verteretur.
Ex his unum, qui moribus esset castigatis, præ-
fici aliis optimum duxit; addiditque famulum,
& coquum. Et, quia bonus vir sibi persuasit;
hæreditatem suam tempore fieri posse meliorem,
vetuit ne alumnorum numerus augeretur ultra
duodenos, ad vitanda vitia, quæ turbam comi-
tari solent. Quidquid superesset pecuniæ, in pau-
peres erogari jussit. Porro in eligendis alumnis
Lambertinae familiae rationem haberi voluit. Ex
ea si qui forent, qui beneficio uti vellent, iis
concessit, ut in Collegio manere possent per an-
nos singuli denos, & studia colere quæcunque
liberet; ceteros in Artibus & Medicina versari
jussit, nec ultra sexennium retineri. Postea aliæ
atque aliæ leges a Collegii Curatoribus conditæ
sunt. Postremæ prodire anno MDCXV. quibus

decernitur ut quini tantum sint alumni, ex iustis nuptiis, & honesto loco Brixiae nati. Affignantur illis Venetae libellae tricenae in menses singulos a Kalendis Novembribus ad Julias per quinquennium: quo elapso, scholasticos titulos & Lauream in Artibus ac Medicina sumere debent, fide in antecessum data, praedibusque confirmata. Sed has ipsas leges tempora posteriora mutarunt. Nunc enim adolescentes non plures IV. in Collegio sunt, nec illis ultra quadriennium litterarium continuari beneficium solet. Est tamen, ad menstrua quod attinet, paullo majus. Praebentur enim singulis libellae senae quinquagenae, & cubiculum rebus omnibus instructum praeter linthea. Si quis admittitur supra numerum, tecto contentus impensis suis vivit. Famulus, idemque Collegii Custos, habet salarii nomine argenteos annuos XII. Porro Collegium conditum non est nisi post annum MDXXII. quo testator adquievit.

Collegium Feltriense.

MDXXXV. Joanne Jovino Jadrensi Juristarum Rectore, Cornelius Gastaldus Feltriensis ex primoribus civitatis, cum testamentum hoc anno Idibus Aug. fecisset, partem aedium suarum, quas Patavii habebat in D. Antonii platea, legavit ad perpetuum hospitium trium adolescentium, quorum duo Jurisprudentiae in Gymnasio operam darent, tertius autem Medicae facultati. His frumenti sextarios Patavinos XLVIII. ex

bonis suis quotannis præberi voluit, vini cados XXXII. argenteos Venetos XXIV. eaque omnia æquis portionibus dividi singulis per annos septenos. Neminem porro admitti jussit, quin Feltriæ natus esset: nisi quis peteret ex suis consanguineis etiam Bellunenſibus, aut Coneglanenſibus, quos perpetuo ceteris præferri mandavit. Hinc ad Altinam familiam beneficium cum manasset, vulgo increbuit, Altinum aliquem Collegii auctorem fuisse. Anno MDCIX. scribente Antonio Rosato Gymnasii Bidello, Collegium extabat, singulisque alumnis annua præbebantur, argentei quini, frumenti sextarii XVI. vini cadi X. Hoc tempore vix detegi locus potuit, atque interceptor excludi: jamque, hæreditatis bonis male distractis & absumptis, nihil amplius sperandum videtur.

Collegium Caucum.

MDLXV. Balthassare Friderico ab Offa Misnienſi Juristarum Rectore. Ad annum hunc referendum videtur Collegium Caucum ex testamento Jacobi Cauci, Canonici primum Patavini, postea vero Archiepiscopi Corcyrenſis. Quina legavit aureorum millia, ut ex eorum perpetuo fructu ædes & commoda pararentur ad recte educandos adolescentes IV. vel plures, si fieri commode posset, qui bonis artibus operam darent. Voluit esse Venetos, & quidem ex domo sua, vel ad domum suam sanguine, aut affinitate pertinentes. Ex his autem eligi placuit

cuit pauperiores. Deficientibus consanguineis & affinibus, qualescunque admitti jussit primum ex Veneta civitate, deinde ex tota Veneta ditione, pro eligentium judicio. Huic rei præfecit Patavinum Canonorum Capitulum, mandavitque apud illud totius administrationis arbitria esse. Initio sæculi superioris Collegium adhuc manebat, in eoque VI. erant alumni, quibus annui argentei quadragenarii præbebantur. Nunc, amissa pecunia, contabuit; ædesque vacant in Vinealium vico ad hospitii meritorii usum.

Collegium Priolum.

MDLXXI. Joanne Cladio Cretenfi Juristarum Rectore, Ludovicus Priolus, Hieronymi Venetiarum Ducis filius, D. Marci Procurator, III. id. Septembr. testamento suo Collegium instituit, in quo essent pueri VI. litterarum & bonarum artium studiosi, assignatis in capita, donec studiorum cursum absolverent, argenteis annuis centenariis. Horum quatuor esse jussit ex familia sua, siquidem reperirentur idonei; sin minus, ex liberis & nepotibus Constantini Prioli senioris; reliquos autem duos ex tota Priolorum gente. Rei curandæ præfecit Arcarium *Procuratiæ de ultra*, & Præsidem Sodalitii S. Rocchi. His mandavit, ut vivente uxore, domum in hac Urbe conductorerent, ubi juvenus hæc commode ageret; ea vero defuncta, ædes suas in vico S. Crucis cum apparatu omni ad Collegii usum verterent. Et partem quidem ædium superiorem
qua.

quatuor ex suis, quos ante dixi, tenere voluit, in inferiore alios duos habitare. Hujus rei gratia certam pecuniæ summam reliquit partim collocatam, partim collocandam. Sed cito beneficium deficere cœpit. Anno siquidem MDXCVI. tribus tantum alumniis satis fuit; quinquennio autem post domus quoque ipsa locari debuit, ut ex locationis fructu, qui fuit argenteorum CXXX. annua illis præberentur. Postremos invenio, qui legato usi sunt, Aloysium Alexandri, & Marcum Laurentii filios, anno MDCXC. Hoc tempore nihil extat nisi domus pulcherrime ædificata, & Collegii nomen.

Scholares Tarvisiani ex institutione

Hortensii de Fabris.

MDLXXII. Bartholomæo Bozza Equite Cretensi Juristarum Rectore, Hortensius de Fabris, Hieronymi filius, civis Tarvisianus, omnia bona sua patrio Jurisconsultorum Collegio supremis tabulis reliquit & commendavit, ut eorum fructum, deducto vectigali, per decennium certis puellis collocandis impenderent, quemadmodum in tabulis ipsis perscriptum est; tum postea Scholares binos iisdem bonis alerent, alterum ex civibus, ex ordine Doctorum alterum, qui in Patavino Gymnasio Jurisconsultos audirent, non tamen ultra quinquennium; quo elapso, ad puellas reverti beneficium jussit per annos X. ordine eodem; atque ita deinceps in perpetuum.

Scho-

*Scholares Bellunenses ex institutione Episcoporum,
Contareni, & Lollini.*

Eodem anno, Fausto Duraſtante iterum Artium Prorectore, Julius Contarenius Bellunensis Episcopus cum bonorum suorum hæredes ejus civitatis pauperes in perpetuum scripsisset, curamque rei hujus patrio Jurisconsultorum Collegio demandasset, Clericorum præcipue rationem haberi voluit; quorum binos singulis quinquenniis ad hanc Universitatem mitti jussit sacris initiatos, ut litteris atque artibus erudirentur, assignatis in capita argenteis quinque vicenis alimentorum gratia. In patriam cum redierint, publicam disputationem habere tenentur, eamque propugnare disciplinam, cui se in Patavinis scholis potissimum dediderunt.

Contarenum æmulatus Ludovicus Lollinus ejusdem civitatis Episcopus anno MDCXXIV. testamentum fecit, curatoresque ejus atque exactores eosdem Bellunenses cives constituit, ut ex perpetuis hæreditatis suæ fructibus partim puellis urbanis egentibus dotem præberent, partim rectæ indolis clericos in Patavino Gymnasio alerent, ubi per quinquennium studerent. Hoc tempore novem admodum Patavii sunt, qui beneficio utuntur; singulisque annui præbentur argentei quinquageni.

Collegium Amuleum.

Multi per id tempus de augenda Patavini Gymnasii frequentia cogitabant. Marcus Antonius Amuleus Cardinalis testamento suo Collegium parari jussit adolescentibus Venetis, Republicæ capeffendæ natis, qui litteras primum ediscerent, deinde Jurisprudentiæ se totos darent per annos singuli quinos. Neminem autem admitti voluit, qui vel minor anno sextodecimo, vel vicesimo major esset. Hanc in rem certa quædam bona reliquit, quorum cura & administratio penes hæredes esset; ut ex his bonis argenteos annuos quinquagenos, vel sexagenos singulis præberent. Alumnos porro eligi placuit primum ex familia sua, deinde ex Michaeliis, tum ex Pensauris, Grittis, Donatis, Corneliis, Bernardis, Malipetris, Contarenis. Eundem voluit esse ordinem eorum, qui eligerent, ut arbitrium hoc ad posteros suos pertineret, quamdiu staret gens Amulea; ea deficiente, ad Michaeliam deveniret, atque ita deinceps ad alias, ut quæque deficeret. Conditum ingenti magnificentia Collegium est in prato Vallis. Sed cito prolabi cœpit, quamvis administrationis ratio Urbis Præfecto quotannis redderetur testatoris jussu & providentia. Anno MDCXXIV. rei literariæ Triumviri ejus statum reparare conati sunt ex Senatusconsulto III. non. Aug. coactis testatoris hæredibus undena argenteorum millia Collegio reddere, quæ ex ejus bonis percepta
in

in rem suam verterant. Ex eodem Senatusconsulto jusserunt, Collegii hujus beneficium ad alias ex ordine Patritiorum familias transferri, quoties ex illis petitores desint, quas testator designavit. Ad extremum Sommaschenfes Patres ad juventutem hanc regendam acciti, traxere in ædes suas. Ac tum quidem alumni XII. erant pro modo & ratione redituum: nunc VII. sunt.

Collegium Philologi Ravennatis.

MDLXXVII. Stephano Cereolo Colonienfi Artistarum Rectore, Thomas Philologus de Rangonis Ravennas, Eques, cum Venetiis diu medicinam fecisset, & in hac Universitate primum Sophisticæ, postea Astrologiæ Professor fuisset, hoc anno V. Kal. Septembr. testamentum fecit, jussitque ut domus, quam ipse sibi ad pontem Molendinorum extruxerat, ad Collegii usum converteretur. Assignavit etiam bona quædam, Curatoresque constituit Plebanos Venetos S. Juliani, S. Geminiani, & S. Joannis in Bracora, qui studiosos adolescentes in Collegium admitterent, undecunque tandem essent. Testamenti verba grande aliquid sonant, & magnifice pollicentur. Credibile est etiam, rei principia respondisse. Id consilii Philologus jamdiu ceperat. Anno enim MDLII. ad patrium Senatum litteras misit, quibus declarabat, se adolescentibus contrerraneis viginti tribus magnificas Patavii ædes parasse, eosque statim invitabat; sed oblato tecto dum.

dumtaxat. Ginannus Abbas de patria litterarum gloria præclare meritis scribit, condito Collegio, beneficium amplificatum fuisse ad alumnos XXXII. & quidem generis omnis, concessa tamen Ravennatibus prærogativa. Nunc adolescentes hac in domo non plures VIII. degunt, quibus singulis die festo S. Thomæ Apostoli nummus argenteus dari solet, quod scutum vocant, præter sal & ligna in annum totum litterarium; nec retinentur ultra quadriennium. Anno MDCXXVII. orta de bonorum administratione controversia inter fisci ministros, & Collegii curatores, Senatus decrevit XVII. Kal. Octobr. ad rei litterariæ Triumviros negotii cognitionem pertinere. Famulo, qui Collegii custos est, & coquinariam facit, præbentur, præter sal & ligna, salarii nomine argentei Veneti XXXVI.

Collegium Superchium, Milanum, & Urium.

MDXCIII. Georgio Pipano Cracoviensi Artistarum Rectore; Collegium Superchium in vico D. Prosdocimi conditum est. Sed ejus hoc tempore nihil extat nisi titulus foribus inscriptus: *Collegium a Reverendissimo D. Hieronymo Superchio Protonatorio Apostolico, & Præposito Pisaurensi institutum, curante Joanne Gritti commissario testamentario, extructum anno MDXCIII.*

In eodem vico Collegium alterum erat familiæ Milanæ ex Noali ad studiosam ejus oppidi juventutem excipiendam. Sed nunc quidem vestigium nullum apparet.

Ter-

Tertium memorat Gymnafii Historicus Græce Latineque doctus Papadopolus, quod, ut fcribit in lib. I. Sect. I. c. 18. *Urius ædificavit in vico S. Profdocimi, censusque fuffecturos decem advenis Cypriis alendis constituit.* Sed jamdiu, ut idem Papadopolus ait, prorfus evanuit; frustra- que Livius Podocatharus Archiepifcopus Nicofienfis illud reftituere conatus eft.

Scholares Saccenfes.

MDCVIII. Matthæo Breto Cretenfi Artiftarum Syndico loco Reftoris, Vincentius Gal- lus Canonicus Ecclefie Collegiatæ Plebis Sac- ci fua omnia testamento reliquit Vincentio Gallo nepoti, agnatifque ejus maribus in per- petuum. His deficientibus, certa quædam bo- na legavit Ecclefie fuæ, ex quorum fructu Cle- ricus Saccenfis Patavii aleretur, ubi Theolo- gicis ftudiis per annos litterarios fex operam da- ret; &, fiquidem lauream obtineret, anni quo- que feptimi beneficio frueretur. Electio Clerici prima incidit in annum MDCCXII. quo Gal- lorum familia defecit. Et multi quidem, alius post alium, ad Patavinas fcholas venire, quibus annui præberi folent argentei XL. nemo tamen adhuc laureatus ad Ecclefiam fuam rediit.

Scholares Bormienfes.

MDCXXV. Clemente Thienæo Vicetino, Ju- riftarum Syndico loco Reftoris, Senatus decre- vit

vit V. Kal. Decembr. rationem habendam esse desiderii, quod Bormienses cives ex Valle Tellina ostenderant, collocandi juvenes sex in Collegiis Patavinis ad pauperum commodum institutis, ubi bonis artibus operam darent. Sed cum locus in Collegiis nullus vacaret, jamque Bormienses quatuor advenissent, parata sunt illis cubicula in Feltrienſi ad Basilicam Antonianam, attributis ex ærario in menses singulos argenteis quinis, qui triennio post aucti sunt ad VIII. Anno MDCLXIII. Bormienses octo, & quidem parum idonei, beneficio utebantur: quod demum justis de causis cessavit, ut colligitur ex litteris Ducalibus ejus anni ad Patavinum Præfectum nonis Septembr. datis.

Collegium Græcum.

MDCXXXIII. Syndicis & Prorektoribus Francisco Jambono Artistarum, Decio de Monte Juristarum, Vicetinis. Monachus Gerasimus Palæocappa, Cydoniæ in Creta nobili loco natus, exeunte sæculo superiore Cisamensem Episcopatum Græcis ritibus instituit, & supremis tabulis hæredem ex asse scripsit. Cavuit autem, si forte stare non posset (quod jure metuebat propter controversias inter Græcos & Latinos) ut vendito patrimonio, pecunia Venetias transferretur, & ex ejus fœnore pueri XXIV. Græci generis partim Romæ, partim Patavii collocati bonis artibus instruerentur. Obiit anno circiter MDXC. venditisque bonis, quæ Cisamensi Ecclesiæ reli-

querat, non plus conflatum pecuniæ est, quam quantum annuis adolescentum XII. fatis esset. Atque ii quidem Triumvirum judicio delicti Romam missi sunt, & in Græcorum Collegio collocati, aliis atque aliis pro temporum & studiorum ratione suffectis; donec Senatus gravibus de causis censuit, Patavium esse transferendos. Magistratus anno MDCXXXIII. ex Senatusconsulto rem totam composuit, instituto Collegio, in quo Cretenses ex ipsa metropoli quatuor alerentur, Cydonii duo, totidemque Rithymnenses, præterea Corcyræus, Cythereus, Zacynthius, & Cephalenus. Decreti in capita argentei LX. non tamen ultra sexennium; custodi autem, qui idem coqus & famulus esset, CXL. addita conditione, ut sal, acetum, & ligna præberet; nec reciperetur, quin fidei pignus idoneum daret. Quæsitæ domus, quæ huic numero atque ætati apta & accommodata esset: cumque emi non potuisset, conductæ est primum ad Pontem Ligneum, postea ad D. Joannis portam, nunc demum in Vinealium vico. Proximam Collegii curam placuit esse apud Urbis Præfectum, cui in auxilium datus est ex Professoribus unus, qui Collegii Præses diceretur. Huic custos rerum omnium rationem reddere debet; ut, si quid forte accidit, quod remedio indigeat, prudentia ipse sua, vel Præfectitia, aut etiam, si opus sit, Triumvirali auctoritate occurrat. Nunc onus hoc strenue sustinet Petrus Busenellus C. R. T. Pontificii Juris Interpres, vir doctus & admodum operosus, qui transma-
rina

rina ingenia incredibili labore ac molestia in officio retinet. Vetita sunt arma omnia, foeminarum commercia, alea, & siquid est aliud, quod avertere a studiis juvenes possit, aut eorum disciplinam corrumpere. Et quia statim majoribus disciplinis adjicere animum debent, nemo recipitur, quin rite recteque probet, se Latinas litteras tenere.

Scholares Ascrivienfes.

MDCXXXIV. Hieronymo Lana Brixiano Juristarum Syndico loco Rectoris, concessum est Ascrivienfibus decreto Senatus XV. Kal. Dec. ut in posterum nobiles adolescentes binos Patavium mitterent, ubi per quinquennium studerent, attributis ex publico ejus civitatis vectigali argenteis annuis in capita LXX.

*Scholares Feltrienses ex institutione
Galeacii Tomitani.*

MDCXXXVII. Joanne Pindemontio Veronensi Syndico loco Rectoris, obiit Galeacius Tomitanus Feltriensis, Bernardini filius, qui ante annos viginti testamentum fecerat, & biennio post explicuerat. Morti proximus confirmavit, jussitque ex fructibus pecuniæ hunc in finem perpetuo fenore collocatæ adolescentes binos cives suos, genere sibi proximiores, si qui peterent, fin minus, certe Feltrienses, Patavium mitti, ubi per sexennium Theologicis studiis operam darent,

in iisque probati lauream adipiscerentur, assignatis in capita annuis argenteis L. Quod si quis eorum, Patavino confecto curriculo, Romam pergere vellet, honoribusque ejus Urbis velificari, annua ipsi ad sexennium alterum suppeditari mandavit. Fratrem hæredem instituit, ejusque liberos ac nepotes in perpetuum, quandiu extarent. Illis deficientibus, adolescentes insuper alios populares suos ex tertia hæreditatis parte in hoc Gymnasio ali atque instrui perpetuo voluit; totiusque rei arbitrium ad patrium Consilium contulit. Nunc jam, cum familia sæculo superiore defecerit, Feltrienes quini Patavii student, bini Theologiæ, terni reliquis disciplinis pro patrii Consilii arbitrio. Anno MDCCL. hæreditariis usuris a quincunce ad trientem redactis, Juris ac Medicinæ studiosis annua sunt imminuta. Post quinquennium laureati in patriam redeunt, aliisque locum cedunt.

Collegium Nobilium Venetorum.

Inter Collegia Patavii instituta ad alendam & erudiendam quam minimo familiarum onere juventutem illud quoque referri potest, quod anno MDCXXXVII. Senatus condi jussit in ædibus, quas Societatis Patres deseruerant; ut in eo pueri ex Veneta nobilitate quadragenarii recte educati bonis artibus imbuerentur. Illud enim spectarunt Senatores sapientissimi, ut ibi esset juvenus hæc, ubi cum rudimenta prima studiorum posuisset, artium ac disciplinarum omnium

ma-

magistros publico sumptu paratos haberet, ipsoque Universitatis aspectu excitaretur.

Condito igitur sub anni initium Collegio, quæsitus statim Rector est Balthassar Bonifacius, qui postea Episcopus fuit Justinopolitanus, & ex ejus consilio Præfecti morum, ac Magistri; omnibusque ex publico ærario attributa stipendia sunt. Cum enim alumnorum pensio non excederet argenteos centenos, vix ad victus impensas sufficere credebatur. Compositæ judicio sapientum regulæ sunt, quarum caput erat, ut Urbis Præfectus semel in hebdomada Collegium inviseret, unus autem ex Triumviris Litterariis semel in mense; ne quid impune peccaretur. Res nova statim plurimos illexit, auctusque numerus est, addita conditione, nequis ultra annum ætatis decimum & octavum retineretur. Sed, ut sunt humana omnia quæ nimia celeritate crescunt, cito consenuit; jamque anno MDCXL. ad alumnos admodum octo ventum erat. Quapropter biennio post pridie id. Novembr. Principis decreto Collegium clausum est: ædium autem usus anno MDCLVII. ad veteres dominos rediit.

Collegium Montisilicis.

MDCXL. Henrico Lindefajo Scoto Prorectore ac Syndico, cum Matthæus Carbonus, civis & Medicus Montisilicis decessisset, ex ejus testamento Collegium extructum est prope ædem D. Annæ, in quo adolescentes IV. per annos septenos studendi otium haberent, attributis in

capita argenteis annuis octogenis. Ex suis consanguineis Zuccatis & Ferrariis esse voluit, si qui peterent; sin minus, ex reliquis contreraneis. Rei totius administrationem & eligendi jus penes publicum Montisilicis Consilium esse iussit.

Collegium Cottunium.

MDCLIII. Jacobo Calichiopulo Rhitymnensi Artistarum Syndico & Prorectore, Joannes Cottunius Eques, Berrhœæ in Macedonia natus, primarius in hoc Gymnasio Philosophiæ Professor, Collegium Græcis pueris Patavii alendis recteque educandis instituit, & Senatus Decreto confirmari curavit. Domum satis commodam in hunc usum paravit e regione Basilicæ Antonianæ, numerumque alumnorum eum esse voluit, qui bonis suis testamento assignandis responderet, attributis unicuique argenteis in menses singulos senis, non tamen ultra septennium; additaque conditione, ut Græca veste uterentur, & ad mores ritusque Orientalis Catholicæ Ecclesiæ viverent. Hac de causa Rectorem Græci generis præfecit, sacrisque Græcis initiatum. Eundem Magistrum esse iussit, Græcisque ac Latinis litteris pueros istos instruere. Anno MDCLVIII. Cottunius supremum diem obiit; & Collegium ipsum hæredem ex asse scripsit, rei cura Patavino Medicorum Collegio mandata. In quo quidem bonus Philosophus non satis vidit: cito enim labi omnia in deterius

cœperunt. Itaque Senatus, tota petente per Philadelphiae Episcopum natione, curatores amovit, totamque Collegii administrationem ad Triumviros Gymnasii moderatores transtulit. Illud quoque anno MDCLXXIV. provide ac sapienter factum, ut venditis prædiis omnibus, pecunia in publicum ærarium inferretur, ex cuius fenore alumni VIII. Rector, & famulus, ablatis curis omnibus, commode in Collegio degunt. Siquid forte accidit, quod maiorem operam poscat, quam Rector ipse præstare possit, ad Græci Collegii Præsidem negotium defert. Nunc Collegium regit vir litteris excultus & industrius Antonius Straticò, qui suis institutionibus parat juventutem hanc ad graviora studia in Gymnasio capeffenda.

SYNTAGMA XI.

De Gymnasii Regimine.

PAtavinæ litterarum atque artium scholæ, cum singulæ per se starent, in tutela Episcopi erant. Postquam autem societate conjunctæ suum sibi Rectorem elegerunt, pars hæc Civitatis inter præcipuas haberi cœpit, eique parere, in cujus potestate tota civitas esset. Et quia ætate Gymnasii prima civitas libera erat, Scholasticus Rector bis in hebdomada *Antianorum* magistratum adibat, ut de rebus ad Gymnasii regimen pertinentibus cum illis ageret; & siquid opus esset, ad Majus Consilium referebat. *Studii* quoque *Tractatores* creari quotannis solebant, qui potestatem in scholas proximam & procurationem haberent; ac, siquid eveniret, cui esset celeriter providendum, ipsi cognoscerent, & una cum Rectore deliberarent. Quatuor fuere, singuli ex singulis Urbis regionibus, quæ *Quarteria* dicebantur: cumque Magistratu abiissent, vacare triennium debebant. Quidquid porro deliberatum esset, Prætoris edicto edebatur, & Prætoria nitebatur auctoritate. Hinc magna ordinis hujus erga Prætorem observantia; quæ anno MCCLXXVII. eo usque progressa est, ut Venetum Patricium Marcum Quirinum, posita Prætura, in patriam redeuntem Doctores discipulique omnes, agmine facto, deduxerint; ibique publica oratione laudarint, gratesque egerint. Interiorum Scholarum

curam Collegia susceperunt ab Episcopo instituta, & in ejus tutela posita; modumque docendi omnem ac disputandi sui juris fecere. Illorum hac in parte tanta erat auctoritas, ut ne ipsi quidem civitatis Domino nisi roganti morem gererent. Itaque anno MCCCLXXXII. ægre concessere Joanni de Florentia, ut, cum alibi examinatus & probatus fuisset, laurea Patavina ornaretur, *supplicante Domino*, idest Francisco Carrariensi, ut est in actis Collegii Medici hujus anni.

Mos hic tenuit usque ad annum MCCCCV. quo Gymnasium una cum Urbe & agro Patavino, pulsis Carrariensibus, in Venetorum ditionem venit. Statim Senatus, ex fide Patavinis civibus data tuendi Gymnasii, curam ejus Sapientum Collegio commisit. Et ut Patavii quoque esset, qui fuisset oculis Gymnasium inspiceret, & in re præsentī mature occurreret, paucis post annis quatuor boni viri ex Patavina nobilitate delecti sunt, qui *Studii Sollicitatores* dicerentur; idque fieri quotannis placuit, quemadmodum in Statutis Civitatis perscriptum est ad annum MCDXX.

Sed anno MDXVII. Litterariis exercitationibus restitutis, quas bellum interceperat, regiminis ratio mutata est. Senatus enim IX. Kal. Mart. Sapientum Collegio mandavit, ut Patricios tres eligeret, qui Patavinis scholis consularent; & si qua viderentur in hac reip. parte moribus deformata, reformarent. Hinc Reformatores dicti, quod nomen adhuc manet. Pridie non.

non. Sept. in universum Gymnasium concessa illis
novo Senatus consulto potestas est: anno autem
proximo idibus Aug. illud quoque indultum,
ut de rei litterariæ negotiis referre ipsi ad Se-
natum possent. Post annos decem Magistratus
hic Senatorius declaratus est, addito ministro
probatae fidei atque industriæ, qui a secretis con-
siliis & epistolis esset. Et quia pro rerum mul-
titudine ac varietate annum temporis spatium
nimis angustum videbatur, Senatus decrevit
XIII. Kal. Jul. MDLVII. ipsa petente Uni-
versitate, ut Patavini Gymnasii Reformatores
biennium in Magistratu essent. Initio autem
sæculi sequentis datus est Magistratui hac ipsa
in Urbe Procurator, decreto stipendio florenor.
XXX. Ingulfus de Comitibus Patavinus, Logi-
cæ Professor, qui omnia observaret ad rectum
Gymnasii regimen pertinentia; nec Triumviris
modo Litterariis, sed etiam civitatis Rectoribus
operam navaret, si quid incideret ex hoc gene-
re, in quo ejus consilio & industria opus esset.
Sed immature præreptus est: monumenta autem
Gymnasii omnia ab eo diligenter collecta, &
quatuor voluminibus comprehensa Venetias, Ma-
gistratu jubente, missa sunt ad Cl. Marchesinum,
qui Triumviris erat a manu & secretioribus
officiis. Nemo Ingulfo suffectus est: sed imagi-
nem quamdam ministerii hujus refert Jo. Fran-
ciscus Pivatus J. U. D. qui anno MDCCXXXIX.
ad rei librariæ procuracionem electus est, addito
etiam onere præstandæ operæ, quoties Magistra-
tus haberetur. Hoc nomine attributi sunt illi

ex pecunia Gymnastica annui centeni quinquageni. Ipsi quoque Triumviri suis aliquando oculis Gymnasium lustrare consueverunt. Postremi autem Patavium venire anno MDCLXXIV. Andreas Contarenus, Angelus Corrarius, & Jo. Baptista Nanius, ut scholas inviserent, &, si quid opus esse videretur ad earum dignitatem & publicum bonum, præsentes curarent. Ad eos statim Syndici cum Consiliariis se contulere, magna comitante Scholarium manu, præeuntibus Bidellis, ceterisque servis publicis cum utriusque Universitatis insignibus. Postero die ipsi quoque Civitatis Decuriones in obsequio fuere, subinde vero Collegia, & minores Academiae. Cuncti benigne habiti; & de suo quisque officio blandis adhortationibus moniti. In Urbe quatríduo cum mansissent, bis in die ad Gymnasium venire; apparatuque solempni ad januam excepti, & in scholas deducti, primarios omnes, multosque præterea ex secundariis Doctores audierunt. Quarto die, advocatis primariis utriusque Universitatis Professoribus, Syndicis, Actuariis, Bidellis, & quidem singulis separatim, de tota re Gymnastica in multam noctem diligentissime quæsierunt, emendatis, quæ prava consuetudine irreperant. Postridie autem Venetias regressi sunt. Senatus, eorum industria & sapientia laudata, primum quidem vetera decreta confirmavit, deinde alia quædam in eorum verba decrevit, quæ temporum ratio poscere videbatur: illud in primis ut Professores omnes, non publice modo, sed etiam privatim toto anno litterario

rio docerent; quod crebris postea Ducalibus literis repetitum, & confirmatum est.

Nunc, quod fecit Tomasius, & eum secutus Papadopolus, Gymnasii Patavini Reformatorum feriem demus, inde incipientes, ubi ipsi desierunt.

1721. Petrus Grimanus Eques, & D. Marci Procurator, Petri Fil.

Franciscus Superantius D. M. P. Joannis Fil.

Carolus Ruzinus Eq. D. M. P. Marci Fil.

1722. Jo. Petrus Paschalicus Vincentii Fil.

Aloysius Pisanus Eq. D. M. P. Jo. Francisci Fil.

1723. postridie id. Nov. obiit Franciscus Superantius D. Marci Procurator, qui cum viginti ante annis Patavinam Præfecturam gessisset, perspectasque haberet ærarii Gymnastici rationes, postea Triumviralem potestatem adeptus Professorum stipendiis recte consuluit. Sed in toto hoc munere cuilibet eorum par habitus est, quorum fidem, integritatem, & constantiam in rebus civilibus administrandis antiquitas celebrare solet. Eo defuncto, apparuit, in tanta præstantium civium copia quemlibet fato suo sine patriæ discrimine fungi posse. In eadem enim domo repertus est, qui locum ejus pro dignitate impleret, Andreas frater, ipse quoque D. Marci Procurator.

1724. Io. Franciscus Maurocenus Eques, Dominici Fil.

Petrus Grimanus Eq. D. M. P.

Andreas Superantius D. M. P. Joannis Fil.

1725. Kal. Febr. Carolus Ruzzinus Eq. D. M. P.

1726. postridie non. Jun. Jo. Petrus Paschalicus.

XIII. Kal. Jan. Aloysius Pisanus Eq. D. M. Procurator.

1727. postridie id. Febr. Jo. Franciscus Maurocenus Eq.

1728. VII. Kal. Jul. Petrus Grimanus Eq. D. M. P.

IX. Kal. Jan. Andreas Superantius D. M. P.

1729. V. Kal. Mart. Carolus Ruzzinus Eq. D. M. P.

1730. pridie non. Jul. Jo. Petrus Paschalicus.

1731. pridie non. Jan. Aloysius Pisanus Eq. D. M. P.

1732. idib. Mart. Jo. Franciscus Maurocenus Eq.

IV. id. Jul. Petrus Grimanus Eq. D. M. P.

1733. XIV. Kal. April. Andreas Superantius D. M. P.

1734. XIII. Kal. April. Laurentius Teupolus Eq. D. M. P. Francisci Fil.

XVI. Kal. Sextil. Jo. Petrus Paschalicus.

Hoc anno mortuus est Carolus Ruzzinus Venetiarum Dux. Biennio ante per plurima in remp. merita ad summum hoc dignitatis culmen pervenerat: cumque ex iis esset, qui Patavina studia Triumvirali potestate regunt, Professores, statua illi in Gymnasio posita, memorem beneficiorum animum testati sunt. Titulum fecit Antonius Arrighius Juris Civilis Professor.

CAROLO RUZZINO

Venetorum Principi, qui summis magistratibus, maximis legationibus ad Caesarem, Hispanorum, Turcarumque Reges, ad nationum omnium pacis componendae nobilissimos Conventus splendidissime obeundis Venetam RP. domi ac foris gessit felicissime, rem litterariam IIIVir munificentissime aluit & auxit, loci hujus decora & ornamenta constantissime defendit, litterarum & litteratorum parenti optimo Universi Professores posuere, anno a Christo nato MDCCXXXII.

1735. III. id. Mart. Michael Maurocenus Eq. Laurentii Fil.

1736. IX. Kal. April. Joannes Emo D. M. P. Petri Fil.

V. id. Aug. Petrus Grimanus Eq. D. M. Procurator.

1737. IV. Kal. April. Jo. Franciscus Maurocenus Eq.

Obiit hoc anno VI. Kal. Decemb. ex Triumvirum ordine Andreas Superantius D. Marci Procurator, vir optimus, civis egregius, & Senator nulli obnoxius, qui in hoc magistratu, & in omni reip. administratione non speciosa, sed vera secutus, fortem animum & propositi tenacem semper ostendit. Itaque, cum asperior

ha.

haberetur, magis sapientum, quam populi judiciis floruit.

1738. Kalendis April. Daniel Bragadenus Eq. D. M. P. Andreæ Fil.

XII. Kal. Sept. Jo. Petrus Pascalicus.

1739. V. id. April. Laurentius Teupolus Eq. D. M. P.

Mense Aprili hujus anni obiit Jo. Franciscus Maurocenus Eques, Triumvir Gymnasii studiosissimus, quasque parens, qui tamen non multa ageret, atque adeo multa agentibus obfisteret, veritus quod in ore frequenter habebat, ne res, quæ sua sponte satis commode fluerent, nimia opera & sedulitate corrumperentur. Ceterum etiam cum minime agere videretur, temporibus sapienter usus, quod ipsi in animo erat, non tam suo, quam collegarum judicio expediebat. Scholarum doctrina & eruditione non admodum valuit, quod se totum ab ipsa adolescentia publicis negotiis dedisset: sed natura tamen atque usu rerum ita præstabat, ut cum de rep. judicandum esset, quasi divina quadam sapientia præditus videretur. Honores quos voluit omnes consecutus est. Aliquos enim noluit ne ex summis quidem; quia totam vitæ rationem ad civilem habitum moderabatur, & invidiam in primis metuebat. His artibus, & censoria quadam morum gravitate tantam sibi existimationem conciliavit, ut cum Senatus de more legeretur, suffragantium favore omnes antecederet. De hoc vero supremi Consilii judicio, quo primus inter optimos declarabatur, magno
pere

pere sibi placebat. In reliqua vita valde gravis & cogitabundus cum esset, leviter existimantibus tristior habebatur.

1740. VII. id. April. Joannes Emo D. M. P.

III. non. Sept. Petrus Grimanus Eq. D. M. P.

1741. XVII. Kal. Maj. Aloysius Petrus Mocenicus Leonardi Fil.

Postridie non. Jul. Joannes Quirinus D. M. P. Pauli Fil.

Inclinante Junio, Ducem amissimus Aloysium Pisanum, qui unus maxime, in privata domo natus cum esset, imperio dignus visus est. Huic supra ceteros Gymnasium Patavinum grati animi testimonium debet. Quamdiu enim litterariam provinciam Triumvirali potestate administravit, de singulis atque universis bene mereri studuit, facilis, apertus, & quoties occasio tulit, munificentissimus. Cum ad supremam hanc honoris sedem evectus est, statuam illi Professorum ordo, nummis viritim collatis, posuit. Titulum fecit Jacobus Facciolatus Logicæ Professor.

A L O Y S I O P I S A N O

Duci Venetiarum Pio, Felici, Munifico, ob rem litterariam in IllViratu servatam & auctam Patavini Gymnasii, Professores, ære conlato, statuam posuere.

Anno Ducatus I.

1742. pridie id. April. Daniel Bragadenus Eq. D. M. P.

Men

Mense Aprili Eques ac D. Marci Procurator Laurentius Teupolus excessit, Triumvirum Litterariorum, & Sexvirum, quos *Consilii Sapientes* vocant, facile princeps. Quæ enim vis tanta & celsitudo mentis in ullo umquam fuit, quæ gravitas tanta, constantia, probitas, fides, ut cum illo conferri posset? Sui consilii vir, & firmitatis plane Senatoriæ, non id spectabat in rebus gerendis, quod vulgo laudaretur, sed, quod e republica esset, ingenti animo faciebat, & libera oratione defendebat. Itaque cum invdiam omnem existimatione atque auctoritate superasset, multorum annorum felicitate usus est. Sed & in adversis (nam hæc quoque sub vitæ finem expertus est) eandem animi vultusque æquabilitatem retinuit. Senectute adhuc viridi naturæ cessit, ingensque sui desiderium patriæ reliquit.

1743. XII. Kal. Maj. Jo. Petrus Pascalicus.
IX. Kal. Sextil. Marcus Foscarenus Eq. D.
M. P. Nicolai Fil.

1744. XIV. Kal. Maj. Joannes Emo D. M. P.

1745. III. Kal. Maj. Aloysius Petrus Moce-
nicus.

III. Kal. Sextil. Joannes Quirinus D. M. P.

1746. IV. Kal. Maj. Daniel Bragadenus Eq.
D. M. P.

1747. VII. id. Maj. Andreas Foscarenus Joan-
nis Fil.

XIV. Kal. Sept. Barbonus Maurocenus Eq.
D. M. P.

Nonis Oct. Marcus Foscarenus Eq. D. M. P.

1748. V. id. Maj. Joannes Emo D. M. P.

1749. III. non. Aug. Aloyfius Petrus Mo-
cenicus.

Idibus Dec. Joannes Quirinus D. M. P.

1750. postridie id. Maj. Daniel Bragadenus
Eq. D. M. P.

1751. VII. id. Sept. Barbonus Maurocenus
Eq. D. M. P. Michaelis Fil.

Obiit, ineunte Decembri, Michael Mauroce-
nus Eques, ex eorum ordine, qui Patavino
Gymnasio præfici consueverunt, magnus vir, &
inter æquales civilibus artibus longe præstans.
In eo enim omnia summa fuere, altitudo animi,
officii religio, vitæ cultus cum elegantia & co-
pia, versatile ad negotia quælibet ingenium,
eloquentia, consilium, gratia demum & aucto-
ritas, nec umquam intermissum utriusque reti-
nendæ studium. Is mehercule, siquis unus in
libera civitate, recte novit, quod proverbio di-
citur, foro uti. Nam ad extremam usque se-
nectutem sui similis utramque fortunam pulcher-
rime tulit; suisque & publicis rationibus servire
coegit.

1752. Hunc secutus est post menses duos
Joannes Pascalicus ex eodem Triumvirum ordine,
quem vitæ morumque integritas, civile inge-
nium, & prona ad benefaciendum natura summis
infimisque conciliavit. Sexvir cum esset publicis
consiliis regundis, totique Senatui facundia ejus
& consilium probaretur, repentino pectoris mor-
bo correptus locum deseruit. Attamen in aliis
reip. procurationibus, & quidem gravissimis,
sum-

summa cum laude versatus est ; donec, exacta jam ætate, legum beneficio usus magistratus omnes dimisit. Quamvis autem valetudine esset infirma, novisque identidem tentationibus afflicta, attamen cura adhibita, & continentia in victu omni atque cultu, ad annum pervenit quintum & octogesimum, suorumque omnium interitum vidit, & fortissime tulit. Hæredem reliquit Petrum Grimanum Venetiarum Ducem. Sed hic ipse ad ostendenda fortunæ ludibria post dies admodum decem vitam finivit. Per multos annos Gymnasio præfuit : & quamvis in iis magistratibus esset, ex quibus summa rerum penderat, attamen peculiari cura & providentia de litterarum bono cogitare solebat. Ducis quoque fastigium adeptus, eandem erga nos voluntatem retinuit, summoque studio, ubi opus fuit, significavit. Scilicet rem suam agebat. Nam ipse quoque litteras ac disciplinas ab adolescentia non mediocriter attigerat, & inter doctos numerabatur. Posita illi in Gymnasio statua est, Titulumque fecit Jo. Antonius Vulpus Humanitatis Professor.

PETRO GRIMANO,

*Oblata ultro dignitate, Duci Venetiarum,
 Republica peregre ac domi bene gesta,
 Cæsare & Venetis adversus Turcasicto
 fœdere inter se junctis, civium studia ho-
 noresque promerito, quod Gymnasium Pa-*

tavinum sexies litterarum bono procuraverit, qui hic publice docent, hanc statuant unanimes, laeti, gratique P. C.

Anno MDCCXLI.

Principi optimo, & patriarum legum custodi vigilantissimo successor datus est singulari quodam civitatis consensu Franciscus Lauretanus, qui in privata quoque fortuna Principis animum gessit.

X. Kal. Maj. Joannes Mocenicus Eques ac D. Marci Procurator, M. Antonii Fil.

Pridie Kal. Jun. Joannes Emo D. M. P.

SYNTAGMA XII.

Compromissum, & vetera quædam Titulorum Diplomata ad Patavinum Gymnasium pertinentia.

PAuca hæc antiquitatis Gymnasticæ monumenta non inutilia mihi visa sunt ad particulas quasdam superiorum Syntagmatum vel confirmandas, vel illustrandas. Nec ea tamen integra dare ausus essem, quippe verbosa nimis & admodum rudia, nisi eruditum aliquid olerent, & quidem ejus generis, quod amatores hoc tempore magnos viros invenit. Ac si omnia protulissem, quibus sum scribendo usus, præsertim in Syntagmate X. *de Scholarium Collegiis*, nimia quadam mole volumen excrevisset. Reliqua per hos annos undique conquisita in Gymnasii tabulario reposui; eoque ordine digesta sunt ac distincta, ut quilibet unus, cujus intersit, nullo negotio singula cognoscere atque examinare possit. Idem majores nostros factitasse accepimus: sed pleraque illorum studio eruta, & publicis tabulis consignata, jamdiu fato illo, quod carpit humana omnia, periere. Ne nos quidem sempiterna paravimus; eademque erit, ut jure timemus, posterorum querela.

Compromissum de Artium Rectore.

MCCCXCIX. Indictione VII. die Veneris XVI. Maji. Paduæ sub Podiolis extra Magnifici Domini, presentibus infrascriptis.

Mag. David de Padua ab Horologio q. Ludovici, Mag. Guaspar de Sernano de Marchia q. D. Andreæ, Mag. Stephanus de Rhodigio filius Ser Francisci, Mag. Julianus de Monte S. Mariæ filius Agnolutii, Scholares Artium & Medicinæ habentes ad infrascripta plenum mandatum ab Universitate sua sibi tributum, ut dixerunt constare publico Instrumento scripto per Baptistam Notarium publicum, de & super omni differentia, quæstione, & controversia, quam habent cum Universitate Juristarum Studii Paduani de facto Rectoris, compromiserunt sese, & compromissum fecerunt de Jure, & de Facto, de Jure tantum, & de Facto tantum in Magnificum D. Nostrum, aut ejus Commissarium, & in egregios Doctores Artium & Medicinæ Mag. Balthassarem de Padua, Mag. Bartholomæum de Mantua, Mag. Jacobum a Sancto de Padua, tamquam in Arbitros, Arbitratores, Amicabiles Compositores, Laudatores, & communes amicos &c. & insuper tribuerunt eis licentiam & omnimodam potestatem arbitrandi, & bayliam faciendi de prædictis, ut supra videbitur & placuerit. Et promiserunt habere firmum & ratum &c. in pœna Ducatorum 200. &c. qua soluta &c. Omnem potestatem, quam habent ab Universitate sua, transtulerunt in tres Testes.

Gui-

Guidonus de Vineis q. Joannis de contracta S. Nicolai.

Philippus de Scholaribus olim D. Bernardi.

Franciscus Branchi de Ferraria.

In Christi nomine amen. Anno a Nativitate ejusdem MCCCXCIX. Indictione septima die Sab-
bati XVII. Maji, presentibus Rev. in Christo Pa-
tre D. Stephano de Carrara Gubernatore Ecclesie
Paduane, Spectabilibus & egregiis militibus D.
Ricardo de Valvasoribus q. D. Henrici, D. Fran-
cisco de Buzzacarenis nato spectab. mil. D. Ar-
cuani, D. Aledusio Forzatè q. D. Aloysii, D.
Joanne de Porcellinis q. D. Uberti, D. Daniele
de Rivo q. D. Joannis, ambobus legum Doctori-
bus, honorab. viris Paulo de Leone q. D. Che-
chi, Henrico de Gallis Licentiatò in Jure Civili
fil. ser Uliverii, Baldo de Bonifaciis de Plombi-
no q. D. Francisci in utroque Jure Licentiatò,
Mag. Joanne de Ravenna Cancellario magnifici
Domini infra scripti, q. Magistri Convertini, &
Galeacio Torniello q. D. Jacobi, & aliis testibus
rogatis, & ad hæc specialiter convocatis, sub Lo-
dia Cancellarie Magn. & Exc. Domini Nostri D.
Francisci de Carraria Paduæ.

Humani generis adversario suadente Diabolo,
qui inter mortales discordias & zizanias semper
nititur seminare, gravibus inter Universitatem Ju-
ristarum Canonici & Civilis Juris felicitis Studii
Paduani ex una, & Universitatem Artistarum &
Medicorum parte ex altera exortis quæstionibus,
controversiis, differentiis, atque dissidiis super fa-
cto Rectoris, quem ipsi Artistæ & Medici sibi

posse eligere & decernere postulabant, sed modo quo fiebat contra aliqua capitula sententiæ arbitralis, alias latæ in 1360. Indictione 13. die Jovis 20. mensis Martii per Reverendiss. in Christo Patrem & Dominum D. Pileum tunc Episcopum Paduanum, qua cavetur expresse, quod Universitas seu Professio Magistrorum & Scholarium Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ possit & valeat sibi Rectorem eligere, qui Rector jurisdictionem habeat in ejusdem Universitatis seu Professionis a-
 libus particularibus & universalibus Magistros in Facultatibus Artium, Medicinæ, Physicæ, & Naturæ eligere, & alios actus exercere communiter & divisim in dicta Universitate Artium, Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, prout in suis statutis Rector ipse duxerit ordinandum, cum modificationibus tamen, modis, formis, & restrictionibus infrascriptis per hæc verba in ipsa sententia scripta per Matthæum de Castro Valismontensis Segniensis Diocesis, filium Domini Joannis de Justinopoli, tunc Episcopalis Curie Paduanæ, & dicti Domini Episcopi scribam a me Notario infrascripto visa & lecta descriptis, videlicet quod Rector Universitatis prædictæ Artistarum, Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, qui præsentialiter est, & qui pro tempore fuerit, cum electus fuerit, cum Universitate sua debeat in Cathedrali Paduana Ecclesia a tempore suæ electionis infra triduum convenire, & ibidem requisitis & postulatis Rectoribus Ultramontano & Citramontano, qui nunc sunt, & pro tempore erunt, in eorum manibus ad eos accedens jurare statuta Universitatis Doctorum & Scholarium Juris

Canonici & Civilis facta & fienda observare,
 quæ tamen huic nostræ præsentî pronuntiationi, &
 amicabili declarationi, vel alicui parti ejusdem
 non essent contraria vel adversa. Et quod quili-
 bet conventuandus in Artibus & Medicina con-
 junctim, vel divisim in suo conventu publico det
 & dare teneatur Universitati Ultramontanæ Schola-
 rium Juris Canonici & Civilis, si erit scholaris
 Ultramontanus, vel Citramontanæ Universitati, si
 fuerit Citramontanus, soldos duos grossorum Veneto-
 rum; & jurare in manibus sui Rectoris Univer-
 sitatis Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Natu-
 ræ, recipientis nomine & vice Universitatis Ultra-
 montanæ & Citramontanæ Juris Canonici & Civi-
 lis, ejusdem statuta facta & fienda inviolabiliter
 observare, quæ tamen huic nostræ pronuntiationi,
 & declarationi amicabili, vel alicui parti ejusdem
 non essent contraria vel adversa quoquomodo. Et
 quod a sententia Rectoris Artistarum Medicinæ,
 Physicæ, & Naturæ, cum litigans, seu litigantes
 coram eo duxerint appellandum, appelletur ad nos,
 vel nostros successores, vel ad Rectorem Ultramon-
 tanum Juris Canonici & Civilis, si appellatus
 fuerit Ultramontanus, vel ad Rectorem Citramonta-
 num, si appellatus fuerit Citramontanus; optione
 data appellanti, an ad nos, vel successores nostros,
 vel ad dictos Rectores, modo præmisso, voluerit
 appellare. Verum quia quandoquidem contingere pos-
 set, coram dicto Rectore Universitatis Artistarum
 Medicinæ, Physicæ, & Naturæ Ultramontanum &
 Citramontanum simul litigare, & respectu diverso-
 rum Capitulorum causæ ipsorum unumquemque ap-
 pel-

pellare ; ne contingat causæ continentiam dividi , quæ divideretur , si ad Rectores Universitatis Ultramontanos & Citramontanos Juris Canonici & Civilis deberent & possent modo appellare præmisso , cum unus ex dictis litigantibus eo casu ad unum ex dictis Rectoribus , alius ad alium , appellare teneretur omni modo & deberet ; ideo eo casu propter prædictam causam , ne causæ continentia dividatur , ad nos seu successores nostros debeant solummodo appellare . Et quod in casu , quod dicta Universitas Artistarum Medicinæ , Physicæ , & Naturæ quoquomodo Rectore careret , Rector Ultramontanus & Citramontanus , qui nunc est , vel pro tempore erit , Universitatis Juris Canonici & Civilis per omnia in dictam Universitatem Artistarum Medicinæ , Physicæ , & Naturæ , Collegialiter seu Universaliter , vel divisim jurisdictionem exercere , & ea omnia facere possint & valeant , quæ verus & legitimus Rector dictæ Universitatis Artistarum Medicinæ , Physicæ , & Naturæ facere posset , si adesset . Universitas & Collegium Scholarium Juris Canonici & Civilis ad Magnif. & Exc. Dominum Nostrum D. Franciscum de Carvaria Paduæ &c. habuere recursum suppliciter postulantes sibi jus fieri , & hujus rei cognitionem & terminationem committi Cancellario Studii Paduani , prout fieri de jure debebat . Qui quidem Mag. Dominus noscens hujusmodi differentias , & dissidia , ac controversias inter dictas Universitates subortas , Studii Paduani augmento & instaurationi , ad quam indefessa cura & studio intendit & vacat , admodum fore nocivas , pro illis sedandis ,

&

& partibus ad concordiam, quibus res exiguae incrementum suscipiunt, reducendis, Universitatem & Collegium Scholarium Juris Canonici & Civilis fuit effective precatus, quatenus in sui complacentiam singularem vellent annuere, & esse contenti, quod Universitas & Collegium Doctorum & Scholarium Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ sibi libere, modo & forma, quibus postulaverat, superius expositis & descriptis, Rectorem eligeret. Et pendente responso, dictæ Universitates Scholarium Juris Canonici & Civilis, quod quia res erat gravis & ambigua, ita celeriter fieri & dari non poterat, Universitas & Collegium Doctorum & Scholarium prædictorum Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, sibi Rectorem elegit Nobilem & sapientem Virum D. Magistrum Benedictum de Salerno studentem in Artibus & Medicina. Propter quod exortæ discordiæ, Universitatis Juristarum animos ferventius accenderunt, ex quo viri boni & probi, communes amici, & Paduani Studii Zelatores, his amovendis dissidiis, discordiis, & controversiis suscitatis, se interponere laudabiliter curaverunt, & cum instantia maxima & labore rem adeo deduxerunt concorditer & amice, quod Universitates ipsæ Scholarium Juris Canonici & Civilis, ac Doctorum & Scholarium Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, sese compromiserunt & de Jure & de Facto, & de Jure tantum, & de Facto tantum, de omnibus & singulis differentiis, discordiis, dissidiis, & controversiis, ac juribus hinc inde utrique parti competentibus, videlicet Juristarum, ac Artium Physicæ,

ca, *Medicinae*, & *Naturæ in Magnificum* &
Exc. Dominum Nostrum D. Franciscum de Car-
raria Paduæ &c. aut ejus Commissarium consti-
tuendum per eum; præterea Universitas Scholarium
Juris Canonici & Civilis in egregios & famosos
Juris Doctores D. Franciscum de Zabarellis, An-
tonium de S. Angelo, ac Petrum de Alvarottis
Cives honorabiles Paduanos, ut de hujusmodi com-
promisso constare dicitur instrumento publico scripto
& rogato per Henricum Alemanum Notarium di-
ctæ Universitatis, & Notarium publicum, Univer-
sitas autem Doctorum & Scholarium Artistarum
Medicinae, Physicæ, & Naturæ in egregios &
honorabiles Artium & Physicæ Professores, Mag.
Balthassarem Patavum, Mag. Bartholomæum de
Mantua, & Mag. Jacobum de Sancto civem Pa-
duanum, electos per sapientes Artium & Medici-
næ Scholares, Mag. David ab Horologio de Pa-
dua q. Ludovici, Mag. Gualparem de Sernano de
Marchia, Mag. Stephanum de Rhodigio filium Ser
Francisci, & Mag. Julianum de Monte S. Mariæ
filium Agnolutii, ad hoc plenam potestatem &
mandatum habentes, ut dixerunt contineri in pu-
blico instrumento rogato per Baptistam Bidellum
Notarium publicum, tamquam in Arbitros, Arbi-
tratores, Amicabiles Compositores, Laudatores, &
communes Amicos &c. De quo proxime scripto
Compromisso patet instrumento rogato per me Tiliū
Notarium infrascriptum.

Quam ob rem Mag. Miles D. Franciscus No-
 vellus de Carraria, tamquam antedicti Mag. Do-
 mini Paduæ ejus patris commissarius per ipsum ad
 hoc

hoc specialiter constitutus, ut constat patentibus literis ipsius Mag. Domini suo sigillo plaustali sigillatis, & prædicti Arbitri, Arbitratores, & Laudatores, prædicti Doctores Juris & Medicinæ virorum bonorum morem gerentes, & cupientes exortas zizanias, discordias, differentias, & controversias radicitus extirpare, & partes ipsas, inter quas amor & fervens charitas esse debent, uti convenit, dulciter, fraterne, quiete, & amice convivere & conversari, visis & auditis partis Juribus utriusque, & quæ allegare & dicere voluerunt, alleganda & dicenda fuerunt, viam laudi & arbitramenti, pro bonæ amicitie conservatione inter partes ipsas, & Studii incremento sequentes, Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes super banchia quadam sub dicta lodia, quem locum ad hunc actum sibi pro juridico & idoneo elegerunt, & idoneum & legitimum esse pronuntiaverunt, unanimi voluntate & consensu pronuntiaverunt, laudaverunt, arbitramentati fuerunt, & sententiaverunt, quod Universitas Doctorum & Scholarium Artistarum, Medicinæ, Pbysicæ, & Naturæ, considerata maxime postulatione facta per antedictum Mag. Dominum, ut ei velint complacere, & quia in aliis Studii terris Rectorem habent, & quia Artistarum ac Medicorum studium in hoc Studio & Civitate Patava plurimum floruit atque floret, & quia toti Civitati & Studio Paduano cedit honori, quod Rectorem habeant, sibi libere possit & valeat pro sui beneplacito Rectorem eligere, qui jurisdictionem habeat in ejusdem Universitatis seu Professionis actibus particularibus & universali-
 li-

libus, Magistros in Facultatibus Artium, Medicinæ, Physicæ, & Naturæ eligere, & alios actus exercere communiter & divisim in dicta sua Universitate, prout in suis statutis cavetur & cavetur, quæ præsentī laudo & sententiæ non derogent, nec contradicant in toto vel in parte, ut consuetudo requirit. Item quod Professio seu Universitas Magistrorum & Scholarium Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ sit, & esse debeat Professio & Universitas distincta, separata, & una per se a Professione seu Universitate Doctorum & Scholarium Juris Canonici & Civilis; absolventes hujus suæ sententiæ, laudi, seu arbitramenti virtute Universitatem ipsam Doctorum & Scholarium Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ a juramenti præstatione observationis Statutorum Universitatis Juris Canonici & Civilis, de qua supra in sententiâ, & capitulis sententiæ latæ per dictum Dominum Pileum tunc Episcopum fit mentio, & ab omnibus aliis in dicta sententiâ Domini Pilei contentis, excepto jure appellationis reservato dictæ Universitati Juris Canonici & Civilis, prout in Capitulis ipsius fit mentio. Decernentes, sententiantes, atque laudantes, quod capitula supradiçta in sententiâ præscripta contenta, facientia de interponendis appellationibus mentionem, ut supra, rata & firma permaneant, & obtineant efficaciam atque robur, & in omnibus observentur. Pro emolumentis autem, quæ assequebantur & consequebantur dictæ Universitates Scholarium Juris Canonici & Civilis per solutionem, quæ eis fiebat ex forma sæpe dictæ sententiæ, pro conven-

tuan-

tuandis in Artibus & Medicina, & pro præemi-
nentiis, quæ fiebant Dominis Rectoribus Juris Ca-
nonici & Civilis pro dicta Universitate sua supra
descriptis, & nunc irritatis & cassatis, Mag.
præfatus D. Franciscus de Carraria Paduæ &c.
quia complacuerit sibi in petitione sua supradicta,
qui reipublicæ curam & profectum, ac Studii sui
auctionem animo semper gerens, de hujus laudi &
sententiæ pronuntiatione cum assensu & voluntate
prænominatorum Doctorum, arbitrorum, & lauda-
torum sibi secreto narrata letatur, ut bona frater-
nitas, & amicitia, atque societas vigeant inter
partes ipsas, Deo auspice perpetuo duratura, &
scandalorum vitentur incursus, & Studii detrimen-
ta, Universitati prædictæ Scholarium Juris Cano-
nici & civilis contentus est dare, donare, trade-
re, & assignare unam domum de muro, & partim
de lignamine, solariatam, & coopertam de cupis,
cum curte & puteo, positam Paduæ in contracta
S. Antonii confessoris, cui coherent a duabus par-
tibus via publica, & ab una parte Lanzarotus,
Benedictus, & Antonius fratres a Stangato, ab
una parte jura Fratrum minorum de Padua, &
ab alia versus Albarellam Bonaventura de Curte,
perpetuo per ipsam Universitatem habendam, te-
nendam, & possidendam, quæ est pretii & valo-
ris ducatorum quingentorum aureorum. Quam ta-
men dictæ Universitatis Rector manutenere de af-
fectibus in eo saltem statu, quo est, debeat, etiam
per hoc præsens laudum & sententiæ electionem
antedicti Rectoris Universitatis dictorum Artistarum
Medicinæ, Physicæ, & Naturæ confirmantes. In-
su-

super quod ipse Rector præsens, & qui pro tempore erit electus per dictam Universitatem Doctorum & Scholarium Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, antequam sumat sui Rectoratus Caputium variatum, seu de Vario, per dies tres, significet per Bidellum suæ Universitatis Dominis Rectoribus Citramontano & Ultramontano, seu Vicerectoribus Juristarum, Rectoratus vacante officio, videlicet ipsis Rectoribus ambobus absentibus a Civitate & districtu Paduano, vel ægritudine occupatis, ita & taliter, quod ipsi Vicerectores non sint specialiter constituti ad istum actum tantum, quod certa & determinata die & hora in Cathedrali Ecclesia, in loco aperto & patenti utrique parti, omni dolo & fraude summotis ex utraque parte, ita quod nulla injuria hinc inde oriri possit, vult suscipere sui Rectoratus Caputium: & venientibus significatis die & hora, possint ipsi Rectores ambo, si aderunt, aut alter eorum veniens, seu Vicerectores venientes, aut Rector unus, & Vicerector, in dictis casibus habendo respectu, Caputium de Vario imponere dicto Rectori electo, per Universitatem Doctorum & Scholarium Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, cum modo & forma debitis, & consuetis aliis Rectoribus Juristarum observari, obtenta tamen auctoritate & baylia de ipsa impositione Caputii a Cancellario Studii Paduani, & aliter non. Et quod in casu quo non essent præsentes, vel ipsorum Rectorum & Vicerectorum alter, modo suprascripto constitutorum, possint Caputium ipsum recipere a Domino Episcopo Paduano, vel ab ejus Vicario; nec possint di-

Et

Et Rectores presentes & futuri aliter, nec alio modo, nec ab aliis, quam supradictum sit, Caputium variatum recipere. Et declarant, quod ex nunc dictæ Universitates Juristarum & Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, omnem auctoritatem & bayliam, quam habent, & habere possunt, Domino Episcopo Paduano dant & concedunt, ut ipse Dominus Episcopus dictam auctoritatem & bayliam incaputiandi habeat irrevocabiliter. Item quod remittantur, & ex nunc remissæ esse intelligantur, & sint omnes injuriæ & offensæ hinc inde dictæ, factæ, & illatæ tam verbo, quam opere usque in diem præsentem. Et de cetero utraque pars nullam sibi ad invicem inferat injuriam, vel offensam realem, vel verbalem, neque cum actibus, signis, vel nutibus, sculpturis, scripturis, picturis, vel aliquo alio modo, forma, vel ingenio.

Item quod Domini Rectores Juristarum Artium Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, presentes & futuri teneantur pœnas apponere obloquentibus de sententia prædicta, vel se invicem injuriantibus ob causam prædictam, vel improperantibus de præteritis vel de præsentialiter apparentibus circa officium Rectoratus dictorum Dominorum Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, & pœnas impositas exigere, atque contra importunos & protervos, pœnas non metuentes, & contrasacientes importune & proterve, procedere, & taliter eos punire & coarctare, quod eorum pœna, aliis contrasacere volentibus, cedat in exemplum.

Item quod antedictæ Universitates Juristarum,

ac Artium Medicinæ, Physicæ, & Naturæ infra dies decem proxime futuros teneantur & debeant præsentem sententiam, arbitrium, sive laudum approbare, ratificare, & laudare, ac juramento confirmare in pœna infra scripta.

Reservavit autem antelatus Mag. Miles Dominus Franciscus Novellus de Carraria Mag. Genitori suo Domino Francisco de Carraria arbitro, arbitratori, & laudatori supradiçto, tamquam ejus Commissarius, & sibi, de voluntate & consensu ceterorum dictorum arbitrorum, & ipsi arbitri cum eo, potestatem bayliam, & plenam facultatem, hanc eorum sententiam, arbitrium, sive laudum dilucidandi, declarandi, mutandi, corrigendi, & interpretandi usque ad sex menses proxime futuros, ut ei videbitur, & placebit.

Quam quidem sententiam, sive laudum &c. præceperunt, & mandaverunt attendi per ipsas partes debere, & observari inviolabiliter, & ad plenum, in pœna perjurii, & Ducatorum quingentorum auri, applicanda parti observanti per contrafacientem &c. Qua soluta, nihilominus præsens laudum, & sententia perpetuam obtineat firmitatem &c.

MCCCXCIX. Ind. VII. die Martis XX. Maj. Paduæ sub Lodia Cancellariæ, præsentibus Domino Daniele de Rivo, D. Gualdo de Plombino, D. Simone de Noenta, Boniacobo de Monte Lanciano, Mag. Petro de Tomasiis q. Tomasi de Venetiis habitante in contracta Fallaroti, & Mag. Juliano filio Agnolutii de Monte S. Mariæ in Georgio, Scholaribus Medicinæ, & Mag. Juliano habitante
in

in contracta Arenæ, testibus rogatis & ad hoc convocatis.

Mag. Guaspar q. D. Andreæ de Sernano de Marchia, Scholaris Medicinæ & Artium, Syndicus & Procurator, ac Syndicario & Procuratorio nomine Universitatis Doctorum & Scholarium Artium Medicinæ, Physicæ, & Naturæ, ad hoc specialiter constitutus, ut constat publico Instrumento rogato & scripto per Baptistam Bidellum dictæ Universitatis q. Nicolai de Contracta Domus Dei, Notarium publicum, & juravit dicto nomine, ac promisit ipsam firmam, ratam, & gratam habere, tenere, attendere, & observare, & non contrafacere, seu contravenire &c. in pœna in sententia contenta &c. qua soluta, vel non &c.

Eisdem millesimo, Indictione, & loco, die Mercurii XXI. Mensis Maii, præsentibus Domino Joanne de Porcellinis, Domino Daniele de Rivo, Domino Simone de Noenta, Domino Henrico de Gallis, Domino Bonfrancisco de Leone, Domino Mag. Joanne de Janua, Nicolao de Vigontia, & Jacobo Barisoni de Vigontia, Testibus rogatis, & aliis.

Egregii Domini Rectores Juristarum Universitatis studii Paduani, videlicet Dominus Franciscus a Menla de Catalonia, Rector Dominorum Ultramontanorum, & Dominus Joannes Fuffuda de Regio Calabria, Rector Dominorum Citramontanorum, Syndici & Procuratores, ac Syndicario & Procuratorio nomine dictarum Universitatum Utriusque Juris, ad hoc specialiter constituti, ut dixerunt constare publico Instrumento rogato per Henricum

q. Henrici de Prussia, Notarium dictarum Universitatum, Notarium publicum, qui etiam dixit se de dicto Instrumento rogatum, laudaverunt, approbaverunt, ratificaverunt, & omologaverunt sententiam ultrascriptam inter dictas Universitates ex una, & Universitatem Artistarum Medicinæ, Physicæ, & Naturæ parte ex altera &c. & juraverunt eam firmam, ratam, & gratam habere, & tenere perpetuo, & non contrafacere, seu contravenire &c. in pœna in sententia, sive laudo contenta &c. qua soluta, vel non &c.

Franciscus Novellus de Carraria, ordine tertius, in hoc Compromisso Procurator Francisci Patris.

Diploma Equestris dignitatis Juristarum
Rectori Joanni Beltramino de
Casatis Concessæ.

Hieronimus Priolus Dei gratia Dux Venetiarum ad perpetuam rei memoriam. Consuevere majores nostri multis variisque modis animi egregiæque eorum voluntatis affectum declarare in eos, quos & generis nobilitate, & moribus, & virtute præditos agnovissent. Cum igitur ad nos nuper accesserit magnificus & excellens Doctor D. Joannes Beltraminus de Casatis, olim in Gymnasio Patavino Juristarum Rector, vir singulari probitate, ac perspicua erga nos nostramque Remp. fide plurimum commendatus, qui etiam animum

&

& ingenium ad res præclaras agendas præseferat
 aptissimum, ipsum D. Joannem flexis genibus ante
 nos positum, in frequenti nobilium civiumque no-
 strorum corona, servatis, ut moris est, debitis ce-
 remoniis, & solemnitatibus consuetis, ense, cingu-
 lo, & aureis calcaribus accinctum ad gradum &
 dignitatem militaris ordinis auratique Equitis liben-
 ter promovimus & ereximus, ea quidem præroga-
 tiva, ut pro decore militiæ, & ejus virtutis me-
 ritis Eques splendidus in posterum appelletur &
 nominetur, ei facultatem & auctoritatem impertien-
 tes perpetuo gerendi aureas vestes, arma, zonam,
 calcaria, aliaque aureata cujusvis generis militaria
 ornamenta, nec non gaudendi quocunque honore ac
 dignitate, præminencia, jurisdictione, facultate, &
 privilegiis singulis ad veram insignemque militiam
 & Equestre decus pertinentibus. Quæ omnia prom-
 pto & alacri ille suscepit animo; fidemque suam
 jurejurando obstrinxit, quemadmodum verum & ex
 omni parte perfectum militem decet. In cujus rei
 testimonium has nostras fieri, et sigillo nostro argen-
 teo pendente jussimus communiri.

Datæ in nostro Ducali Palatio die ultimo
 Septembr. Indictione IV. anno MDLX.

AD S. THEOLOGIAM

Privilegium Fr. Jo. Baptistæ de Padua ex ordine
Prædicatorum, quo primum S. Theologiæ
Baccalarius, deinde Doctor creatus est
Anno MCCCLXXX.

I.

IN Christi nomine Amen. Anno a Nativitate
ejusdem MCCCLXXX. Ind. 3. Die Lune 16.
Januarii.

Raymundus Dei et Apostolicæ Sedis gratia E-
piscopus Paduanus et Cancellarius etc. Universis
et singulis præsentibus nostras litteras inspecturis sa-
lutem in Domino sempiternam.

Universitati vestræ notum facimus, et fidem ple-
nam per præsentibus, quod nuper ad nostram accedens
præsentiam Venerabilis et Religiosus Vir Fr. Jo.
Baptista de Padua Ordinis Fratrum Prædicatorum,
quasdam litteras nonnullorum Superiorum suorum,
unam videlicet Reverendiss. in Christo Patris et
Domini Fr. Nicolai Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Car-
dinalis Fratrum dicti Ordinis Prædicatorum Pro-
fessi, ac ejusdem ordinis auctoritate Apostolica Vi-
carii Generalis, et duas alias litteras Ven. et Re-
ligiosi Viri Domini Fr. Aldovrandini Ferrariensis
Prioris Provincialis Lombardiæ inferioris, et Vica-
rii Generalis Ordinis antedicti, veras, non vitia-
tas, non cancellatas, non abrasas, non corruptas,
nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni pror-
sus

sus vitio et suspicione carentes, veris sigillis dictorum Dominorum, unam videlicet sigillo dicti D. Cardinalis Vicarii memorati, et alias duas sigillo dicti P. Provincialis sigillatas more solito, in pendenti, Nobis tamquam Episcopo et Cancellario memorato præsenteravit; Nosque easdem litteras ea qua decuit reverentia recepimus, ac per Ivanum Notarium nostrum legi ac publicari fecimus, quarum quidem litterarum trium tenores per ordinem describuntur: et primo tenor litteræ supradicti D. Cardinalis Vicarii dicti Ordinis sequitur, et est talis.

Nos Fr. Nicolaus inspiratione Divina Tituli S. Cyriaci sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, Fratrum Ordinis Prædicatorum Professus, ac ejusdem ordinis auctoritate Apostolica Vicarius Generalis, dilecto in Christo Fr. Jo. Baptistæ etc.

Tenor vero unius litteræ dicti Provincialis de verbo ad verbum sequitur, et est talis.

In Dei Filio sibi carissimo Fr. Jo. Baptistæ Priori Paduano Ordinis Fratrum Prædicatorum Fr. Aldovrandinus Ferrariensis Prior Provincialis Lombardiæ inferioris ac Vicarius etc. Tenor autem alterius litteræ ejusdem D. Provincialis sequitur, et est talis.

In Dei Filio sibi carissimis Fratribus Jo. Baptistæ etc.

Post quarum quidem litterarum præsentationem, receptionem, et publicationem Venerab. et Religiosus Vir. D. Fr. Nicolaus de Mazimago de eodem Conventu Provinciæ Lombardiæ inferioris Ord. Præ-

dicatorum, actu Regens in Conventu Paduano Ord.
antedicti, coram nobis praesentialiter constitutus au-
thoritate suprascriptarum litterarum tam sibi, quod
dictum D. Fratrem Jo. Baptistam praesentare possit,
quam ipsi D. Fratri Jo. Baptistae, quod ad infra-
scripta valeat praesentari, specialiter, & expresse
concessa, pariter & commissa, prout in litteris su-
prascriptis D. Provincialis praedicti plenius vidi-
mus contineri, Nobis tamquam Episcopo & Can-
cellario memorato actualiter praesentavit suprascri-
ptum Religiosum & prudentem & honestum Virum
D. Fratrem Jo. Baptistam de Padua Ordinis su-
pradiicti praesentem, & hoc devote & cum instan-
tia debita postulante, ad Lecturam habendam &
actu regendam in Conventu praedicto pro cursu ad
Magisterium & gradum Magisterii Theologicae fa-
cultatis et sacrae Paginae congruis consuetisque ho-
noribus consequendum et assumendum, Nobis simi-
liter supplicando quatenus ipsum D. Fr. Jo. Ba-
ptistam ad praemissam Lecturam pro cursu praedicto,
pro anno praesenti, et praesenti tempore hyemali
admittere dignaremur, secum de speciali gratia,
ex certis causis rationabilibus et honestis tunc ex-
pressis benigniter dispensantes, quo non obstante,
quod de tempore aestivo in suprascriptis litteris men-
tio fiat, jam dictam Lecturam praesenti hyberno
tempore pro anno praesenti inchoare et exequi pos-
sit, et licite expedire. Nos autem de vita, mo-
ribus, et conversatione, ac scientiae experientia, et
probitate dicti D. Fr. Jo. Baptistae testimonio pra-
habito fide digno, decernentes eundem sufficientem,
idoneum, habilem, benemeritum, atque dignum,

mediantibus ejus scientia, moribus, et virtutibus multiplicibus ad dictam Lecturam, ut præmittitur, obtinendam, viam et præambulum assumendi Magisterii, dignitatis, et Doctoratus honoris; ideoque prædictis supplicationibus, utpote justis, rationalibus, et honestis, condescendentes, et benigne annuentes favoribus gratiosis, eundem D. Fr. Jo. Baptistam, secum de tempore, ut superius expressum est, et supplicatum extitit, de speciali gratia dispensantes, in Baccalarium ad eam tempore hyemali, pro cursu Magisterii supradicti, in Conventu prædicto inchoandam, exequendam, et congruis consuetisque expeditionibus, et honoribus terminandam, et finiendam, auctoritate qua fungimur in hac parte omni modo, jure, et forma, quibus melius et efficacius potuimus, et possumus, acceptavimus et admisimus, acceptamus et admittimus per præsentem, In quorum etc.

I I.

Universis et singulis præsentem litteras, sive instrumentum inspecturis Raymundus Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Paduanus, ac Cancellarius Universitatis Studii Paduani salutem et sinceram in Domino charitatem.

Redolent, ut aromata, virtutum præmiis decorati, Orbisque Doctoribus, et Magistris, velut cælum sideribus, exornatur, per quos sanantur mores, et vitia detestantur, et quæque devia ad rectum tramitem deducuntur. Divinæ siquidem legis ratio est, ut post longos studiorum labores fructus

be-

benemeritis exoptatus in præmium, et debita sublimitatis dignitas tribuatur. Quapropter noverit vestra Universitas, quod nos considerantes bene laudabile atque dignum, studiorumque labores mereri, ut hi, qui a suis quasi cunabulis vitam suam disciplinis dedere scholasticis, quosque scientiæ prædotavit nobilitas, debita virtutum præmia consequantur, quo post longævi palmam laboris Doctoratus dignitate, et honore Magisterii decorentur, ut sic digna et hilari remuneratione gaudentes studendi, et bene agendi exemplum in posteros tribuant, et sequelam. Pridem Venerabilem, Religiosum, et scientificum Virum Fr. Jo. Baptistam Ord. Fratrum Prædicatorum de Padua Nobis tamquam Episcopo et Cancellario memorato per Ven. et Religiosum Virum Fr. Nicolaum de Forojulii ejusdem Ordinis in S. Theologia Baccalarium de commissione, licentia, et mandato sibi factis per Superiorum sui Ordinis litteras, nomine et vice Magistri Guidonis de Bononia ejusdem Ordinis, dictæ S. Theologiæ Professoris, ipsum præsentare, ac doctorare, et expedire debeatis, ut patet per litteras Superiorum suorum Ordinis prædicti sibi concessas præsentatum, ejus exigentibus meritis, et virtute, ad Lecturam inchoandam prosequendam, et debitis honoribus terminandam, ut moris est in dicto Conventu Paduano pro cursu ad Magisterii dignitatem, et Doctoratus gradum in dicta Sacra Pagina, et Facultate Theologica consequendum acceptavimus et admisimus, prout per alias nostras litteras eidem Fr. Jo. Baptistæ concessas plene legitur contineri. Deinde vero post Lecturam hujusmodi
jam

jam finitam pro cursu prædicto, eodem Fr. Jo. Baptista de mandato, de quo supra, per dictum Magistrum Guidonem de Bononia Nobis denuo præsentato ad rigorosum privatum examen in dicta facultate Theologica subeundum pro Magisterii et Doctoratus officio assumendo; Nos præfatum Fr. Jo. de ipsius Lecturæ hujusmodi perfectione præhabita cum debitis et consuetis solemnitatibus, fide prius legitima Nobis facta Dominorum dictæ S. Theologiæ Doctorum Paduæ Regentium, et existentium, Universitate more solito convocata, inter quos interfuerunt dictus Mag. Guido de Bononia dicti Ord. Fr. Prædic. Mag. Paullus de Arimino Regens Paduæ Ord. Fr. Eremitarum, Mag. Andreas de Padua ejusdem Ord. et Mag. Jacobus de Placentia Ord. Fr. Minorum per eosdem Doctores coram Nobis in nostro Episcopali Palatio Paduano sub dicto Mag. Guidone, observatis debitis et consuetis solemnitatibus, in dicta sacra Pagina et facultate Theologica examinari fecimus diligenter; et quia idem Fr. Jo. Baptista in hujusmodi examine riguroso legendo, repetendo, disputando, argumentis, quæstionibus, et oppositionibus sibi factis respondendo, ac dubia quæque commendabiliter declarando, quæstionesque decidendo, et terminando sufficienter se habuit, adeoque per eosdem doctores unanimiter, concorditer, et nemine discrepante, mediante eorum juramento, approbatus est in facultate prædicta, sufficiensque omnino repertus et etiam reputatus, Nos tunc eidem Fr. Jo. Baptistæ, ut præmittitur, examinato, et sufficienti reperto, reputato, et etiam approbato in nostra præsentia

con-

constituto subeundi examen publicum, et recipiendi gradum Magisterii Doctoratusque, et honoris Cathedralæ Magistralis de cetero quandocumque sibi placuerit in facultate prædicta, celebratis etiam Vesperis, ac solemnitatibus aliis in talibus consuetis, plenam licentiam, et omnimodam dedimus facultatem; eidemque Fr. Jo. Baptiste districtè præcipiendo mandavimus, quatenus deberet per superscriptum Mag. Guidonem de Bononia expediri; et inde etiam similiter præcipiendo mandavimus ipsi Mag. Guidoni ibidem præsentem in virtute præstiti juramenti, quatenus sæpe dictum Fr. Jo. Baptistam amodo ad omne sui beneplacitum expedire, doctorare, et Magistrare deberet, Magistralia sibi quæque insignia conferendo, et alia faciendo, ut moris est Universitatis studii Paduani. Nunc autem Universitate Magistrorum prædictorum, et aliorum Doctorum, et Scholarium, tam Religiosorum, quam non Religiosorum cuiuscumque facultatis dicti studii Paduani, more solito convocata in nostra Cathedrali Ecclesia Paduana ad examen, quod publicum nuncupatur, observatisque omnibus et singulis solemnitatibus, quæ in huiusmodi actibus fieri consueverunt in eodem Studio Paduano, receptoque testimonio prædictorum Doctorum ibidem assistentium, quod idem Fr. Jo. Baptista sufficiens, idoneus, atque dignus erat ad recipiendum in facultate Theologica supradicta Doctoratus gradum, et Magisterii dignitatem, quodque alias in eo bonorum morum decor, litterarumque peritia virtutem et scientiam decorabant, eidem Fr. Jo. Baptiste examinato, ut prædiximus, et approbato sub Do-

clori-

Et oribus supradictis publice, auctoritate, qua tam ex antiqua et approbata consuetudine Studii Paduani, quam ex Privilegiis Apostolicis, et Indultis plene fungimur in hac parte, honorem Magisterii, et Cathedræ Magistralis, et doctoratus gradum in dicta Sacra Pagina, et facultate Theologica imper-
timur, et concedimus per præsentem, ipsum ad aliorum Doctorum numerum extollendo, et etiam aggregando; sibi omnem ascendendi Cathedram Magistralem, ac legendi, disputandi, quæstiones terminandi, doctorandi, docendi, et regendi, omnes Doctorales actus exercendi, et singula faciendi ubique terrarum, quæ ad Magistros et Doctores hujusmodi Theologicæ facultatis quoquo modo pertinere noscuntur, plenam et liberam tenore præsentium damus et concedimus facultatem, et tribuimus omnimodam potestatem. In quorum
etc.

Datum et actum Paduæ in Ecclesia supradicta sub anno Dominicæ Nativitatis 1380. Ind. 3. die Dominico, penultimo mensis Aprilis, regnante Mag. etc. præsentibus Ven. et scientificis viris D. D. Fr. Petro Abbate Monasterii S. Stephani de Carraria, et Galvano de Bononia Decretorum Doctoribus Bartholomæo de Capitevacca, Aicardino de Alvarottis de Padua, Jo. De Capitaneis de Mediolano, Ubertino de Lampugnano, Antonio de Miliaria, & Pizzacomino de Padua, Legum Doctoribus ac Magistris, Jacobo de Arquada, Jo. de Dundis, Marsilio de S. Sophia, et Jo. Francisco de Montefilice Artium & Medicinæ Doctoribus, una cum Doctoribus Sacræ Theologiæ prædictis, & aliis
quam

quampluribus, testibus ad hæc vocatis specialiter
& rogatis.

Jvanus Notarius ita est.

Laureæ Privilegium concessum Fr. Ugolino de
Parachasiis de Camerino ex ordine Fratrum
Prædicatorum Anno MCCCLXXXI.

Raymundus Dei & Apostolicæ Sedis gratia
Episcopus Paduanus, ac Cancellarius Uni-
versitatis studii Paduani universis & singulis præ-
sentes litteras inspecturis salutem in Domino.

Redolent, ut aromata etc. Pridem Venerabilem,
et Religiosum, et scientificum virum Fr. Ugolinum
de Parachasiis de Camerino, Ord. Præd. Nobis
per Rev. et Religiosum virum Mag. Nicolaum de
Foroiulio ejusdem Ordinis Prædicatorum, S. Theo-
logiæ Professore, Regentem in Conventu Padua-
no Ord. prædicti de licentia et commissione sui Ord.
præsentatus ad Lecturam Libri sententiarum in-
choandam, proseguendam, et etiam terminandam in
dicto Conventu Paduano, ut moris est, pro cursu
ad Magisterii dignitatem, et Doctoratus gradum,
in dicta Sacra Pagina, et facultate Theologica
consequendum, acceptavimus et admisimus cum ju-
ramento, et modis in talibus usitatis. Deinde ve-
ro post dictam Lecturam eodem Fr. Ugolino per di-
ctum Mag. Nicolaum de Foroiulii nobis iterum
præsentato ad rigorosum examen in dicta facultate
Theologica subeundum, Nos eundem Fr. Ugolinum
D.

D. D. Sacrae Theologiae Magistrorum, et Doctorum Paduae Regentium et existentium, Universitate more solito convocata, inter quos fuerunt Mag. Nicolaus de Alexandria Regens de Ordine Minorum, Mag. Paullus de Arimino Regens de Ordine Eremitarum, Mag. Jacobus Cortese de Placentia Ordinis Minorum, Mag. Jo. Baptista de Padua, et Mag. Joannes de Monteacuto de Anglia Ordinis Prædicatorum per eosdem Doctores et Magistros coram Nobis in nostro Episcopali Palatio Paduano sub dicto Mag. Nicolao de Foroiulio, observatis debitis et consuetis solemnitatibus in dicta Sacra Pagina et facultate Theologica examinari fecimus diligenter; et quia idem Fr. Ugolinus in hujusmodi examine riguroso argumentis, questionibus, legendo, disputando, et oppositionibus sibi factis respondendo, et dubia quæque commendabiliter declarando, quæstionesque propositas decidendo, sufficienter se habuit, adeo quod per eosdem Doctores unanimiter, concorditer, et nemine discrepante, mediante eorum juramento, approbatus est in facultate prædicta, Nos ex tunc eundem Fr. Ugolinum in nostri præsentia, ut præmittitur, examinatum, sufficientemque repertum, et etiam approbatum pronuntiavimus et declaravimus idoneum, et sufficientem, benemeritum atque dignum, ac etiam approbavimus, et approbatum esse decrevimus ad gradum Magisterii, Doctoratusque, et honorem Cathedrae Magistralis recipiendum et obtinendum in facultate Theologica supradicta, eidem Fr. Ugolino expresse mandantes, quatenus per superscriptum Mag. Nicolaum de Foroiulio expediri deberet, et
exin.

exinde etiam similiter præcipiendo mandavimus ipse
 Mag. Nicolao præsentem in virtute præstiti juramen-
 ti, quatenus eundem Fr. Ugolinum amodo ad omne
 sui beneplacitum publice licentiare, vesperiare,
 magistrare, et expedire deberet, ut moris est Uni-
 versitatis Studii Paduani. Præterea subsequenter
 Universitate Magistrorum prædictorum, et aliorum
 Doctorum, et Scholarium tam Religiosorum, quam
 non Religiosorum cujuscunque facultatis Universita-
 tis prædictæ, die ordinata more solito convocata
 et congregata in nostra Cathedrali Ecclesia Padua-
 na, suprascriptus Mag. Nicolaus de Foroiulio at-
 tendens sufficientiam suprascripti Fr. Ugolini, ut
 præmittitur, approbatam de nostra auctoritate, li-
 centia, et consensu coram Universitate prædicta,
 ut præmittitur, convocata, nobis etiam præsentem
 in eadem Ecclesia eidem Fr. Ugolino licentiam et
 omnimodam facultatem publice dedit, tribuit, et
 concessit, faciensque eum Magistrum in Theologia
 dedit eidem licentiam ascendendi Cathedram Ma-
 gistrale, et legendi, disputandi, quæstiones deter-
 minandi, docendi, et regendi, omnesque actus Ma-
 gistrales exercendi, et singula faciendi Paduæ, et
 ubique terrarum, quæ ad Magistros hujusmodi
 Theologicæ facultatis quoquomodo pertinere noscun-
 tur, demum vero subsequenter præmissis actibus,
 successivis temporibus, ut præmittitur, sic peractis
 feliciter et finitis, ac etiam interim vesperiis die
 statuta factis, et habitis in Ecclesia sui Ordinis
 in præsentia Magistrorum in Theologia, ac etiam
 aliorum Magistrorum, et Scholarium tam Religio-
 sorum, quam non Religiosorum cuiuscunque facul-
 ta-

tatis Universitatis prædictæ, et solemnitatibus aliis observatis, quæ in talibus observari consueverunt secundum ritum et formam, antiquamque et approbatam consuetudinem Universitatis prædictæ, eadem Universitate iterum die statuta, videlicet die ultimo Martii infra scripto, convocata, et congregata in suprascripta nostra Ecclesia Paduana, Nos Raymundus Episcopus et Cancellarius infra scriptus pro expeditione et omnimoda conclusione omnium prædictorum coram Universitate prædicta, necnon presentibus etiam testibus, et aliis infra scriptis prædicti Fr. Ugolini de Camerino Capiti Biretum Sphæricum in signum Doctoratus, et Magisterii imposuimus; ipsumque, ut moris est, in medio prædictæ Ecclesiæ nostræ, et in pleno omnium conspectu insignia quoque Doctoralia et Magistralia conferendo, prædictorum Magistrorum Theologiæ consortio aggregavimus, debitis ad hæc consuetisque et omnimodis solemnitatibus observatis, ita ut amodo idem Mag. Ugolinus legere, disputare, questiones determinare, textus S. Theologiæ, et etiam dicta Doctorum exponere, omniaque alia, et singula facere, et exercere libere et expedite possit et valeat Paduæ, et ubique locorum, quæ alii Doctores et Magistri facultatis prædictæ facere possunt, et debent, et quæ ad Magistros ipsos quomodolibet pertinere noscuntur etc.

Datum et actum Paduæ in nostra Ecclesia supradicta A. Dominicæ Nativitatis 1381. Ind. IV. die Mercurii ultimo mensis Martii, presentibus suprascriptis Magistris Nicolao de Alexandria, Paulo de Arimino, Jacobo de Placentia, Jo. Baptista de Padua,

dua, et Joanne de Monteacuto de Anglia, omnibus S. Theologiæ Magistris, ac D. D. Fr. Petro Abb. S. Stephani de Carraria, Angelo de Castilione Aretino, Archipresbytero Paduano, Gallicano de Bononia, et Nicolao de Padua, omnibus Decretorum Doctoribus, necnon Dominis Joanne de Capitaneis, Ubertino de Lampugnano, Aycardino de Padua, Pizzacomino de Padua, omnibus Legum Doctoribus, et quamplurimis aliis Magistris et Doctoribus, et Scholaribus Universitatis Paduanae prædictæ inibi aggregatis, testibus ad hæc specialiter vocatis, et rogatis etc.

A D C H I R U R G I A M

Privilegium concessum Mag. Joanni de Recaneto
Chirurgo A. MCCCXCII.

NOs Galeacius de S. Sophia Doctor. Med. et Art. Præpositus Collegii Ven. Doctorum Med. et Art. Studii Paduani, vobis omnibus et singulis, ad quos præsentis litteræ pervenerint, salutem in Domino. Cum Jus utrumque testetur, quod scholasticis disciplinis insistentes congrua dignum est remuneratione gaudere; et qui voluntariis studiorum necessitatibus se sponte subjiciunt, deceat et congruat, ut debitis consolentur provisionibus; idcirco vobis omnibus et singulis prædictis intimamus, insinuamus, notificamus, et ad vestram deducimus notitiam tenore præsentium, quod providus et discretus vir Mag. Joannes fil. Mag. Andreae de Recaneto Chirurgus ab anno Domini 1387.
die

die 13. M. Januar. usque ad diem datæ præsentium in studio Paduæ continue horam traxit, studio Chirurgiæ insistendo diebus et horis debitis, intrando scholas et Auditorium Ven. Doctorum Mag. Jacobi de Zanettinis de Padua Art. et Med. Doctoris legentis ordinarie Medicinam, Nicolai de Montesilice Doctoris Medicinæ, Benedicti de Galmarellis de Padua Doctoris Med. et Artium legentium Chirurgiam, Gulielmi de S. Sophia Doct. Med. et Art. legentis ordinarie Medicinam, Mag. Francisci de S. Sophia Doct. Med. et Art. legentis extraordinarie Medicinam, Bartholomæi de S. Sophia Doct. Med. et Art. legentis practicam Medicinam, eo tempore quo legebat, ipso Mag. Joanne existente in præfato studio Paduæ, continue lectiones prædictorum Doctorum frequentando, omnes alios actus scholasticos solemniter exercendo; formamque et ordinem statutorum Collegii nostri fieri consuetum plenarie adimplevit de auditionis tempore, responsionibus questionum, lectione libri, practicasse per annum: et ideo Mag. Joannes expeditus de omnibus actibus suis necessariis contentis in dictis statutis, cupiens de laboribus suis præmiari, nec aliter posse nisi per arduum passum rigorosi examinis percipiens, ut de ejus scientia & sufficientia omnibus clare et evidenter appareat, subjecit se eidem examini Chirurgiæ, infra scripta die eidem consignata, prædicto examine Chirurgiæ subeundo coram Ven. Doctoribus Medicinæ Collegii nostri in Capitulo Ecclesiæ majoris Paduæ ibidem congregatis. Mag. Joannes prædictus in eodem suo examine Chirurgiæ taliter se gessit bene legendo, argumenta

pro et contra facta eidem per Doctores plenarie absolvendo et eisdem solemniter respondendo, quod ab omnibus Doctoribus Med. ibidem presentibus de numero Collegii nostri Paduae, divina favente Gratia unanimiter et nemine discrepante, laudabiliter et honorifice in dicta scientia Chirurgiae extitit approbatus. Quapropter habita clara informatione, visaque ejus scientia et sufficientia, ipsum tamquam dignum, sufficientem, et benemeritum in dicta scientia Chirurgiae approbavimus; et nomine et vice totius Collegii praedicti per praesens privilegium nostrum approbamus, et ipsum pro approbato haberi volumus et declaramus; et dicto Mag. Joanni damus et concedimus licentiam et auctoritatem ubique legendi, disputandi, determinandi, medendi, et totos actus Chirurgales exercendi tamquam sufficienti et experto in eadem Chirurgia; et quod possit portare aurum, et vestes ornatas auro, et suffultas cujuscumque suffulturae voluerit, praeter Varum, et Armerinum: et delato eidem juramento per nos secundum formam Statutorum Collegii nostri more solito in praesentia infrascriptorum testium, et mei Notarii infrascripti, juravit praedictus Mag. Joannes corporaliter ad sacra Dei Evangelia, manu tactis scripturis in manibus nostris, obedire nobis in licitis et honestis, si contigerit ipsum Paduae permanere, et nunquam contra Collegium nostrum contrarium consilium vel auxilium praestitutum, et ad defensionem et protectionem totius Collegii nostri ubique opponere, manutenere, et observare Statuta ipsius Collegii nova et antiqua; et si inter praedicta esset aliqua contradictio, serva-

re nova, et dimittere antiqua, et augere honores, et libertatem præfati Collegii nostri totis viribus atque posse. Et in eodem suo examine interfuerunt omnes Doctores Collegii Med. et Art. qui erant tunc in Civitate Paduæ, primo Mag. Galeacius de S. Sophia, Med. et Art. Doctor, Præpositus suprascriptus, Mag. Nicolaus de Rido; Mag. Nicolaus de Montesilice, Mag. Petrus de Pernumia, Mag. Rizzardus de Guannainis de Padua, Mag. Gulielminus de Noale Doctores Med. Mag. Benedictus de Galmarellis de Padua, Mag. Gulielmus de S. Sophia de Padua, Mag. Bartholomæus de S. Sophia de Padua, Mag. Jacobus a Crofaria S. Antonii de Padua, Mag. Franciscus de S. Sophia de Padua, Mag. Balthassar de Padua Doctores Med. et Artium, Mag. Donatus de Clugia, Mag. Jo. Laurentius de Padua Doctores Artium, Mag. Bartholomæus de Mantua Doctor Art. et Licentiatus in Med. Mag. Franciscus de Lido Doctor Art. Super quibus omnibus testes recepimus fide dignos tam præfatos suos Doctores, quam etiam alios plurimos Mag. et Doctores ejusdem notitiam habentes. In quorum testimonium omnium præmissorum præsentis litteras fieri fecimus de consilio & consensu DD. Consiliariorum et totius Collegii nostri prædicti; et ad majoris roboris firmitatem per Jacobum Bidellum Generalem Notarium et Officialem nostrum jussimus de prædictis publicum Instrumentum, seu Privilegium confici, et sigilli Collegii nostri appensione muniri.

Datum et actum Paduæ in capitulo Ecclesiæ Majoris Paduæ 1392. Ind. XV. die Veneris 5.

M. Aprilis, presentibus Hon. et discretis Viris Mag. Angelo de Roma Doct. Art. Mag. Cortesia de Capitibus Vaccae Licentiato in scientia Chirurgiae, Mag. Joanne nato in Venetiis filio Mag. Thadæi Chirurgi de Ferraria, Mag. Joanne filio Ser Matthæi de Recaneto, Mag. Smerejo Chirurgo de Padua, Mag. Thoma fil. Mag. Lucae de Recaneto, Mag. David q. Ludovici de Dondis Scholaribus Art. Jacobo de Benciis de Cereto, testibus vocatis, rogatis, et aliis.

Ego Jacobus Bidellus Generalis Medicorum & Artistarum q. Mag. Francisci de Contracta Domus Dei de Padua, Centenario S. Blasii, Quarterio Pontis Altinatis, publica Imperiali auctoritate Notarius iis omnibus suprascriptis interfui, et de mandato Præpositi, et Consiliariorum, et ceterorum Collegii suprascripti, hoc publicum Instrumentum, seu Privilegium confeci; rogatus hæc omnia et singula suprascripta fideliter et bona fide publice scripsi, signumque meum consuetum apposui.

AD MEDICINAM.

Licentia privati examinis, & Publica Doctoratus in scientia Medicinæ Honorabilis Mag. Antonii q. Mag. Petri de S. Severo de Provincia Apuliæ sub egregiis Artium & Medicinæ Doctoribus Mag. Jacobo de Zanettinis, Bartholomæo de S. Sophia, Balthaffare, omnibus tribus Paduanis, & Jacobo de Forlivo A. MCCCC.

I*N Christi Nomine Amen. Universis et singulis præsentibus litteras, sive præsens publicum Instrumentum inspecturis Nicolaus de Portugruario, Can. Plebis S. Fidentii de Meliadino Paduanæ Diocesis, Decretorum Doctor, ac Vic. in spiritualibus Generalis Ven. ac Generosi Viri D. Stephani de Carraria, Dei et Apostolicæ Sedis gratia in spiritualibus et temporalibus Administratoris, Rectoris, et Gubernatoris Ecclesiæ Paduanæ, bonorumque iurium ejusdem, ac hujus almæ Universitatis Studii Paduani Cancellarii dignissimi, salutem in eo, qui est omnium vera salus et gaudium sempiternum. Studiorum labor meretur, ut iis, qui a suis quasi cunabulis vitam suam disciplinis exhibuere scholasticis, virtutum præmia debita tribuantur, ut sic singulari remuneratione gaudentes bene agendi posteris exemplum tribuant et sequelam. Sane per Ven. et egregios Artium et Medicinæ Doctores et Magistros Jacobum de Zanettinis, Bartholomæum a S. Sophia, Balthaffarem q. Jacobini absentem*

tamquam præsentem, Honorabiles Cives Paduanos, et Jacobum de Forlivio nuperrime præsentato coram nobis Vicario prælibato Honorabili et sapienti Viro Mag. Antonio q. Mag. Petri de S. Severo de Provincia Apuliæ, tunc temporis in scientia Medicinæ laudabiliter insudante ad subeundum privatum examen in præfata scientia Medicinæ, ut se foret repertus idoneus, tunc eundem ad honorem Doctoratus et Magisterii dignitatem admittere deberemus; Nos vero Nicolaus Vic. prælibatus præmissis libenter ac liberaliter annuentes præfatum Mag. Antonium per Doctores præfatarum scientiarum Artium et Medicinæ tunc in Paduano Studio residentes, Mag. Balthassare excepto, ut præmittitur, auctoritate præfati D. Cancellarii nobis in hac parte concessa, coram nobis in præfata scientia Medicinæ, observatis debitis et consuetis solemnitatibus, examinari fecimus diligenter; et quia in examine præfato legendo, repetendo, respondendo, argumentis et quæstionibus, interrogationibus et oppositionibus tunc sibi factis sufficienter et bene se habuit, fuitque ab omnibus Doctoribus præfatarum scientiarum unanimiter, concorditer, ipsorum nemine discrepante, illico approbatus et sufficiens reputatus; ideoque nos Nicolaus prædictus Vic. prælibatus dictum Mag. Antonium dignum atque idoneum reputantes ad recipiendum nomen, honorem, titulum Doctoratus seu Magisterii, & Cathedræ Magistralis in præfata scientia Medicinæ, eidem Mag. Antonio, virtutum suarum meritis exigentibus, Publicæ concessimus facultatem.

Nunc vero in præsentia quamplurium Ven. No-
bi-

bilium ac Honorabilium Personarum ibidem assistentium convocatarum et congregatarum ad examen dicti Mag. Antonii, quod Publicum nuncupatur, observatisque omnibus aliis solemnitatibus, quæ in ejusmodi negotiis fieri debent, & consuetum est fieri in Studio prælibato, receptoque testimonio Doctorum ibidem astantium, quod idem Mag. Antonius examinatus & approbatus ibidem publice coram nobis Vic. prælibato sub præfatis Artium & Medicinæ Doctoribus & Magistris Jacobo de Zannettinis, Bartholomæo a S. Sophia, et Jacobo de Forlivio, erat bonus & sufficiens Medicus, & dignus ac benemeritus ad recipiendum Doctoratus Officium & Magisterii dignitatem, & bonorum morum decor ipsius scientiam & litterarum peritiam in ipso mores laudabiles decorabant, ipsum Mag. Antonium examinatum, ut prædiximus, publice approbatum coram nobis auctoritate concessa præfato D. Cancellario Studii prælibati, & nobis qui ejus vices gerimus in hac parte tam ex antiqua consuetudine Studii prædicti, quam ex vigore Privilegiorum felicitis recordationis D. Urbani Papæ IV. & D. Clementis Papæ VI. fecimus & creavimus Doctorem & Magistrum in præfata scientia Medicinæ, concedentes eidem in dicta scientia Medicinæ nomen, honorem, & titulum Doctoratus & Magisterii dignitatem; tribuentes insuper sibi tamquam benemerito legendi, repetendi, disputandi, terminandi, glossandi, interpretandi, scholas regendi, Baccalarios constituendi, & omnia alia facienda Paduæ & ubique locorum, quæ ad Doctores & Magistros ejusdem scientiæ Medicinæ noscuntur quo-

quomodolibet pertinere, & a præfatis Mag. Jacobo de Zanettinis, Bartholomæo a S. Sophia, & Jacobo de Forlivio Doctoribus suis prædictis licentiam recipiendi insignia Doctoratus in scientia prælibata. Quibus omnibus idem Mag. Antonius post hæc in plena concione præfatorum Doctorum, Rectoris ejusdem facultatis, Scholariumque, diversarum Personarum, & aliarum quamplurium Ven. Nobilium & Honorabilium Personarum coram nobis fuit per præfatum Mag. Bartholomæum a S. Sophia nomine suo proprio, ac vice & nomine præfatorum Doctorum & Magistrorum Jacobi de Zanettinis, Jacobi de Forlivio, & Balthassaris absentis, tamquam præsentis, solemniter investitus. In quorum testimonium præsentis litteras in formam publici Instrumenti per Notarium infra scriptum, & ejus Collegas infra scriptos in solidum fieri & scribi mandavimus, nostrique Vicariatus sigilli appensione muniri.

Datum & actum Paduæ in Majori Ecclesia A. 1400. Ind. octava, die lune duodecimo Mensis Julii, præsentibus egregio J. U. D. D. Francisco de Zabellis de Padua, Nob. & egregio Viro D. Ottonello de Discalciis de Padua Legum Doctore, Mag. Francisco de Camerino Artium & Medicinæ Doctore Fil. Mag. Martini de Camerino, Mag. Checo de Seriano Artium Doctore Fil. Ser Dominici de Seriano, Mag. Juliano de Rhodigio districtus Ferrariensis, Artium Doctore, Fil. q. Nicolai de Costa de dicto loco, Mag. Bonagratia Fil. q. Ozoboni de Ferraria, Licentiato in scientia Medicinæ, Mag. Petro Fil. Ser Joannis de Curte de Padua Artium

tium Doctore, Mag. Bartholo de Squarcialupis de Plombino Artium & Medicinæ Doctore, & Ser Marco olim Factore Episcopatus Paduani de Contracta Columbinorum de Padua, & Nicolao q. Ser Joannis de Justinopoli Paduæ habitante in Contracta S. Mariæ de Avantio intra portam, nec non D. Ugerio q. Ser Joannis Boninsegnæ de Padua habitante in Contracta S. Benedicti de Padua, Notariis & Collegis meis, una mecum rogatis, testibus ad hæc specialiter vocatis, habitis, & rogatis, & aliis.

A D A R T E S

Licentia privati examinis, & Publica Doctoratus in Artibus Mag. Bernabutii ser Andreæ de Faverejo sub Promotoribus suis Mag. Balthaffare de Padua, Jacobo de la Turre de Forlivio, & Bartholomæo de Mantua, Art. & Med. Doctoribus A. MCCCCII.

IN Christi Nomine Amen. Universis & singulis præsentibus litteras sive præsens publicum Instrumentum inspecturis Nicolaus de Portugruario &c. Studiorum labor &c. Sane per Ven. & egregios Art. & Med. Doct. Mag. Balthaffarem de Padua, Jacobum de la Turre de Forlivio, & Bartholomæum de Mantua infrascripta die præsentato coram nobis Vicario prælibato, Hon. & Sap. Viro Mag. Bernabutio Ser Andreæ de Faverejo nunc in Scientia Artium laudabiliter insudante ad subeundum prædictum examen in præfata Scientia Artium,

tium, ut si foret repertus idoneus, tunc eundem ad honorem Doctoratus, & Magisterii dignitatem admittere deberemus; Nos vero Nicolaus Vic. supradictus præmissis libenter & liberaliter annuentes præfatum Mag. Bernabutium per Doctores præfatarum scientiarum Artium, & Medicinæ tunc in Paduano Studio consistentes, auctoritate præfati D. Cancellarii nobis in hac parte concessa, coram nobis in præfata scientia Artium, observatis debitis & consuetis solemnitatibus examinari fecimus diligenter; & quia in examine præfato legendo, repetendo & respondendo argumentis & quæstionibus, interrogationibus, oppositionibus tunc sibi factis sufficienter & bene se habuit, fuitque ab omnibus Doctoribus præfatarum scientiarum unanimiter & concorditer, ipsorum nemine discrepante, illico approbatus & sufficiens reputatus; ideo Nos Nicolaus Vic. prælibatus ipsum Mag. Bernabutium dignum & idoneum reputantes ad recipiendum nomen, honorem, & titulum Doctoratus, seu Magisterii & Cathedræ Magistræ in præfata scientia Artium eidem Mag. Bernabutio, virtutum suarum meritis exigentibus Publicæ liberam concessimus facultatem.

Nunc vero, idest eadem die post parum, prædicta Universitate D. D. Mag. Michaelis Reyer de Gorlitz de Alemania Rectoris Artistarum & Medicorum Collegii Studii Paduani, Doctorumque & Scholarium Artium & Med. aliarumque scientiarum diversarum, & nonnullarum Personarum laudabili comitiva more solito convocata & congregata in Camera nostra ad examen dicti Mag. Bernabutii, quod

quod publicum nuncupatur, observatisque omnibus aliis solemnitatibus, quæ in hujusmodi actibus fieri debent & consuetum est fieri in Studio prælibato, receptoque testimonio Doctorum ibidem astantium, quod idem Mag. Bernabutus examinatus approbatus ibidem publice coram nobis Vicario supradicto sub præfatis Art. & Med. Doctoribus Mag. Balthassare de Padua, Jacobo de la Turre de Forlivio, & Bartholomæo de Mantua erat bonus idoneus & sufficiens Artista & dignus ac benemeritus ad recipiendum Doctoratus Officium & Magisterii dignitatem, & bonorum morum decor ipsius scientiam & litterarum peritiam in ipso mores laudabiles decorabant, ipsum Mag. Bernabutum examinatum, & ut prædiximus, publice approbatum coram nobis, auctoritate concessa a præfato D. Cancellario Studii prælibati, nos, qui ejus vices gerimus in hac parte tam ex antiqua consuetudine Studii prædicti, quam ex vigore Privilegorum felicitis recordationis D. Urbani Papæ IV. & D. Clementis Papæ VI. fecimus & creavimus Doctorem & Mag. in præfata scientia Artium, concedentes eidem in dicta scientia Artium nomen, honorem & titulum Doctoratus & Magisterii dignitatem, tribuentes insuper sibi tanquam benemerito legendi, repetendi, disputandi, terminandi, glossandi, interpretandi, scholas regendi, Baccalarios constituendi, & omnia alia faciendi & exercendi Paduæ & ubique locorum & terrarum, quæ ad Doctores & Magistros ejusdem scientiæ Artium noscuntur quomodolibet pertinere in supradicta scientia Artium plenam & liberam potestatem, & a præ-

præfatis Mag. Balthassare de Padua, Jacobo de la Turre de Forlivio, & Bartholomæo de Mantua Doctoribus suis prædictis licentiam recipiendi insignia Doctoratus in scientia prælibata. Quibus omnibus idem Mag. Bernabutus in plena concione præfatorum D. D. Rectoris Artistarum & Medicorum Doctorumque, & Scholarium diversarum facultatum, & aliarum quamplurium personarum coram nobis fuit per præfatum Mag. Balthassarem de Padua nomine suo proprio, ac nomine & vice præfatorum D. D. Doctorum & Magistrorum Jacobi de la Turre de Forlivio, & Bartholomæi de Mantua ibidem præsentium solemniter investitus. In quorum testimonium præsentis litteras in formam publicam per Nicolaum Notarium infrascriptum & ejus Collegam infrascriptum fieri & scribi mandavimus, nostrique Vicariatus Sigilli appensione muniri.

Datum & actum Paduæ in Episcopali Palatio Paduano in Camera suprascripta D. Nicolai Vicarii prælibati sub anno D, a Nat. ejusdem 1402. Ind. X. die Veneris 4. M. Aug. præsentibus D. Thoma D. Thomæ de Seriano, Mag. Joanne de Rhodigio, Mag. David de Dondis de Padua, D. Joanne Ser Antonii de Ciparis de Viterbio, Mag. Antonio Ser Francisci Maffonacii de Monte de Padua, D. Honofrio Colle de Castellis de Squillano, Mag. Antonio q. Petri Marchioris de Camerino, & Ugerio q. Ser Joannis Boninsegnæ de Contracta S. Benedicti de Padua, Notario Collega meo, una mecum rogato de prædictis publicum conficere Instrumentum, testibus ad hæc habitis, vocatis, specialiter rogatis, & aliis &c.

AD ARTES ET MEDICINAM

*Licentia privati examinis, & Publica Doctoratus
in scientiis Artium & Medicinæ Magistri
Juliani fil. Agnelucii de Monte S.
Mariæ in Georgio de Marchia
A. MCCCCII.*

IN Christi Nomine Amen. Universis & singulis
præsentes litteras sive præsens publicum Instru-
mentum inspecturis Nicolaus de Portugruario &c.
Studiorum labor &c. Sane per Ven. & Egregios
Artium & Medicinæ Doctores & Mag. Jacobum
de la Turre de Forlivio, Bartholomæum de Man-
tua, Franciscum de S. Sophia de Padua, & Bal-
thassarem de Padua absentem tanquam præsentem,
jamdiu præsentrato coram nobis Nicolao Vicario præ-
dicto Hon. & Sap. Viro Mag. Juliano Fil. Agne-
lucii de Monte S. Mariæ in Georgio de Marchia
in scientiis Artium & Medicinæ tunc Paduæ lau-
dabiliter insudantem ad subeundum privata exa-
mina in præfatis scientiis Artium & Medicinæ, ut,
si foret repertus idoneus, tunc eundem ad honorem
Doctoratus & Magisterii dignitatem admittere de-
beremus, Nos vero Nicolaus Vic. prælibatus præ-
missis libenter ac liberaliter annuentes, præfatum
Mag. Julianum per Doctores præfatarum scientia-
rum Artium, & Medicinæ tunc in Paduano Stu-
dio residentes, auctoritate præfati D. Cancellari no-
bis in hac parte concessa, coram nobis in præfatis
scientiis Art. & Med. observatis debitis & consuetis
so-

solemnitatibus examinari fecimus diligenter; & quia in examinibus prædictis legendo, repetendo & respondendo, argumentis & quæstionibus, interrogationibus & oppositionibus tunc sibi factis sufficienter & bene se habuit, fuitque ab omnibus Doctõribus præfatarum scientiarum Art. & Med. tunc ibidem existentibus unanimiter & concorditer, ipsorum nemine discrepante, illico approbatus & sufficiens reputatus in eisdem, ideo Nos Nicolaus Vic. prælibatus ipsum Mag. Julianum dignum & idoneum reputantes ad recipiendum nomen, honorem, & titulum Doctõratus in scientiis supradictis, subeundi examina publica, & recipiendi honoris Doctõratus, seu Magisterii, & Cathedræ Magistralis in præfatis scientiis Art. & Med. eidem Mag. Juliano, virtutum suarum meritis exigentibus, publice liberam concessimus facultatem. Nunc vero convocata Universitate D. D. Joannis de S. Marino Art. Doct. Rectoris Artistarum & Medicorum Collegii Studii Paduani, Doctõrumque & Scholarium Artium & Med. aliarumque diversarum Personarum, nec non nonnullarum aliarum nob. personarum laudabili comitiva coram nobis Nicolao de Portugruario Vic. superscripto in Episcopali Palatio Paduano in Camera nostra ad ipsius Mag. Juliani examen in præfatis Art. & Med. scientiis, quod publicum nuncupantur, observatisque aliis omnibus solemnitatibus quæ in hujusmodi actibus fieri debent, & consecutum est in Studio prælibato, receptoque testimonio Doctõrum præfatarum scientiarum Art. & Med. tunc ibidem consistentium, quod idem Mag. Julianus examinatus & approbatus publice iterum coram

nobis Nicolao de Portugruario Vic. prædicto sub egregiis Art. & Med. Doctoribus Mag. Jacobo de la Turre de Forlivio, Bartholomæo de Mantua, Francisco de S. Sophia ibidem præsentibus, & Balthassare de Padua absente tanquam præsentem, ipsorum trium suis propriis nominibus & vice ac nomine Mag. Balthassaris de Padua absentis tanquam præsentis, erat bonus & sufficiens Artista & Medicus, & dignus ac benemeritus ad recipiendum Doctoratus officium & Magisterii dignitatem in præfatis scientiis Artium & Medicinæ, ac præterea scientiam & literarum peritiam in ipso mores laudabiles decorabant, ipsum Mag. Julianum examinatum, & ut prædiximus, publice approbatum coram nobis Nicolao de Portugruario suprascripto, auctoritate concessa præfato D. Stephano Cancellario prælibato, & nobis Nicolao Vic. prædicto, qui ejus vices gerimus in hac parte, tam ex antiqua & approbata consuetudine Studii supradicti, quam ex vigore Privilegiorum felicis recollectionis D. Urbani Papæ IV. & D. Clementis Papæ VI. fecimus & creavimus Doctorem & Mag. in præfatis scientiis Art. & Med. tribuentes eidem in supradictis scientiis nomen, honorem, & titulum Doctoratus & Magisterii dignitatem, tribuentes insuper sibi tanquam benemerito legendi, repetendi, disputandi, terminandi, glossandi, interpretandi, scholas regendi, Baccalarios constituendi, & omnia alia & singula faciendi & exercendi Paduæ & ubique locorum & terrarum, quæ ad Doctores & Magistros præfatarum Scientiarum Art. & Med. noscuntur quomodolibet pertinere, & a præfatis Do-

Honoribus & Promotoribus suis licentiam recipiendi &
 petendi Insignia Doctoratus in scientiis præliba-
 tis Art. & Med. Quibus omnibus protinus idem
 Mag. Julianus, ut præmittitur, gestis & factis in
 plena concione præfatorum D. D. Rectoris Artista-
 rum & Medicorum, Doctorumque, & diversarum
 facultatum Scholarium, & aliarum quamplurium
 Personarum, & coram nobis fuit per præfatum Mag.
 Jacobum de la Turre de Forlivio nomine suo pro-
 prio, ac vice & nomine præfatorum D. D. Do-
 ctorum, & Mag. Bartholomæi de Mantua Fran-
 cisci de S. Sophia, & Balthassaris de Padua licet
 absentis, solemniter investitus. In quorum testimo-
 nium præsentis litteras in formam publici Instru-
 menti per Cortesium infrascriptum & ejus Collegas
 infrascriptos in solidum fieri & scribi mandavi-
 mus, nostrique Vicariatus sigilli appensione mu-
 niri.

Datum Paduæ in Episcopali Palatio Paduæ in
 Camera suprascripti D. Nicolai Vicarii prælibati,
 sub annis D. a Nat. 1402. Ind. X. die Veneris
 19. Mensis Maji, præsentibus Hon. Viris D. Nicolao
 de Boemia V. Rectore Ultramontanorum Scholarium
 J. Civ. & Can. D. Francisco de Zabarellis J. U.
 D. eximio, D. Ardizono fil. Generosi Viri D. Co-
 mitis de Carraria Canonico Paduano, Mag. Ange-
 lo de Fossombruno Art. Doctore, Mag. Laurentio
 de Prato Art. Doctore, Mag. Petro de Tomasiis
 Art. Doctore, Mag. Juliano de Rhodigio Art. Do-
 ctore, Mag. Joanne de Corradinis de Venetiis Art.
 Doctore, Mag. Martino de Mantua Art. & Med.
 Doctore, D. Nicolao de Porcellinis in Artibus Li-
 cen-

centiato & Canonico Paduano, Mag. Antonio de Monte Artium Doctore, Mag. Ludovico de Laude Scholare Art. & Med. Mag. Francisco de Perusio Scholare Med. & Francisco de Luco Scholare Med. & Nicolao q. Joannis de Justinopoli, nec non D. Ugerio q. Joannis Boninsegnæ de Padua, Collegis meis, testibus ad hæc specialiter habitis, vocatis, & rogatis, & aliis &c.

AD JUS CIVILE

Licentia privati examinis in Jure Civili D. Francisci fil. q. Joannis de Beningradu de Padua A. MCCCLXXIX.

Raymundus Dei & Apostolicæ sedis Gratia Episcopus Paduanus sapienti Viro D. Francisco Filio q. Jo. de Beningradu de Padua in jure Civili examinato ac publice licentiato & approbato Salutem & sinceram in Domino charitatem. Pridem Excellentis scientiæ Virique Venerabiles & facundi Domini Baldus de Perusio Juris Utriusque, ac Arsendinus de Arsendis de Forlivio, Paganinus de Sala, & Aycardinus de Alvarottis Legum Doctores, una cum aliis Doctoribus utriusque Juris Collegii Paduani, ac Rectoribus, & Universitate Scholarium Ultramontanorum, & Citramontanorum Studii Paduani, prout moris, & consuetum est fieri in eodem Studio, Te eo quod in eodem Studio Paduano Juris Civilis scientiæ laudabiliter studuisti, teque moribus & scientia reddidisti laudabilem atque dignum ad recipiendum

honores, qui iuste debentur ferventer insistentibus studio literarum, examinandum in dicti Juris Civilis scientia, & si inde repertus fueris idoneus, licentiandum, & approbandum etiam ad recipiendum in eodem Jure honoris, nominis, & Cathedrae Doctoralis, & Magisterii dignitatem unanimiter praesentarunt; ideoque nos per Doctores praedictos, videlicet Dominos Petrum Ab. Monasterii S. Stephani de Carraria, Lappum de Castiglione de Florentia, Galvanum de Bononia, Nicolaum de Padua J. C. D. nec non Antonium de Pedemonte Vicarium Magnifici Domini Paduani, Jacobettum Turcettum de Padua, Michaellem de Marostica, Valerianum de Cerona, Guilielmum de Castilione Aretinum, Ubertinum de Lampugnano, Jo. de Saraceno de Padua, Pizzacomini de Padua, Jo. de Capitaneis de Mediolano, Albertum de Guidelotis de Perusio Militem, Jo. Ludovicum de Padua, Nascimbenum de Cittadella, Antonium de Merlaria, Benedictum de Senis Vicarium D. Potestatis Paduae, Machagninum de Grompo, Franciscum de Consilve, Danielelem de Rido, & Zilio-lum de Cremona, omnes Legum Doctores honorabilis Collegii praedicti, sub privato examine in dicto Jure Civili coram nobis examinari te fecimus diligenter. Cumque in examinatione hujusmodi, legendo ac oppositionibus & interrogationibus tibi factis per Doctores ipsos repetendo & respondendo, in praefata scientia Juris Civilis idoneus repertus extiteris, & per eosdem omnes Doctores unanimiter, concorditer, ac singulariter, & nemine discrepante, approbatus & sufficiens reputatus fueris

ad

ad examen publicum subeundum, Nos tam ex approbata consuetudine Studii Paduani, quam ex privilegiis Sedis Apostolicæ concessis eidem Studio & Indultis, ut de tuis laboribus, quos fructuoso in ejusdem Juris Civilis scientiæ studio sustinuisse dignosceris, fructum eo uberius possis percipere, quo fueris majoris honoris titulo decoratus, te ad Doctoratus & Magisterii dignitatem juxta præfatorum Doctorum Consilium, dignum, sufficientem, & idoneum reputantes, teque superinde Licentiatum decernentes, & approbatum in dicto privato examine scientiæ Juris Civilis, tibi subeundi & recipiendi examinationem publicam, quando-cumque tibi placuerit, & interim omnes actus spectantes & pertinentes Licentiato & approbato in Legibus & Scientia Jur. Civ. exercendi, dictaque publica examinatione recepta, percipiendi nomen, honores, & titulum Doctoratus & Magisterii in Jure Civili, tenore præsentium plenam auctoritatem, liberam potestatem, omnimodam facultatem, & totalem licentiam publice impertimur & concedimus per præsentis litteras nostras, quas sigilli nostri Pontificalis appensione munitas tibi in præmissorum testimonium duximus concedendas.

Datum Paduæ in nostro Episcopali Palatio sub anno Domini Nativitatis 1379. Ind. 2. die Lunæ XII. Mensis Septembris, Regnante Magn. & potenti D. D. Francisco de Carraria, Heroum ipsius Domus Carrariensis Civitatis Paduæ & Districtus septimo Domino & Capitaneo Generali, præsentibus Ven. Viris D. D. Venceslao, & Vulphrano de Praga Paduæ studentibus in Jure Canonico,

co, Jo. Comite nato D. Jacobi Spani de Ungaria in dicto Jure studente, Antonio de S. Angelo, Jacobino de Montefilice, & Fantino de S. Vito de Padua, Licentiatis in Jur. Civ. Ludovico de Flisco de Janua, Ludovico de Buzzacarinis de Padua, Scholaribus in Jure Civili, & Nicolao de Hispania Licentiato in Jure Civili, testibus ad hæc vocatis specialiter, & rogatis &c.

AD JUS CANONICUM

Licentia privati Examinis in Jure Canonico Nobilis Viri D. Augustini Filii q. Excellentissimi Doctoris D. Bernardini de Bulgarellis de Imola A. MCCCC.

IN Christi Nomine, Amen. Universis & singulis presentes litteras, sive Privilegium & Instrumentum publicum inspecturis Nicolaus de Portuuario &c. Universitati vestræ notum facimus per presentes, quod Viri egregii & magnæ scientiæ Domini Franciscus de Zabarellis, Jo. Ludovicus de Lambertaciis, & Hendricus de Alano, J. U. Doctores eximii, in Honorando Studio Paduano actu degentes, in præsentia R. Virorum D. D. Rectorum Ultramontanorum, & Citramontanorum, aliorumque Doctorum U. J. Collegii Paduani una cum Universitate Scholarium ejusdem Studii Paduani, prout moris est fieri in eodem, Nob. & sapientem Virum D. Augustinum Filium q. Excell. U. J. Doctoris D. Bernardini de Bulgarellis de Imola qui in diversarum Civitatum Studiis laudabili-

biliter studuit, & ferventi animo commendabiliter insudavit, ac in Studio Paduano præfato suos actus sufficienter exercuit, seque moribus & scientia exhibuit laudabilem atque dignum ad recipiendum honores, qui juste debentur insistentibus studio literarum, nobis præsentarunt examinandum in Juris Canonici scientia coram Nobis: & quia post præsentationem hujusmodi Nos eundem D. Augustinum per Doctores omnes U. J. tunc in Civitate Paduana ac præfato Studio Paduæ existentes in nostra præsentia, ut fieri debuit, & consuevit, examinari fecimus diligenter; & quia in examinatione hujusmodi legendo, repetendo, respondendo, & dubia quæcumque luce clarius commendabiliter declarando sufficienter, bene, & egregie se habuit & rexit tanquam strenuus pugil, fuit per eosdem Doctores J. U. unanimiter & concorditer, eorum nemine discrepante, approbatus & sufficiens reputatus ad subeundum aliud examen, quod publicum nuncupatur, & ad recipiendum in Jure Canonico nomen, honorem, & titulum Doctoratus & Magisterii dignitatem; Nos quoque ad quos ex privilegio Apostolicæ Sedis, & approbata consuetudine Studii supradicti hoc dignoscitur pertinere, ipsum D. Augustinum tanquam sufficientissimum, dignissimum, & benemeritum in Jure Can. ex prædictorum Doctorum consilio publice approbavimus & licentiavimus, ac eidem auctoritate præfata nobis, ut præmittitur, competente, ut de suis laboribus, quos fructuose in ejusdem Juris Can. studio sustinuisse dignoscitur, fructum eo uberius percipere, quo fuerit majoris honoris titulo Doctoratus,

possit & valeat, subeundi & accipiendi examinationem publicam, quandocumque sibi placuerit, in studio Paduano præfato, & non alibi, illaque recepta, nomen honorem & titulum Doctoratus, & Magisterii dignitatem recipiendi in præfata Jur. Can. scientia, tenore præsentis plenariam licentiam concessimus atque dedimus, ipso tamen D. Augustino jurante ad sacra Dei Evangelia, corporaliter tactis Scripturis coram nobis, non alibi conventuari, quam in Studio Paduano præfato, nec in suo conventu expendere ultra taxam in Concilio Viennensi pertaxatam. In quorum testimonium præsentis litteras, sive Privilegium, in formam publicam fieri & scribi mandavimus per Nicolaum Not. infrascriptum, & alium suum Consocium & Conscribam infrascriptum, ipsiusque nostri Vicariatus Sigilli appensione muniri.

Datum & actum Paduæ in Episcopali Palatio Paduano super sala magna inferiore dicti Episcopatus A. 1400. Ind. 8. die Lunæ 19. Mensis Januarii, præsentibus Rev. Petro D. Andrea Civrano Dei Gratia Ab. Monasterii S. Cypriani de Muriano Torcellanæ Diocesis, ac Nob. & Sap. Viris D. D. Joanne de Parleonibus de Arimino Licentiatum in Jure Civili, Andrea de Neapoli Scholare studente in Studio Paduano in J. Civ. Philippo de Coneglano Præposito Collegii Reverendissimi P. D. Pilei de Prata Cardinalis, Scholare studente in dicto Studio Paduano in Jure Canonico, Jo. Francisco de Padua Scholare studente in præfato Studio Paduano in Jure Civ. Præposito Collegii D. Albicii de contracta Putei Campionis, Fantino Dandulo de Venetiis Scholare studente in Studio

dio Paduano in Jure Civili, & Ugerio q. Ser Joannis Boninsegnæ de contracta S. Benedicti de Padua Collega meo una mecum rogato de prædictis publice conficere Instrumentum, testibus ad hæc habitis, vocatis specialiter, & rogatis, & aliis &c.

AD UTRUMQUE JUS

Publica Doctoratus Domini Barboni Mauroceni in Utroque Jure sub Dominis Antonio de Postellis, Jacobo de Zochis, Paulo de Aretio, Francisco de Capitelistæ, Cosma Contareno, & Joanne de Porto, Utriusque Juris Doctoribus, suis Promotoribus, in assistentia D. Thomæ Turci de Verona Rectoris &c. A. MCCCCXLII.

IN Nomine Domini Nostri Jesu Christi, Amen. *Universis has litteras, præsensve publicum Instrumentum conspecturis Antonius Zeno Mediolanensis, Decretorum Doctor, Præpositus Ecclesiæ SS. Trinitatis de Papia, & Canonicus Paduannus, Rev. in Christo Patris & Domini Domini Petri Donati Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Paduani, Generalisque & privilegiati Studii Patavini Cancellarii dignissimi, in spiritualibus Vicarius Generalis, debitam reverentiam, vel veram in Domino salutem. Omnes homines a natura producti sunt, ut finem proprium assequantur, qui quidem, ut Aristoteli placet, tum in virtutis usu, tum vel præcipue in discendis contemplandisque rerum altissimarum causis consistit. Quia vero alto nimis &*

augusto loco situs hic finis est, eum pauci assequuntur. Opus enim est magno studio, frequenti labore, usu continuo, sudore & plurimo & proprio. Namque virtutis cognitio acuto in angulo latet: quare ingressus ad eam arduus est atque difficilis, & virtutum operatio nequaquam facilis & expedita, illecebris, vitæ voluptatibus nimium atque satis obsistentibus. His itaque obsessi & circumvoluti homines alta perspicere, excelsa agere minime valentes, pauci admodum mortalium finem proprium adipiscuntur. Igitur si quis tandem has suavissimas Sirenas, ut poetæ dicunt, devitaverit, viceritque secundum rationalis animæ partem, irrationabili abjecta, is non modo est laudandus, sed maxime potissimeque colendus, omnisque honoris fascibus exornandus. Talis vero est Barbonus Maurocenus, qui claro loco natus, Venetiarum in urbe splendidissima, ex ordine Patricio, ut finem assequeretur, omnia vitæ oblectamenta postergavit, per omnem ætatem virtutibus scientiisque invigilans. Nam post prima rudimenta, quæ ab infantia didicit, Rhetorices præcepta & instituta consecutus altum eloquentiæ gradum tenet. Inde Dialecticorum acumina adeptus sacratissima Philosophia Artium omnium parente ita est potitus, ut Magisterium & Doctoratum, nobis auctoribus, æquo jure meruerit: postremo vero Romanorum institutis æquissimis, & Pontificum decretis sanctissimis operam dans, singulari quodam ingenio miraue industria singula est amplexus. Quas ob res strenuus miles & Juris Utriusque Doctor famosissimus D. Antonius Rosellus Arelinns, & clarus Legum Doctor D. Franciscus de

Capitibus listæ de Padua, nec non etiam egregii Utriusque Juris Doctores D. Paullus de Aretio, D. Jacobus de Zochis de Ferraria, D. Cosmas Contarenus Patricius Venetus, & D. Joannes de Porto de Vicentia nobis memoratum Barbonum, tamquam Juris Utriusque peritissimum, & Doctorea dignitate benemeritum præsentarunt. Nos vero, etsi celebris ejus fama diu jam per omnium ora volitaret, ut tamen clarius resplenderet, convocatis solemniter Collegialiterque in Episcopali Palatio Doctoribus hujus Patavini Gymnasii tota Italia celebratissimis, ac in primis claro viro Thoma Turco Veronense, Scholarium Juristarum Rectore gravissimo, ab eisdem Barbonum Utroque in Jure rigide aspereque hesternæ die fecimus examinari; qui cum ornatissime admodum & exquisitissime satis altas scientias enodavit, & Juris Utriusque acumina patefecerit, ac inexplicabiles difficultatum nodos dissolverit, ab augustissimo hoc Collegio laudatus mirifice, omnium suffragiis dignus existimatus est Doctoratus & Magisterii insignia capeffere. Nos itaque Antonius Zeno Vicarius prædictus, tantorum virorum judicium recte sequentes, auctoritate præfati Rev. Præsulis Paduæ, quam illi ac ceteris pro tempore existentibus concessit inveterata consuetudo, cujus consuetudinis memoria non existit, & felicitis recordationis Urbanus P. IV. & Clemens P. VI. ac modernus beatissimus Pontifex Eugenius IV. qua fungimur in hac parte potestate, hesternæ die pro tribunali sedentes, eidem Barbono, viro omni scientia cumulatissime pleno, licentiam atque jus concessimus Cathedram ascendendi, & Juris
utrius-

Utriusque sapientias legendi, glossandi, interpretandi, quæstiones terminandi, Baccalarios constituendi, omniaque faciendi, quæ Utriusque Juris Doctores facere consueverunt. Et ut tandem ejus virtus digno honore condecoretur, tam ipsi, ut a D. Antonio Rosello, ceterisque Doctoribus famosissimis supranominatis ejus Promotoribus Utriusque Juris Doctoratus insignia petere, quam ipsis Promotoribus, ut illi eadem tribuere possint, & pridie facultatem concessimus, & nunc repetita vice largimur. Ipsum vero e vestigio magistralem cathedram palam ascendere, & a claro Doctore D. Antonio Rosello, nomine &, proprio, & Compromotorum, Pontificii Juris ornamentis donatum vidimus. Postremo Romani Juris insigniis egregius Doctor D. Franciscus de Capitibus listæ vice etiam Compromotorum eum indumentis cunctis ornavit. In ejus rei testimonio perpetuo & commendatione æterna has patentes litteras diligentissime conscribi mandavimus, & prædicti Rev. Antistitis Paduani Pontificali appenso sigillo muniri, fidem veram omnibus præstantes, in Barbono uno omnem virtutem, cunctas & artes & disciplinas tamquam in domicilio proprio concurrisset; ut libere pronunciare asserereque possimus, eum finem jam esse assequutum.

Datum Patavii in Episcopali Basilica anno a Nativitate D. N. Jesu Christi MCCCCXLII. Indictione quinta, die Dominico XIX. Aug. præsentibus Magnificis & generosis viris DD. Matthæo Victuri Præsidi, & Christophoro Mauro Præsecto urbis Patavinae, Thadaeo March. Estensi, & Federico Contareno testibus, & aliis in multitudine copiosa.

Ve.

SYNTAGMA DUODECIMUM. 221

Vetusta hæc Diplomatum exempla , per quæ sæculo Gymnasii primo & altero tituli scholastici conferebantur , postea sæpe variata sunt , non re , sed verbis ; donec , jubente Magistratu , certis sunt illigata formulis , a quibus discedere numquam liceret . Hinc ortum eorum officium , qui ea scriberent ; & , siquid secus scriptum esset , rationem redderent .

LAUDAMUS VETERES,
SED NOSTRIS UTIMUR ANNIS.

Ovid. Fast. l. i. v. 225.

IN.

INDEX

A.

A Cciolinus.	pag. 3. 12
Adelmarius Thadæus, ejusque testamen- tum.	134
Adseffores quinam sint.	70
Albericcius Christophorus.	64
Alcuinus Anglus.	5
Alphraganus.	57
Altina familia.	137
Amuleum Collegium.	141
Amuleus M. Antonius Cardinalis.	ibid.
Anatomia. 58. Quam multi ejus cultores essent sæculo sextodecimo.	103
Ancharanus Petrus.	95. & seq.
Anfaldus Hispanus.	10
Anselmus.	7
Antecessores.	8
<i>Antiani</i> , Patavinorum magistratus.	152
S. Antonii prædictio.	4
Aponensis Petrus.	102
ab Apparitio Fr. Sebastianus.	116
Archischolaris.	81
Aretinus Leonardus scripsit de necessitate dispu- tandi.	67
Aristotelis libri.	55. & seqq.
de Arquado Jacobus, & ejus Collegium.	124.
& seq.	

Ar-

Arsegninus Grammaticus.	2
Ascrivienfes Scholares.	147
Aftrologiæ fchola.	57. & feq.
Athenæum.	32
Auguftus.	4
Auguftulus.	70
<i>Aula, & Aulatus.</i>	84
Auximani Scholares.	128

B.

B Accalarii, eorumque ordo.	81. & feq.
Bacchanaliorum vacationes contrahuntur precibus Univerfitatis.	103
Baduarius Albertus.	66
Barbavarius Ambrofius.	83
Bardas.	6
Bafadonna Hieronymus.	19
Bartholus.	53
Barzizius Gasparinus.	59. 102
Bellunenfes Scholares.	140
Beltraminus de Cafatis Eques creatus.	180. & feq.
Bembus Petrus.	103
<i>Biblici</i> Baccalarii.	82
Bidelli Specialis officium.	47
Boaterius Petrus.	120
Bolzonus Joſephus.	72
Bonamicus Lazarus.	49. 59
Bonfadius Jacobus.	103
Bonifacius Balthaffar.	149
Bonincontrus Abbas S. Cypriani.	121

Bo-

Bononiensis Universitas .	88.	Prima Italicarum .	
6. Avertitur alio .	2.	Interdicitur .	10.
Ex illa evocantur Patavini Professores .			24
Bormienses Scholares .			145
Botanicus quando doceat .			46
Bovis Hospitium .			11
Brancaficus Albicius .		121.	124
Brixianum Collegium .			135
Buico Fr. Nicolaus .			117
<i>Bullati</i> Doctores .			71
Burnetus Angliæ historicus .			117
Busenellus Petrus Græci Collegii Præses .			146

C.

C Acius Joannes Episcopus .			9
Camaldulenses Monachi .			10
Campegius Joannes .		64.	97
Cantus Ecclesiasticus .			4
Caputium Rectoris .		17.	176
Carbonus Matthæus .			149
Carenfius Ludovicus .			34
Carolus Calvus .			5
Carolus Magnus .		4. & seq.	
Carrariensis Franciscus senior .	78.	120.	Junior .
74. 121. 125. 127. 170. Novellus Junioris fil.			
178. 180.			
Catharenfes Cauffæ in Patavino Collegio definiuntur .		115. & seq.	
de Catharo Antonius .			43
Caucum Collegium .			137
Caucus Jacobus .			ibid.

Ce.

Cephalus Joannes.	106
Cepolla Bartholomæus.	103
Cermifonus Antonius.	40
Chirurgus. Ab eo non requiritur Latinus sermo.	74
Circuli & Concertationes. 49. 62. & seqq. Locus & tempus. 63. & seq. Rectores ipsi eas habebant. 66. Intermiffæ. ibid. & seqq.	
Clementis VI. diploma.	77
Clericus esse debet, qui velit Theologicam Lauream obtinere.	85
Codicillaris Doctor.	71
Cœnobitæ accedere ad lauream nequeunt sine facultate eorum, quibus parent. 84. & seq.	
Cœnobitæ coempti.	118
Collegia Doctorum. Eorum auctoritas in Gymnasium. 52. 153. Collegia Veneta.	77
Collegia Scholarium egenorum. 119. & seqq.	
Comites Palatini Doctores creant.	71
Adimitur illis facultas.	72
de Comitibus Ingulfus.	125. 154
Compromissum de Artium Rectore. 166. & seqq.	
Concurrentes Professores quinam.	64
Consiliarii nationum.	15. 20
Constantinopolitanæ scholæ.	6
Contarenius Julius.	140
Controversiæ, quæ ad Gymnasium Patavinum disceptandæ afferuntur, 109. & seqq. Si de Jurisdictione sint, quid agendum.	116
Conventus publicus.	84
Cornelia Helena Lucretia.	91

- Corrarii Patriarchæ decreta de alumnis Colle-
 gii Tornacensis. 123
 Cottunius Joannes, ejusque Collegium. 150
 Crookius Anglus. 117
 Curtosii Ludovici Collegium, & testamentum.
 130.
 Cyprii Scholares. 126
 D.
 Decianus Tiberius. 64
 Decretistæ, & Decretalistæ. 3. 77
 Decursiones. 17
 Diarium Nicolai de Rubeis. 107
 Dictandi mos. 49. 60. 61. Nunc inanis est. 107
 Disputationes studentium cur intermissæ. 67.
 Describuntur, quæ nunc sunt in more. ibid.
 & seq.
 Dissertationes eruditæ. 54
 Docendi modus in Gymnasio. 52. & seqq.
 Doctor quis dicatur. 70. & seq. Doctor more
 nobilium. 72. 86. & seq. 91. 92. Doctoris
 creandi formula. 73. Studia & examina. ibid.
 & seq. Experimenta remitti cœperunt. 84.
 88. Doctor *pro majori*. 89. Doctorum turba.
 ibid. Jura & immunitates. ibid. & 90. Con-
 temptus. 90. Doctoris dignitas Equestri com-
 parata. 91. Quando cœperit esse nomen ho-
 norarium. 7. 9. Jus ejus creandi. 11. Qui
 publice docet, debet esse Doctor. 27
 de Doctoribus Stephanus, & Benedictus frater.
 133.

Dominicani.

2

Dungalus Monachus.

5

E.

E Gnatus Jo. Baptista.

104

Elisabetha Joannis Andreæ filia.

60

Englescus Franciscus, ejusque Collegium.

133

Episcopus. Ejus auctoritas in Civitate, & in Scholis. 1. 6. 12. 152. In Collegium Theologicum. 79. & seq. In Collegium Tornacense. 122. In Pratenſe. 127. Quas scholas eligere ſoleret. 34. & ſeq.

Equeſtris dignitatis Diploma.

180

Eremitani Cœnobia excluſi a funere Ludovici Curtosii.

130

Eugenius II. P. M.

6

Examina ad titulos Academicos confequendos.

50. 74.

Extraordinariæ Scholæ.

48

Extraordinarii Profeſſores.

48. & 55

F.

F Abris Hortenſius.

139

Fabris Jacobus.

38

Faccius Franciſcus.

60. & ſeq.

Faſeolus.

49

Feltrienſe collegium.

136

Feltrienſes Scholares.

147

Ferrarius Octavius.

59

Fides veterum monumentorum in diſcrimen adducta.

117

a Flumine Paullus.	40
<i>Formati</i> Baccalarii.	82
Foscarus Franciscus Gymnasii Rector, postea Venetiarum Dux.	126
Francus Nicolaus Episcopus Tarvisinus, Legatus Apostolicus.	123
Frequentia & infrequentia Gymnasii unde sit.	
94. & seqq. Semper in incerto.	102.
Quanta esset sæculo sextodecimo.	103. & seqq.
Cur diminuta.	106.
Quomodo rursus creverit.	
107. Quæ sit nunc.	ibid. & seq.
Fridericus I. Imp.	12
Fridericus II. Imp. Bononiensium scholis infestus.	2. & seq.
Patavium in fidem recipit.	3.
Consulit publicis scholis.	12
Fuldense Cœnobium.	5
Fulgosius Raphael.	95

G.

G Alilæus.	57. 59
Gallus Vincentius.	144
de Garphano Petrus.	126
Gastaldus Cornelius, ejusque Collegium.	136
Gerardus Pomadellus Episcopus Patavinus.	9
Germani cur Gymnasium Patavinum frequentarent.	100. & seq.
Ginannus Abbas.	143
Gradonicus Petrus.	133
Græcæ litteræ.	56
Græcum Collegium.	145. & seq.
Grammatici. 4. Doctores creantur.	71
	Gra-

Gratianus. 8

Gratulatio Gymnasii publica. 18. & seqq.

Gribaldus Matthæus. 104

Grimanus Petrus, ejusque mors, & elogium.

163.

Guido Aretinus. 7

Guido de Monte Regienſi Prætor Patavinus. 10

Gymnasia publica. 5. Quando cœperint in Italia. 8

Gymnasii Patavini origo. 1. 3. Incrementum.

9. Vera constitutio. 9. & seqq.

H.

Henricus VIII. Angliæ Rex. 117

Humanitatis schola modo una, modo multiplex. 59. & seqq.

I.

I Molenſis Joannes. 96

Immunitates Collegiis tributæ, & confirmatæ. 121. 125

Joannes Andreæ Archidoctor. 60

Indicia. De his variæ quæſtiones. 111. & seqq.

Irnerius. 8. 70

Judiciorum ordo, consuetudines, solemnia quando fervanda. 115

Judicum matricula. 111

Jurisprudentia unde orta. 70

Juristæ, & Artistæ, eorumque Rectores. 8. 14

Jus Civile, & Pontificium quomodo olim explicaretur. 53

- L** Anfrancus. 7
L De Lambertis Hieronymus, ejusque Col-
 legium. 135
L Latinus sermo in examinibus ad Lauream neces-
 sarius. 74. Aliquando remissus. ibid.
L Laurea. 70. & seqq. Laureæ Promotores. 75.
 & seq. Cujus auctoritate conferatur. 76. Con-
 fertur absentibus, & ex gratia speciali.
 88. Ejus consequendæ ætas. 89. Impensa.
 80. 92. Quomodo nunc celebretur. 92. &
 seq.
L Laureæ Privilegia vetusta. 182. & seqq.
L Lauretanus Franciscus Venetiarum Dux. 164
Lazzara Vbertinus. 71
Lectio, lector, lectura quid. 52
Leo Philosophus. 6
Leonessa Jacobus. 103
Leoniceus de Tomæis. 56
Licentiati. 83
Litterarium corpus. 30
Litterarum & artium status quinam sit. 50. &
 seq. 104. & seq.
Lollinus Ludovicus. 140
Longobardi Italia expulsi. 4
Lotharius Ludovici fil. Italiæ Rex. 6. Lotha-
 rius II. 7
S. Lucæ festum. 47
Ludovicus Pius. 5
Ludovicus XII. Galliarum Rex. 98

Lyus Antonius. 2. Bartholomæus, & Thadæus
fratres. 10. 11

M.

Magica superstitio quid sit. 109. & seq.

Cur detegi interdum nequeat. 110

Magistri. 8

Mainus Jason. 65. 97. & seq.

Manfredus Eustachius. 88

Mantica Franciscus. 33. 106

Mantua Marcus. 42

Marcellus Petrus. Episcopus Patavinus. 79

Martinus Goffius. 9

Martinus V. 14. 79

Maurocenus Jo. Franciscus, ejusque mors, &

elogium. 159

Maurocenus Michael. 162

Maximilianus Rheni Palatinus & Bavarix Dux.

109.

Medici. 55. Num Doctores creari debeant mo-

re nobilium. 73. Consuluntur singuli. 116

Menochius Jacobus. 64

Meretricum vectigal Gymnasio attributum. 96

Metaphysica, & ejus sectæ. 59

Milanum Collegium. 143

Milo Episcopus. 7

Montifilicis Collegium. 149. & seq.

Moralis Philosophia conjuncta cum Humanitate.

59.

Mundinus de Luciis. 58

Muretus. 104. & seq.

Musica. 7

N.

N Eapolitanæ Scholæ. 2.
Noale oppidum. 143

O.

O Lzignanus Hieronymus. 42. & seq.
Oradinus Julius. 39
Ordinariæ Scholæ. 48
Ordinarii Professores. ibid.

P.

P Aginæ. 49. & seq.
Pandectarum Codex. 8. 70
Papponerius Paullus cum uxore & tribus filiis
exustus. 110
de Parachasiis Fr. Ugolinus. 190. & seq.
Parisiensis Universitas. Ex illa invitati sunt,
qui Patavii docerent. 24. De scholæ ejus
Theologica. 77. & seq. Ejus frequentia ali-
quando imminuta est. 100. 119
Paritas loci. 37
Paschalicus Joannes, ejusque mors, & elogium.
162. & seq.
Patavini Professores. 29. & seq. Nec scholæ
primæ tribui illis possunt, nec augeri sala-
rium ultra florenos CCC. Non debent esse Col-
legæ & antagonistæ, vulgo Concurrentes. 36.
Patavini cives quatuor ad Gymnasium instauran-
dum

dum electi. 102. 153. Quærunt per Italiam	
Professores.	103
Patavini non possunt esse scholares.	13
Patavinum Capitulum.	138
Patavium modo in fide Pontificum fuit, modo	
Imperatorum.	12
Pensum scholarum fideliter explendum. 53. &	
seq.	
Perusinus Balthassar.	41
Petrarcha Franciscus. Ejus judicium de Docto-	
ribus.	90
Petrarubea Albertus.	39
Petrus Pisanus.	5
Philologus Thomas, ejusque Collegium.	142
Philosophi.	55. & seqq.
Pisanus Aloysius, ejusque mors, & elogium.	
160.	
Pivatus Joannes Franciscus.	154
Pontifex Romanus. Ab eo subsidia petenda pu-	
ppat Universitas.	99
Prætoris Patavini auctoritas in Gymnasium.	152
de Prata Pileus Episcopus Patavinus. 14. 121.	
126. 168.	
Pratenſe Collegium.	126. & seqq.
Priolus Ludovicus, ejusque Collegium.	138
Privilegium ad Theologiam.	182. 190
Ad Chirurgiam.	194
Ad Medicinam.	199
Ad Artes.	203
Ad Artes & Medicinam.	207
Ad Jus Civile.	211
Ad Jus Canonicum.	214
Ad	

- Ad Jus Utrumque. 217
 Professor *famosus*. 94. & seq. 98. 99
 Professores olim vagari malebant. 100
 Professorum electio. 24. & seq. & 31. Cur o-
 lim tam multi essent & quinam essent. 26.
 30. Subjecti suffragiis Universitatis. 27. Do-
 ctiores esse debent. ibid. Eligi cœpti sunt a
 Senatu. 31. Commendati per Universitatem.
 32. De illorum stipendio. 34. Undique qua-
 siti. 36. 37. Electi quidam per modum provi-
 sionis. 36. Retenti modis omnibus. 38. & seq.
 Quidam substituti. 40. Quando docere de-
 beant. 45. & seqq. Quomodo. 52. & seqq.
 Per horas diei dividuntur ac nominantur. 47.
 Omnes docere privatim debent. 155. & seq.
 Non licet illis de scripto publice recitare. 61
 Promotores. 74. & seqq. Non debent subsellia
 tenere examinandis proxima. 88
 Pyrausta. 116

Q.

Questiones Doctoribus olim vetitæ. 52. &
 seq.

Quarteria urbis Patavinæ. 152

Quirinus Marcus. 10. 152

R.

Ravennatium Collegium. 142

Recitare de scripto non licet Patavino
 Professori publice docenti. 61

Re-

- Rector Gymnasii primus . 10. Geminatus . 14.
 Utraque Universitas suum habet . 15
 Rectorum dignitas, olim quanta esset, & quo-
 modo caperetur . 16. & seq. Eorum auctori-
 tas . 17. Jura & commoda . ibid. & 18. Eo-
 rum munus ad Professores transfertur . 22. O-
 lim regebant Circulos, & interrogabant . 63.
 Theses publice defendebant . 66
 Rectores Civitatis in Gymnasium invitati . 20.
 Interfunt Gymnasticis conciliis . 26. Eorum
 auctoritas in Gymnasium . 152
 Reformatores Gymnasii instituti . 153. Eorum
 munus, auctoritas, ministri . 154. Gymnasium
 invifunt . 155. Eorum series . 156
Regens quinam in Theologicis studiis . 79
 Ridium Collegium . 129
 Ridius Nicolaus, & Daniel . ibid.
Rigorosum experimentum . 83
 Rocluscus Raynaldus . 33
 Rogerius Bonifacius . ibid. & 106
 Rolandini chronica . 2
 Rosatus Antonius, 125. 137
 Rotulus quid sit . 28. Quando olim conderetur .
 45.
 Ruinus Carolus a tota Universitate domum de-
 ductus . 65
 Ruzzinus Carolus, ejusque mors, & elogium .
 157. & seq.
 Rymeri Thomæ Collectio Diplomatica . 118

S Accenses Scholares.	144
Sagæ pueros interimunt intra annum ætatis primum.	111
Sagredus Nicolaus Venetiarum dux.	18
de Salerno Benedictus.	171
Salernus Julius.	33. 105
a Sancto Georgio Joannes.	60
Schola privata.	55. 105
Scholæ Gymnasii novæ. 57. 61. Publicæ quænam dicerentur. 9. Earum copia cui bono fit. 25. 44. Quænam olim a Scholaribus regerentur. 29. Ordinariæ vacare non debent. 36. Secundæ olim geminabantur. 37. Quomodo dividantur. 48. Quibus diebus, & horis exerceantur.	45. 48
Scholares quænam dicantur. 8. 13. Quomodo divisi, & quibus præditi bonis. 14. 21. Quomodo studeant, & quibus rebus studeant. 50. 101. & seq. Anno 1564. plurimi essent. 105. Cur cessarint. 106. Cur Rectorem sui ordinis amiserint. 22. Aliquando publice docuerunt. 28. Facultas illis ablata eligendi Professores. 31. & seqq. Relicta proponendi. ibid.	
<i>Sententarii</i> Baccalarii.	82
Serry Fr. Hiacynthus.	117
Severi Alexandri liberalitas erga doctores ac discipulos.	119
<i>Sexterii</i> Venetiarum.	132
Se-	

Sexvir.	161. & seq.
Silvaticus Benedictus.	34
Simon Legum Doctor.	2
Socinus Marianus.	39
<i>Sollicitatores Studii.</i>	153
Sommascenses Patres.	142
Sophisticæ artis interpretes.	55
Spinellus Belfortis, ejusque Collegium.	131. & seq.
Straticò Antonius Collegii Cottunii Rector.	151
Substituti Professores quinam fuerint, cui bono essent, & quare sublati.	39. & seqq.
Superantius Franciscus, ejusque mors, & elogium.	156. Andreas. 158
Superchium Collegium.	143
Supraordinarii Professores.	49
Sylvester II. P. M.	6
Syndicus Universitatis, alio nomine Sapiens.	15.
Rectoris honorem & jura consequitur.	18.
Gratulatur Duci Venetiarum.	ibid. & seqq.
Creatur Eques D. Marci.	20

T.

T Arvisiani Scholares.	134. 139
Tempus docendi.	45. & seqq.
Tentari quid sit.	82
Tertiani Professores.	29. 55
Theologia, & ejus sectæ.	58. 78. Quando inducta in Gymnasium. 77. & seq. Ejus schola appellatur Universitas, nec subjicitur aliarum Universitatum oneribus.
	80
	Theo.

- Theologi Patavini consuluntur. 116. & seq.
 Theologica Laurea quanto olim impendio constaret. 80. & seq. More nobilium quibus conferatur. 86. & seq. Quam facile acquiratur. 88. Diplomata, per quæ confertur. 182. & seqq.
 Theologici Collegii adumbratio prima. 79. Non subjicitur Artium Collegio. ibid. & seq. Quinam possint in illo locum habere. 85. & seq. Ab illo quidam exclusi. 86. Nunc a quibus teneatur. 87. Quam sit copiosum. 88. 116.
 Theupolus Laurentius, ejusque mors, & elogium. 161.
 Theophrastus. 32
 Titulorum diplomata. 165
 Tomitanus Bernardinus. 103. Galeacius. 147
 Tornacense Collegium. 120. & seqq.
Tractatores Studii. 152
 Tronus Nicolaus Eques. 22
 Typographica ars, Ejusque effecta. 25. 31. 94. 98. 104. 106. & seq.

V.

- V**Acantes dies cur, & a quibus occupentur. 48
 Vacationes. 46
Variatio quid. 83. & seq.
 Veneti juvenes ex ordine Patricio petunt a Collegio Magistrum Egnatium. 104. Collegium Patavii illorum gratia institutum. 148. & seq.
 Venetus Senatus curam Gymnasii suscipit. 35. 153.

Veronenses Gerardus, & Matthæus frater.	41
Verrius Michael.	117
<i>Vesperia</i> , & <i>Vesperiatus</i> .	83
Vetustatis laus.	50
Vicetinorum Scholæ.	10
de Vicomercato Thadæus.	95
Universitas quæ sit. 8. Quid sit. 24. Cui bo- no sit.	25
Urbani V. diploma.	79
Urium Collegium.	144

Z.

Z Abarella Franciscus.	38. 53. 172
-------------------------------	-------------

F I N I S.

ERRATA

CORRIGE

Pag. 50. lin. 7.	Pagina que	Paginaeque
57. l. 2.	erant	erant,
70. l. 25.	repetamus;	repetamus,
71. l. 24.	Gramaticis	Grammaticis
79. l. 2.	stirnicis	misticis
111. l. 24.	judicio	indicio
128. l. 14.	Raguma	fortasse. Ragnina
160. l. 25.	Gymnasii,	Gymnasii
147. l. 25.	ejus	hujus

V Acceperat dies cur, & a quibus occurreretur.

Vacuantes.

Venerio quid.

Veneri juvenes ex ordine Patrie potest a Col-

legio Magistrum Equarum. 104. Collegium

Veneri illorum gestis testificant. 148. & 149.

Veneri Senatori curam Gymnasii suscipit. 33.

Facciolati, Jacopo,

De Gymnasio Patavino Synlagimata XII

Patavium 1752

H.lit.p. 122

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10732133-4